

T.C.

**İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DUYARLI SEVGİ
DÜZEYLERİ İLE AKRAN ZORBALIĞI
DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yıldırım GENE

**İstanbul
Eylül-2022**

T.C.

**İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DUYARLI SEVGİ DÜZEYLERİ İLE
AKRAN ZORBALIĞI DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yıldırım GENE

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Sefa BULUT

İstanbul

Eylül-2022

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Sefa BULUT

Üye Doç. Dr. Mustafa Yüksel ERDOĞDU

Üye Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem DEMİR ÇELEBİ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Metin TOPRAK

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Düzeyleri İle Akran Zorbalığı Davranışları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Yıldırım GENE

ÖN SÖZ

Tezimin her aşamasında bana yardımcı olan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Sefa BULUT' a,

Değerli katkıları ve fikirleri için tez jürim Doç. Dr. Mustafa Yüksel ERDOĞDU ile Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem DEMİR ÇELEBİ' ye,

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana gösterdiği sabır, anlayış ve desteği için sevgili eşime,

Tezimin yazım sürecinde onunla geçireceğim zamandan fedakârlık ederek beni anlayan ve destek olan biricik oğluma,

Varlıklarıyla bana her daim güç veren annem, babam ve kardeşlerime,

Çalışmamın verilerini topladığım tüm okulların yönetici, öğretmen ve öğrencilerine çok teşekkür ederim.

Yıldırım GENE
İstanbul-2022

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DUYARLI SEVGİ DÜZEYLERİ İLE AKRAN ZORBALIĞI DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yıldırım GENE

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sefa BULUT

Eylül, 2022 - 114 Sayfa

Bu çalışmanın amacı lise seviyesindeki öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Kağıthane ilçesinde bulunan Anadolu Lisesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 9, 10 ve 11 sınıflarına devam eden toplam 560 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘Duyarlı Sevgi Ölçeği’ ve ‘Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu’ kullanılmıştır. Bu araştırmada betimsel araştırma türlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler analiz edilirken iki ilişkisiz grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için bağımsız gruplar t testi, ikiden fazla grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için çok yönlü varyans analizi (ANOVA), iki değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini test etmek için de regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerde gözlenen Duyarlı Sevgi Ölçeği puanlarının, erkek öğrencilerde gözlenen Duyarlı Sevgi Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığı kurbanı olma toplam puanlarının ise kız öğrencilerin akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığı kurbanı olma toplam puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile akran zorbalığı kurbanı olmaları arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sevgi, Duyarlı Sevgi, Akran Zorbalığı

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH SCHOOL STUDENTS' COMPASSIONATE LOVE LEVELS AND PEER BULLYING BEHAVIORS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Yıldırım GENE

Master, Guidance And Psychological Counseling

Thesis Advisor: Prof. Dr. Sefa BULUT

September, 2022- 114 Pages

The aim of this study is to examine the relationship between high school students' compassionate love levels and their peer bullying behaviors in terms of various variables. The sample of the research consists of 560 high school students attending 9th, 10th and 11th grades of Anatolian High School and Vocational and Technical Anatolian High School in Kağıthane district of Istanbul in the 2020-2021 academic year. "Personal Information Form", "Compassionate Love Scale" and "Peer Bullying Scale Adolescent Form" were used to collect data. In this study, the relational survey model, which is one of the descriptive research types, was used. While analyzing the data, independent groups t-test to test the significance of the difference between the means of two unrelated groups, multidirectional analysis of variance (ANOVA) to test the significance of the difference between the means of more than two groups, Pearson product-moment correlation coefficient to reveal the relationship between two variables, independent regression analysis was also used to test the effect of the variable on the dependent variable. As a result of the research, it was seen that the Compassionate Love Scale scores observed in female students were statistically significantly higher than the Compassionate Love Scale scores observed in male students. It was determined that the total scores of male students for bullying and being a victim of peer bullying were significantly higher than the total scores of female students for bullying and being a victim of peer bullying. It has been determined that there is a weak and negative statistically significant relationship between high school students' levels of compassionate love and being victims of peer bullying.

Keywords: Love, Compassionate Love, Peer Bullying

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1.Problem	1
1.2. Amaç	4
1.2.1.Alt Amaçlar.....	4
1.3.Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Tanımlar	6

İKİNCİ BÖLÜM

DUYARLI SEVGİ VE AKRAN ZORBALIĞI	7
2.1.Sevgi.....	7
2.2.Duyarlı Sevgi	9
2.2.1.Yakınlara Karşı Duyarlı Sevgi.....	11
2.2.2.Yabancılarla ve İnsanlığa Karşı Duyarlı Sevgi.....	12
2.3.Duyarlı Sevgi İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar	12
2.4.Duyarlı Sevgi İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar.....	14
2.5.Akran Zorbalığı.....	16

2.6.Akran Zorbalığı Türleri.....	19
2.7.Akran Zorbalığı Roller.....	20
2.7.1.Zorba	21
2.7.2.Kurban.....	23
2.7.3.Zorba-Kurban	24
2.7.4.İzleyiciler.....	25
2.8.Akran Zorbalığının Nedenleri	25
2.9.Akran Zorbalığının Sonuçları	27
2.10.Akran Zorbalığı İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar.....	28
2.11.Akran Zorbalığı İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	32
3.1.Araştırmanın Modeli	32
3.2.Evren ve Örneklem	32
3.3. Veri Toplama Araçları	34
3.3.1.Kişisel Bilgi Formu.....	34
3.3.2.Duyarlı Sevgi Ölçeği.....	34
3.3.3.Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu	35
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	36

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI.....	38
4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular: Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistik Puanları Ne Düzeydedir?.....	38
4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular: Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Arasında Öğrencilerin; Cinsiyet, Okul Türü, Sınıf Düzeyi, Kardeş Sayısı, Kardeş Konumu, Aile Gelir Düzeyi, Akademik Başarı ile Anne-Baba Eğitim Durumlarına Göre Anlamlı Farklılıklar Var mıdır?.....	39

4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular: Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Arasında Anlamlı İlişkiler Var mıdır ?	55
4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular: Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları Akran Zorbalığı, Zorba ve Kurban Ölçeği Puanlarını Yordamakta mıdır ?	56

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	57
5.1.Sonuç ve Tartışma.....	57
5.1.1.Araştırmanın Birinci Alt Amacına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	57
5.1.2.Araştırmanın İkinci Alt Amacına İlişkin Sonuç ve Tartışma	60
5.1.3.Araştırmanın Üçüncü Alt Amacına İlişkin Sonuç ve Tartışma	71
5.1.4.Araştırmanın Dördüncü Alt Amacına İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	72
5.2.Öneriler	73
5.2.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler	73
5.2.2.Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	74
KAYNAKÇA	75
EKLER.....	95
ÖZGEÇMİŞ.....	102

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Akran Zorbalığı ile Normal Akran Çatışması Arasındaki Farklar	17
Tablo 2.2: Akran Zorbalığı Türleri	20
Tablo 3.1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Dağılımı.....	33
Tablo 4.1: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları.....	38
Tablo 4.2.1: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları.....	39
Tablo 4.2.2: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Okul Türüne Göre t Testi Sonuçları	41
Tablo 4.2.3: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Testi Sonuçları	42
Tablo 4.2.4: Akran Zorbalığı, Zorba Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Algılanan Akademik Başarıya Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	44
Tablo 4.2.5: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı, Kurban Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Algılanan Akademik Başarıya Göre ANOVA Testi Sonuçları	45
Tablo 4.2.6: Akran Zorbalığı, Zorba Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre ANOVA Testi Sonuçları	46
Tablo 4.2.7: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı, Kurban Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre ANOVA Testi Sonuçları	47
Tablo 4.2.8: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Kardeşler Arasındaki Konuma Göre ANOVA Testi Sonuçları	49
Tablo 4.2.9: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Algılanan Aile Gelir Düzeyine Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	50
Tablo 4.2.10: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Testi Sonuçları	52
Tablo 4.2.11: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Testi Sonuçları.....	54
Tablo 4.3: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı, Zorba-Kurban Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Arasındaki İlişki Durumu	55

Tablo 4.4: Akran Zorbalığı, Zorba ve Kurban Alt Ölçeği Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	56
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Akran Zorbalığının Şiddet ve Saldırganlıkla İlişkisi.....	17
Şekil 2.2: Zorbalık Sürecinde Ortaya Çıkan Roller.....	21

KISALTMALAR LİSTESİ

DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
SPSS	: (Statistic Packets For Social Seciencies) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi
OECD	: (Organisation for Economic Co-ooperation and Development) Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
Z	: Zorba
K	: Kurban

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem

Sevgi, toplumun devamlılığını ve bütünlüğünü sağlayan, evrensel bir duygudur. İnsanlığın varoluşundan bu yana deneyimlenen en eski erdemlerden biridir. Farabi (1987) sevgiyi insanları birbirine yakınlaştıran bir güç olarak tanımlamaktadır. Sevgi bireysel ve toplumsal ilişkilerde etkili ve önemli bir kavramdır (Özbey, 2016). Sosyal bilimciler tarafından sıklıkla ele alınan sevgi üzerine yapılan araştırmaların artmasına rağmen genellikle romantik ilişkiler ve aşk üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Gene ve Bulut, 2021). Tüm insanlık adına hissedilen sevgi ise araştırmacılar tarafından göz ardı edilmiştir (Sprecher ve Fehr, 2005: 629). Tüm insanlığın iyi oluşuna yönelik hissedilen sevginin araştırılmaya başlanmasıyla ortaya çıkarılan duyarlı sevgi kavramının aile, arkadaş, yakın ya da uzak çevre ile bütün insanlığı içine alan en kapsayıcı sevgi türü olduğu bulunmuştur. Bazen sınırsız sevgi şeklinde de adlandırılan duyarlı sevgi (Compassionate Love), diğerlerinin iyi olmasına yoğunlaşan bir sevgi türüdür (Fehr, Sprecher ve Underwood, 2008: 9). Genellikle romantik aşktan farklıdır, özgecil sevgiden (Altruistic Love) ise daha kapsayıcıdır (Underwood, 2008: 3-5). Yakın ya da uzak tüm insanlar için sevgi, ilgi, hassasiyet içeren duygu ve düşünceler ile diğerleri acı duyduğunda ve yardıma ihtiyacı olduğunda yardım etme, destekleme ve anlamaya yönelik bir eğilim şeklinde açıklanmaktadır (Nickolas, 2009: 10). Duyarlı sevginin yapısında empati, yardımseverlik ve fedakârlık gibi özellikler vardır (Fehr ve Sprecher, 2009: 39). Merhamet (Mercy) ile ilgili kavramlar olmasına rağmen birbirlerinden farklıdır (Akdeniz ve Deniz, 2016; 57). Duyarlı sevgi bireyin diğer insanların üzüntülerine açık olarak onların iyi oluşlarını önemsemesini sağlar (Eker, 2011: 4). Lazarus duyarlı sevgiyi, başkalarının acı hissetmesinden hüzünlenme ve yardım etme isteği şeklinde tanımlamıştır (Sprecher ve Fehr, 2005: 630). Batson ve Oleson (1991)'a göre ise duyarlı sevgi bütün insanlığı kapsayıp süreklilik gösteren bir sevgi türüdür.

Duyarlı sevgi Türkiye'de çok yeni bir kavram olup hakkında çok az çalışma yapılmıştır. Özü itibarıyla başkalarının ne hissettiğine odaklanan, empati ve

merhamet gibi kavramları da içerisine alan fakat bu kavramlardan daha kapsamlı bir tanımlamadır. Duyarlı sevgi kavramı yakın ya da uzak tüm insanlara karşı ilgili olma, onları önemseme, yardıma ihtiyaç duyduklarında destek olma ve onları anlamayı da içeren duygu, düşünce ve tutumlardır (Gene ve Bulut, 2021: 147).

Yapılan araştırmalarda duyarlı sevgiyi hisseden bireylerin yapıcı ilişkiler kurdukları, kendilerine saygılarının yükseldiği, sağlıklarının arttığı ve iyi ruh halini destekleyici etkiler hissettikleri görülmüştür (Fehr ve Sprecher, 2008: 28).

Sonuç olarak duyarlı sevgi başkalarının iyiliğine odaklanan özel bir sevgi çeşididir (Fehr, Sprecher ve Underwood, 2008: 7). Bütün insanlığın iyi oluşuna odaklanan bir sevgi türü olan duyarlı sevgi uzak ya da yakın tüm insanlara duyulan ilgi, önemseme, yardım gibi duygu ve düşüncelerle fedakârlık, empati gibi öğeleri de içerisine alan geniş bir kavramdır (Eker, 2011: 41). İçeriğinde barındırdığı tüm bu özellikler sayesinde duyarlı sevgi toplumda olumlu sosyal davranışları desteklemektedir (Brouns, Externbrink ve Aledo, 2020). Duyarlı sevginin bu yapısı sebebiyle, güvenli bir okul ikliminin oluşmasını engelleyen akran zorbalığının okullarda azaltılması ve önlenmesinde etkili bir kavram olabileceği düşünülmektedir.

Tarih boyunca, insanlar toplu yaşam alanlarında iletişim halinde olduğu sürece saldırgan davranışlar ve çatışmalar her zaman olagelmıştır (Genç, 2018). Bilim insanları uzun yıllar saldırgan davranışların doğasını anlamaya, neden sonuç ilişkilerini çözmeye, saldırgan kişiler ve kurbanlar arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmaya çalışmışlardır. Hayatın birçok alanında olduğu gibi okullarda da saldırganlığın (Aggression) endişe verici boyutlara ulaştığı söylenebilir. Okullarda görülen şiddet olaylarının büyük kısmının ise saldırganlığın bir alt çeşidi olan zorbalık olduğu artık bilinen bir gerçektir. Zorbalık (Bullying), öğrenciler arasında iyi bilinen çok eski bir olgudur. Yapısı ve yaygınlığı ile mağdurlar üzerinde yarattığı ciddi zararlı etkiler 1980'lerin başından beri araştırma ve tartışmaların odak noktası olmuştur (Furniss, 2000).

Akran zorbalığı dünya genelinde yaygınlığına rağmen 1970'li yıllara kadar bilimsel çalışmalara konu edilmeyen ve kültüre göre değişik şekillerde ifade bulan bir problemdir. Bu konudaki ilk çalışmalar 1980' de İsveç' te daha sonra da İskandinav ülkelerinde başlamışsa da uzun zaman bu coğrafyada sınırlı kalmıştır. 1990'ların başından itibaren diğer ülkelerin de dikkatini çekmiştir (Olweus, 2010).

Bir okul sorunu olarak eğitim dünyasının merkezinde yer alan akran zorbalığı kavramı bir veya birkaç öğrencinin diğer öğrencilere bilinçli ve sürekli olarak baskın olması şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2012: 40). Akran zorbalığı (Peer Bullying), denk bireyler arasında, zorbanın herhangi bir şekilde mağdura nazaran daha kuvvetli olduğu ve olumsuz davranışın devamlılık gösterdiği bir olgudur (Bridge, 2010: 171). Karşıdakine zarar verme amaçlı olarak gruptan dışlama, tehdit, aşağılama gibi tipik bazı davranışlardan meydana gelmektedir (Korkmaz, Erkin ve Atbaşı: 2021).

Akran zorbalığı, ilk olarak çocukluk dönemlerinde ortaya çıkıp lise ve sonrası döneme kadar devam edebilir (Şahin ve Akbaba, 2017: 22). Okullardaki şiddet ve saldırganlık olaylarının büyük çoğunluğunu akran zorbalığı oluşturmaktadır (Yurtal ve Cenkseven, 2007: 1). Öğrencilerin kişilik gelişimini ve başarılarını olumsuz yönde etkileyen problemlerden biridir (İlgül, 2022). OECD'nin yayınladığı raporda 2015 yılında yapılan araştırma verilerine göre Türkiye' deki öğrencilerin bir ayda zorbalık türlerinden birine uğrama oranı %18,6'dır (www.oecd-ilibrary.org, 2017: 47).

Zorbalık okulların var olmasından bu yana süregelen bir problem olarak düşünülmektedir (Barone, 1997: 81). Akranlarınca zorbalığa maruz kalanların oranının %50'ye ulaştığına ilişkin araştırma bulguları bulunmaktadır (İlgül, 2022). Akran zorbalığı okulların güvenli bir yer olması ve öğrencilerin sosyal güvenliği açısından önemli bir problemdir (Işık, 2009: 28).

Okullardaki şiddetin en yaygın şekli olarak zorbalık görülmektedir. Bu sebeple anne-babalar, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, yasa yapıcılar ve eğitimcilerin uluslararası boyutta ilgisini çekmesine neden olmaktadır. Buna rağmen uzun süre görmezden gelinmiş ve normal sosyal ilişkiler bağlamında bir sorun olarak görülmüştür (Dölek, 2002). Ancak zorbalık öğrencilerin kendilerini yalnız hissetmelerine ve arkadaşlık kurmakta sorunlar yaşamalarına sebep olmaktadır (İlgül, 2022). Ayrıca endişe, korku gibi psikolojik sorunlar ile travmalara yol açmaktadır (Gürhan, 2017).

Araştırmalara göre akran zorbalığı çocukların gelişimini tehdit etmekte ve bu sorun okullarda ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Etkisi çocuklukla kalmayıp yetişkinlikte de devam etmektedir. Zorbalık olayına tanık olmak dahi öğrenci üzerinde uzun süreli

olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Bu sebeple muhakkak erken tespit edilip gerekli önlemler alınmalıdır (Öztuna, 2018).

Akran zorbalığının okullarda yaygın olarak görülmesi, önlenmesi ve azaltılması ile ilgili araştırmaların önemini artırmaktadır. Bu kavramlardan birinin de duyarlı sevgi olabileceği düşünülmektedir. Duyarlı sevginin içeriğinde bulunan diğerlerinin iyiliğine odaklanma, başkaları acı duyduğunda ya da yardıma ihtiyacı olduğunda onlara yardım etme isteğinin, kurban öğrencilerin sosyal yönden desteklenmesi ve mağdur olmalarının önüne geçilmesi noktasında faydalı olabileceği değerlendirilmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda çalışmanın temel problemi, lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı “Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Düzeyleri İle Akran Zorbalığı Davranışları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesidir”. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır.

1.2.1. Alt Amaçlar

Araştırmanın genel amacının yanında aşağıdaki sorulara da yanıtlar aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı toplam ve alt ölçek puanlarının betimsel istatistik düzeyleri nedir?
2. Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı toplam ve alt ölçek puanları arasında öğrencilerin; cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, kardeş konumu, aile gelir düzeyi, akademik başarı ile anne-baba eğitim durumlarına göre anlamlı farklılıklar var mıdır?
3. Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı toplam ve alt ölçek puanları arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?
4. Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları, akran zorbalığı; zorba ve kurban ölçeği puanlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

1.3.Araştırmanın Önemi

Duyarlı sevgi, yakın ya da uzak tüm insanlara karşı ilgili olma, ihtiyaç duyduklarında destek olma ve insanları anlamayı içeren duygu, düşünce ve tutumların tümünü ifade etmektedir. Yapılan araştırmalar bu sevgiyi hissedenden kişilerin kendine saygılarının arttığını, olumlu kişisel ilişkiler kurduklarını ve iyi bir ruh haline sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Tüm insanlığa karşı hissedilen bir sevgi olması ve bu sevgiyi alan ve veren kişilere yönelik yapılan çalışmalarda olumlu toplumsal davranışların ortaya çıkmasına vesile olması nedeniyle pozitif okul ikliminin oluşmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın diğer kavramı olan akran zorbalığı ise bir veya birkaç öğrencinin diğer öğrencilere bilinçli ve sürekli olarak baskın olması şeklinde tanımlanabilir. İlk çocukluk döneminden genç yetişkinliğe kadar devam edebilen akran zorbalığı okullardaki şiddet olaylarının çoğunluğunu oluşturmaktadır. Öğrencilerin akademik başarılarının düşmesine, okulla ilgili olumsuz tutum geliştirmelerine ve özgüvenlerinin azalmasına neden olabilmektedir. Akran zorbalığı ile ilgili Türkiye’de ve yurtdışında yapılan araştırmalara bakıldığında okullarda yüksek oranda görülmesi akran zorbalığının tespiti ve önleme çalışmaları ile ilgili tüm araştırmaları önemli hale getirmektedir.

Son zamanlarda yurtdışında yapılan araştırmalarda duyarlı sevginin sosyolojik kavramlarla ilişkisi araştırılmaya başlanmış ve olumlu sonuçlar elde edildiği görülmüştür (Sinclair, Fehr, Wang ve Regehr, 2016; Brouns, Externbrink ve Aledo, 2020; Virat, Leoni ve Archambault, 2022). Türkiye’de de duyarlı sevgi ile ilgili araştırmalar yapılmaya başlamakla beraber yeterli çalışma bulunmamaktadır. Akran zorbalığı hakkında ise birçok çalışma yapılmış ancak duyarlı sevgi ile ilişki hakkında bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmada bu iki değişkenin ilişkisinin incelenmesinin alandaki eksikliğin giderilmesi ve sonraki çalışmalar için farkındalık oluşturulması bakımından literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Duyarlı sevgi ve akran zorbalığıyla ilişkili birçok değişken bulunmaktadır. Araştırmada duyarlı sevgi ve akran zorbalığının demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ile bu iki kavramın birbirleriyle ilişkisi de ortaya konulmuştur. Ulaşılan sonuçların lise öğrencilerinin akran zorbalığı davranışlarının önlenmesine yönelik çalışan eğitimcilere ve alan çalışanlarına yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin ölçeklere içten ve samimi olarak cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- 2020-2021 eğitim öğretim yılını kapsamaktadır.
- Örneklem olarak seçilen İstanbul ili Kağıthane ilçesinde öğrenim gören farklı lise türlerinden çalışmaya katılan 9, 10 ve 11. sınıfa devam eden 560 öğrencinin katılımıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Duyarlı Sevgi: Yakın ya da uzak tüm insanlara duyulan yardım etme, önemseme, ilgi gibi duygu ve düşüncelerle fedakârlık, empati gibi öğeleri de içinde barındıran tüm insanlığın iyi oluşuna odaklanan özel bir sevgi türüdür (Nickolas, 2009).

Akran Zorbalığı: Kendini savunmakta güçlük çeken birine karşı bir ya da daha çok öğrencinin kasten ve devamlı olarak olumsuz ve incitici davranışdır (Olweus, 2010).

İKİNCİ BÖLÜM

DUYARLI SEVGİ VE AKRAN ZORBALIĞI

Araştırmaya konu olan değişkenler incelendiğinde akran zorbalığı üzerine birçok farklı çalışmaya rastlanılmış, duyarlı sevgi üzerine ise çok az çalışmaya ulaşılmıştır. Bu iki değişkeni bir arada bulunduran herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bölümde araştırmanın değişkenleri olan duyarlı sevgi ve akran zorbalığı ile ilgili bilgi ve çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Sevgi

Son yıllarda duyuşsal alan üzerine birçok araştırma yapılmaya başlanmıştır. Bu alandaki kavramlardan biri olan sevgi; edebiyat, felsefe ve sanatta hakkında en fazla ürün verilen kavram olmuştur. Buna karşın beşerî bilimlerde sevgi kadar az araştırılmış başka bir kavram yoktur. Karmaşık yapısı ve sınırsız denilebilecek sayıda sevgi türlerinin bulunduğu da bilinen bir gerçektir. Şu hâlde sevginin tanımlanması, çeşitleri arasındaki ilişkilerin ortaya konması gibi hakkında yapılacak tüm çalışmalar önemli hale gelmektedir. Tüm bu durum içerisinde ortak olan temel ise sevgi ediminin kendisidir. Bu sebeple sevginin ne olduğunun öncelikle açıklanması uygun olabilir (Özen ve Gülaçtı, 2010). Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre sevgi: "İnsanı bir şeye ya da bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2022).

Sevgi, niteliği açısından çok geniş bir kavramdır. Sevginin psikolojik, biyolojik, dini ve ahlaki yönü gibi birçok cihetinden bahsedilebilir (Peck, 2009: 81). Sevginin bu karmaşık yapısı tanımlanmasını zorlaştırmıştır. Birçok farklı tanımlı yapılan sevginin en kapsamlı tanımı: kişinin kendisi ve başkalarının iyi oluş hallerini desteklemek için benliğini genişletme arzusu olarak ifade edilmiştir (Öner, 2017: 5).

Sevgi insanlarla arkadaş olmayı ve onlara yönelmeyi içeren bireylerarası güçlü bir duygudur. Sevgi; başkalarının duygularını anlamayı, sosyalliği ve onlara yardım etmeyi gerektirir. Sevginin olmadığı kişilerarası ilişkiler güvensiz ve olumsuz ilişkiler haline gelmektedir (Dağcı, 2021). Sosyal bir varlık olan insan için sevgi

doğal bir ihtiyaçtır. Bu sebeple Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisinde fizyolojik ihtiyaçlardan sonra sevgi gelmektedir. Fromm, sevginin öğrenilmesi ve uygulanması gereken bir sanat, her insanda bulunması gerekli pozitif bir güç olduğunu vurguladıktan sonra sevgiyi kendini bilen, belirli bir olgunluğa ulaşmış, olumlu kişilik yapısındaki bireyler tarafından gerçekleştirilen bir birliktelik olarak tanımlamaktadır (Kaba, 2020). Sevginin belirleyicileri olarak; kişisel özellikler, yakınlık, tanışıklık, ödüllendiricilik, bilişsel denge ve benzerlik gösterilmektedir (Özen ve Gülaçtı, 2010).

Sevginin türleri üzerine yapılan en önemli çalışmalar ise şu şekildedir (Özen ve Gülaçtı, 2010):

- Altman ve Taylor'un Toplumsal Giriş Kuramı
- Schacter'in Yakınlık İsteği Açıklaması
- Walster'in Romantik Aşk Kuramı
- Rubin'in Sevgi ve Hoşlanma Ayırımı
- Davis'in Sevgi ve Dostluğu Karşılaştırması
- Lee'nin Sevgi Tarzları Kuramı
- Sternberg'in Üçgen Sevgi Kuramı
- Levinger ve Snoek'un İlişki Düzeyleri Görüşü
- Maslow'un Kuramında Sevgi ve Ait Olma Gereksinimi
- Fromm'un Sevgi Kuramı
- Hendrick ve Hendrick'in Sevgi Türleri Kuramı

Sevginin türleri üzerine en kapsamlı araştırmayı Hendrick ve Hendrick yapmıştır. Onun kuramına göre altı tür sevgiden bahsedilmektedir. Bunlar: arkadaşça sevgi (storge), sahiplenici sevgi (mania), mantıklı sevgi (pragma), oyuna benzetilen sevgi (ludus), romantik sevgi (eros) ve verici sevgi (agape)' dir. Lee'nin sevgi tarzları kuramında da benzer olarak altı tip sevgi tarzı dairesel bir modelde sunulmuştur. Bunlar: romantik aşk (romantic love), bağımlı sevgi (manic love), deli divane aşk (mad), bencil aşk (egoistic love), arkadaşça aşk (companionate love) ve verici sevgi (altruistic love) dir (Dağcı, 2021). Son zamanlarda yapılan bir çalışmada Berscheid dört aşamalı bir sınıflandırmanın en kapsamlı tasnifleme olduğunu belirtmiştir. Bunlar: romantik sevgi, yetişkin bağlanma sevgisi, arkadaşça sevgi ve duyarlı

sevgidir. Duyarlı sevgi dışındaki sevgi türleri derinlemesine incelenmesine rağmen duyarlı sevgi literatüre yeni girmiş ve hakkında çok az çalışma yapılmıştır (Reis, Maniaci ve Rogge, 2014: 652).

2.2. Duyarlı Sevgi

Doğu psikolojisi içerisindeki kavramların son yıllarda bilim çevrelerinde ilgi görmesiyle merhamet, tevazu, affedicilik, fedakârlık gibi konularda çalışmalar artmıştır. Kişiliğin olumlu tarafına dikkat çekilmesiyle bu kavramların ölçülmeye başlanması ve diğer terimlerle ilişkisinin araştırılmasının önü açılmıştır (Akdeniz ve Deniz, 2016: 57). Bu kavramlardan biri olan “Duyarlı Sevgi” ilk defa kadın erkek ilişkilerinde tecrübe edilen başlıca sevgi türlerinden biri olarak tanımlanmıştır. Ancak romantik sevgi çalışmalarının etkisinde kalmıştır (Fehr, Harasymchuk ve Sprecher, 2014: 575). Daha sonra bu sevginin çoğu zaman hormonal güdümlü romantik dürtü, çocuklarla kurulan doğal bağ veya mecburiyet olmadan verilen duygusal destekten farklı olduğu tespit edilmiştir. Dini terminolojide geçen ya da bunun dışında kullanılan sevgi ve affetme ile de açıklanamayacağı belirtilmiştir (Fehr, Sprecher ve Underwood, 2008: 3).

Lazarus’ un tanımına göre, bütün insanlığın iyi olmasına odaklanan duyarlı sevgi uzak ya da yakın herkese karşı hissedilen şefkat, ilgi, yardımcı olma, fedakârlık gibi duygu ve düşünceleri içeren bir kavramdır (Gene ve Bulut, 2021). Tanımadığı insanlarda dahil başkaları acı çektiğinde onları anlama ve destekleme, yardıma muhtaç olduklarında yardım etme yönünde bir istek ve eğilim olarak da tanımlanmaktadır (Nickolas, 2009: 10). Duyarlı Sevgi başkalarının iyiliği için endişeli olmayı içerir (Reis, Maniaci ve Rogge, 2014: 651). Onların iyi oluşuna yoğunlaşan bir sevgidir (Underwood, 2008: 3). Duyarlı sevgi süreklilik gösterir ve tüm insanlığı kapsar. Karşılıksız ya da fedakâr sevgi olarak da tanımlanmaktadır (Fehr, Sprecher ve Underwood, 2009: 11). Her türlü ortam ve ilişki durumunda deneyimlenebilen, tüm dünyayı kapsayan bir sevgi çeşidi olmasıyla diğer sevgi türlerinden ayırt edilebilmektedir (Underwood, 2009: 3). Bu sevgi türünün içeriğinde fedakârlık, empati, yardımseverlik, sempati olmasına karşın birbirlerinden farklı süreçlerdir (Nickolas, 2009: 212). Örneğin, sempati (Sympathy) acı duyan kişiyle benzer hissetmek değil ona karşı üzüntü hissetme ve ilgi duyma şeklinde bir karşılık

vermek iken duyarlı sevgi başkalarının acı çekmesinden duygulanma ve yardım etme isteğidir (Eisenberg, 2000: 678). Duyarlı sevgi sadece empatiye de indirgenmemelidir (Post, 2003: 46). Empatiden farklı bir terimdir. Çünkü empati birinin acısına cevap olarak ortaya çıkarken duyarlı sevgi toplumun tamamını kapsayıp aynı zamanda süreklilik arz etmektedir. Dolayısıyla empati ile yüksek bir ilişki düzeyine sahip olmayıp ikisinin farklı kavramlar olduğu tespit edilmiştir (Sprecher ve Fehr, 2005: 630). Kendini feda etme gibi davranışsal eğilimleri içerdiği için empati ve şefkatten daha kapsamlı bir yapı olduğu öne sürülmektedir (Sprecher ve Fehr, 2005: 630). Duyarlı sevgi; karşılık olmaksızın duyulan fedakâr sevgi yahut kutsal sevgi olarak da tanımlanmaktadır (Underwood, 2009: 3). Aile ya da arkadaşlıkla ilgili, mecburi veya içgüdüsel olmadığı gibi karşılık bekleyen bir sevgi türü de değildir. Esasında birçok öğretilerde ve inanışta iyi kabul edilen davranışların muhtevasında bulunan sevgidir (Underwood, 2009: 5).

İnsan ilişkilerinde sosyal destek önemli bir çalışma alanı olmasına karşın yapılan araştırmalar genellikle destek alıcısına yoğunlaşmaktadır. İnsanların başkalarına neden yardım ettiği ya da destek olduğu, buna insanları neyin teşvik ettiği bilinmemekle birlikte tüm insanlara karşı duyulan duyarlı sevginin yakınlarla ve yabancılara destek olmak için önemli bir sebep olabileceği düşünülmektedir (Sprecher ve Fehr, 2005: 631). Bu yönüyle duyarlı sevginin yakınlarla ya da tüm insanlara karşı yardım etmeye motive eden etkili bir duygu olduğu değerlendirilmektedir (Fehr ve Sprecher, 2009: 343).

Araştırmalar başkalarına destek olmak amacıyla fedakarlığın ve diğerlerini düşünmenin iyi oluş ve uzun yaşamla ilişkisi olduğunu tespit etmiştir (Post, 2005: 72). Bir diğeri başkaları tarafından kendilerine duyulan duyarlı sevginin farkında olan kişilerde olumlu karakter özelliklerinin ortaya çıktığı sonucuna ulaşmıştır (Sedikides, Oliver ve Campell, 1994: 20). Destek amacıyla diğerlerini düşünme ve fedakarlığın daha iyi hissetme ve uzun yaşamla ilişkisinin olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Post, 2005: 72).

Yapılan çalışmalar bu sevgi türünün toplum yanlısı davranışları özendirdiği ve olumlu sosyal tesiri olduğunu ortaya koymaktadır (Brouns, Externbrink ve Aledo, 2020: 7). Bir çalışma da öğretmen öğrenci ilişkisinin niteliğini öngördüğü, bir diğerin de ise mensubu olunan toplulukta iyi hizmetkar liderler olma ihtimalini artırdığı

sonucuna ulaşılmıştır (Virat 2020: 9-11). Duyarlı sevgi düzeyi yüksek olanların ön yargı seviyeleri düşük olduğu gibi başkalarına karşı da daha olumlu tutum içerisinde oldukları tespit edilmiştir (Sinclair, Fehr, Wang ve Regehr, 2016: 176-180). Tüm insanlığa karşı duyulan duyarlı sevgi olumlu toplumsal davranışların oluşmasına katkı sağlayabilmektedir (Sprecher ve Fehr, 2005: 631).

2.2.1. Yakınlara Karşı Duyarlı Sevgi

Prototip teorisini kullanan Fehr ve Sprecher (2009) sevginin özelliklerini ve türlerini incelemiştir. Bu incelemeler sonucunda ‘duyarlı sevgi’, ‘özgecil (fedakâr) sevgi’, ‘sevgi verme’ ve ‘koşulsuz sevgi’ kişilerin sevgi tipolojilerinin içeriği olarak tespit edilmiştir. Yardım etme, paylaşımda bulunma, güven duyma ve ilgili olma birçok sevgi çeşidi ile ilişkilendirilebilir. Yapılan bu araştırmalar sevgi tarzlarından en başta özgecil (fedakâr) sevginin ön plana çıktığını göstermektedir (Hendrick ve Hendrick, 1986; Lasswell ve Laswell, 1976; Lee, 1973). Literatür incelendiğinde çok az çalışmada duyarlı sevginin yakın ilişkiler için öneminden söz etmektedir (Sprecher ve Fehr, 2005).

Araştırmalar uzun süreli ilişkiler yaşayanların duyarlı sevgiyi tecrübe etme olasılığının daha fazla olduğunu göstermektedir (Kahana ve ark. 2020). Örneğın âşık olan bireyler üzerinde yapılan çalışmalarda; âşık olanların, âşık olmayanlara göre daha fazla duyarlı sevgi hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Neto ve Wilks, 2017: 610). Diğeri bir çalışma ise kadın erkek ilişkilerinin istikrarı ve kalitesinde duyarlı sevginin önemli bir etken olduğu bulunmuştur (Fehr, Harasymchuk ve Sprecher, 2014: 593). Bir başkasında ise çocuklu ebeveynlerin, çocuğu olmayanlara nazaran daha yüksek duyarlı sevgiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Mersin ve ark., 2020: 72).

Sevginin önemli belirleyicilerinden biri yakınlıktır. İnsanlar aynı ortamı paylaştıkları kişilerle ilişki kurmaya daha yatkındır. Fiziksel olarak yakın olmak derinlikli ve dostça ilişkiler kurmada daha etkili olabilir. Tanışıklığın sevgiyi olumlu ya da olumsuz her türlü ortamda arttırdığı tespit edilmiştir (Özen ve Gülaçtı, 2010). İnsanlar çoğunlukla yakın çevrelerindeki kişiler sayesinde duyarlı sevgi alıcısı olduklarını hissetmektedirler. Bu sevgiyi almak bireylerin sağlıklı olma halleri için oldukça önemlidir (Ornish, 1999: 67). Yapılan bir çalışmada ebeveynlerinden

nispeten daha az yakınlık ve sıcaklık aldığını düşünen bireylerin tamamının orta yaş döneminde alkolizm, kanser ve kalp hastalığı gibi ciddi hastalıklara yakalandıkları bildirilmiştir. Diğer bir çalışma ise eşlerin birbirlerine gösterdiği sevginin barsak ülserine yakalanma riskini düşürdüğünü tespit etmiştir (Ornish, 1999: 76). Ayrıca önceden tanışıyor olma, nötr kişilere göre bireylerin sevgisini artırmaktadır (Freedman, Sears ve Carlsmith, 2003: 204).

2.2.2. Yabancılara ve İnsanlığa Karşı Duyarlı Sevgi

Sevgi hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde bütün insanlar ve yabancılar için duyulan sevginin inceleme konusu yapılmadığı görülmektedir. Halbuki ‘başkaları için duyulan sevgi’ psikoloji alanı dışındakilerce de olumlu bir sevgi olarak kabul görmektedir (Fingerman, 2004: 185). Çoğu insan başkaları tarafından kendine yönelik duyulan duyarlı sevginin ayırıcında değildir. Bu fark edildiğinde kişilerin kendilerine olan saygılarının arttığı ve olumlu kişilik özelliklerinin ortaya çıktığı görülmektedir (Sedikides, Oliver ve Campell, 1994: 16).

Literatüre göre fedakarlıkta bulunma isteği, empati yapabilme yeteneği ve ahlaki muhakeme kabiliyeti ile ilişkilidir. Bunların tamamı ise duyarlı sevgi ile bağlantılı kişilik özellikleridir. Bu özellikler, kişilerin duyarlı sevgi düzeylerini geliştirici etkiye sahiptir (Dovidio ve Penner, 2001). Yapılan bir araştırma yabancılarda dahil çevre ile kurulan iletişim ortamının insanlarda mutluluğa ve insani gelişime katkısı olduğunu göstermektedir (Fingerman, 2004: 204). Yabancılara yönelik duyulan duyarlı sevgi onların iyi oluş hallerinin artmasına sebep olmaktadır (Sprecher ve Fehr, 2005: 632). Ayrıca bütün insanlara yönelik duyulan duyarlı sevginin artması bireylerin maneviyatının da artmasını sağlamaktadır (Sprecher ve Fehr, 2005: 646).

2.3. Duyarlı Sevgi ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Duyarlı sevgi konusunda Türkiye’de oldukça az çalışma bulunmaktadır. Nitekim bu çalışmanın yapıldığı sıralarda duyarlı sevgi kavramıyla ilgili Türkiye’de sekiz adet tez çalışması bulunmaktadır. Duyarlı sevgi kavramını konu alan ilk çalışma ise Eker (2011) tarafından yapılmıştır.

Eker öz duyarlılık ve duyarlı sevgi düzeylerinin ebeveyn tutumları açısından incelenmesi konulu yüksek lisans tezinde 326 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucuna göre değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu bulmuştur. Anne-baba tutumlarını otoriter ve koruyucu-istekçi olarak algılayan öğrencilerin duyarlı sevgi düzeylerinin yüksek olduğunu belirlemiştir. Ayrıca duyarlı sevgi düzeyinin cinsiyet açısından farklılaştığı tespit edilmiştir. Öz duyarlılık ve duyarlı sevgi arasında negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Eker' in tezi duyarlı sevgi kavramını ele alan ilk Türkçe tez olması bakımından önemlidir. Ondan sonra Karahan (2016) bu kavramı tezinde bir değişken olarak araştırmıştır. Karahan yaşamdaki amaç, duygusal iyi oluş, kişisel ölüm korkusu ve duyarlı sevginin ontolojik iyi oluş üzerindeki etkisi konulu yüksek lisans tezinde Türkiye genelindeki üniversitelere devam eden 18-57 yaş aralığındaki 287 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmaya göre cinsiyet, duyarlı sevgi, duygusal iyi oluş ve yaşamdaki amacın ontolojik iyi oluş üzerinde yordayıcı olduğunu tespit etmiştir.

Duyarlı sevgi kavramını Türkçe bir doktora tezinde araştıran ilk çalışma ise Özbey (2016)'e aittir. Özbey üstün yetenekli öğrenciler ile normal öğrencilerin duyarlı sevgi, insani değer, sosyal güven ve memnuniyet düzeylerinin karşılaştırılması konulu doktora tezinde 6, 7 ve 8. sınıfa giden 726 üstün yetenekli öğrenci ile 796 normal öğrenci üzerinde yaptığı araştırma verilerine göre üstün yetenekli öğrencilerde duyarlı sevgi düzeyi normal öğrencilerden yüksek çıkmıştır. Üstün yetenekli öğrencilerde duyarlı sevgi, insani değer, sosyal güven ve memnuniyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca yine üstün yetenekli öğrencilerde insani değerler değişkeninin alt boyutu olan sorumluluk bilincinin yüksek olması duyarlı sevgiyi, duyarlı sevginin de sosyal güven ve memnuniyet düzeyini arttırabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Çetin (2019) psikolojik iyi oluş ve duyarlı sevgi ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiyi incelediği yüksek lisans tezinde farklı fakülte ve bölümlerde öğrenim gören 449 lisans öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucuna göre öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri ile siber zorbalık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

Demirel (2019) lise son sınıf öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri, olumlu sosyal davranış eğilimleri ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi

konulu yüksek lisans tezinde 478 öğrenci üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda duyarlı sevgi düzeyi, algılanan anne-baba tutumu ve olumlu sosyal davranış eğilimi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Karakaya (2021) “üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluş: ana babaya bağlanma ve duyarlı sevgi değişkenlerine göre bir inceleme” konulu yüksek lisans tezinde 324 öğrenci üzerinde yürüttüğü çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşları ile anne babaya bağlanma ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu sonucunu bulmuştur.

Kaya (2021) yetişkin bireylerde romantik ilişki doyumunu yaşamın anlamı ve duyarlı sevgi değişkenleri açısından incelediği yüksek lisans tezinde 436 yetişkin birey üzerinde yürüttüğü çalışma sonucunda romantik ilişki doyumunun, yaşam anlamı mevcut anlam alt boyutu ile pozitif, aranan anlam alt boyutu ile negatif yönde anlamlı bir ilişki içinde olduğu bilgisini elde etmiştir.

Tez çalışmalarının yanı sıra sınırlı da olsa duyarlı sevgi ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda bulunmaktadır.

Öner (2017) otantik liderliği yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve duyarlı sevgi becerileri açısından incelediği çalışmasında spor bilimleri fakülteleri antrenörlük bölümlerine devam eden 354 öğrenci üzerinde yaptığı araştırma sonucuna göre yaşam boyu öğrenme eğilimleri ölçeğindeki motivasyon ve öğrenmeyi düzenlemede yoksunluk alt boyutları ile duyarlı sevgi toplam puanlarının otantik liderlik düzeyini yordadığını bulmuştur.

Kocayörük, Altıntaş, Şimşek, Bozanoğlu ve Çelik (2018) ontolojik iyi oluş, yaşam amacı, duygusal iyi oluş ve duyarlı sevgi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında 287 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırma sonucuna göre umut ve eyleme geçme boyutlarında yüksek ontolojik iyi oluş sergilemenin, yaşam amacı, duygusal iyi oluş ve duyarlı sevgi ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.4. Duyarlı Sevgi ile İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Duyarlı sevgi ölçeğinin de geliştiricisi olan Sprecher ve Fehr duyarlı sevgi konusunda ilk çalışmaları yapan en önemli isimlerdir. Sprecher ve Fehr (2005) 354 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada duyarlı sevginin yardım, empati,

sosyal destek gibi kavramlarla ilişkisini incelemiş sonuç olarak duyarlı sevginin yardım etme davranışı ve sosyal destek verme ile ilişkili olduğu, empatiden ise farklı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Fehr, Harasymchuk ve Sprecher (2014) romantik ilişkilerde duyarlı sevgi konulu çalışmalarında romantik ilişkiye sahip 115 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan araştırma sonucuna göre katılımcıların partnerleri için nispeten yüksek düzeyde duyarlı sevgi yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Duyulan bu duyarlı sevginin cinsiyete göre farklılık göstermediği de tespit edilmiştir. Ayrıca romantik ilişkilere yönelimleri özverili ve merhametli olanların partnerlerine karşı yüksek düzeyde duyarlı sevgi hissettiği ortaya çıkarılmıştır. Sonuç olarak insanların ilişkilerdeki mutluluğunun ve bir ilişkiye devam etme niyetlerinin partnerleri için ne düzeyde duyarlı sevgi hissettikleriyle güçlü bir şekilde bağlantılı olduğu bulunmuştur.

Duyarlı sevgi kavramının yurtdışında bilinirliği arttıkça farklı araştırmacılarda bu konuya ilgi duymuş ve çalışma yapmışlardır. Reis, Maniaci ve Rogge (2014) 175 yeni evli çift üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda duyarlı sevginin evlilik doyumuна katkıda bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sinclair, Fehr, Wang ve Regehr (2016) duyarlı sevgi ve önyargı arasındaki ilişki konulu çalışmalarında 543 Avrupa kökenli Kanadalı üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırma sonuçlarına göre duyarlı sevgi arttıkça çeşitli dış gruplara karşı önyargının azaldığını tespit etmişlerdir. Ayrıca tüm farklı etnik gruplarda duyarlı sevginin önyargıyı, empatiyi ölçmeye gerek kalmadan tek başına yordadığını ortaya koymuşlardır.

Son zamanlarda ise duyarlı sevginin farklı sosyolojik kavramlarla ilişkisi hususunda araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Brouns, Externbrink ve Aledo (2020) hizmetkar liderlik ve duyarlı sevgi arasındaki ilişki konulu çalışmalarında 170 lider ve takipçi çifti üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda duyarlı sevgi düzeyi ile hizmetkar liderlik davranışı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Virat (2020) öğretmenlerin öğrencilere karşı duyduğu duyarlı sevgi konulu çalışmasında 142 öğretmen üzerinde yaptığı araştırma sonucuna göre öğretmenlerin iş yerlerinde algıladıkları sosyal desteğin onların duyarlı sevgi düzeylerini olumlu anlamda etkilediğini, öğretmenlerin duyarlı sevgisinin de öğrencilerin okulu

deneyimleme şeklinde önemli bir faktör olduğu ve öğretmen öğrenci ilişkisinin kalitesini artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

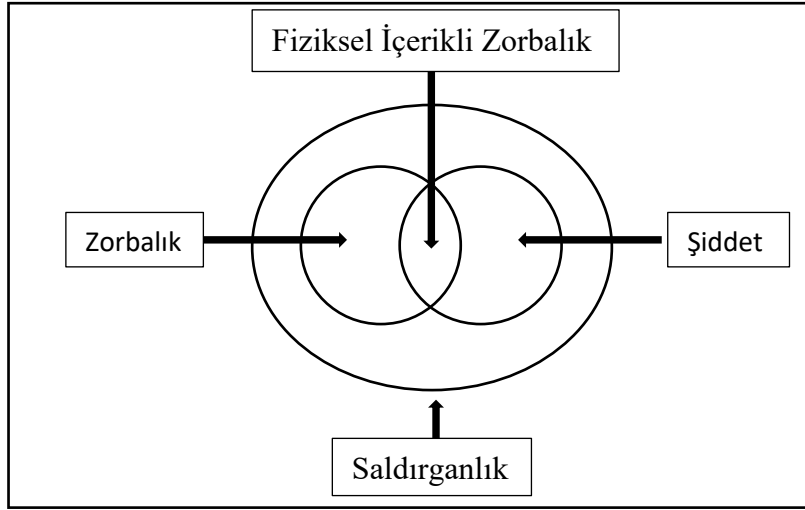
Virat, Leoni ve Archambault (2022) “öğretmenlerin duyarlı sevgisi, saygısı ve öğrencilerin adalet sistemine yönelik tutumları: okul aidiyetinin aracılık rolü” konulu araştırmalarında ergenlerin suça yönelik davranışlarının gelişmesinde okulun oynayabileceği rolü ortaya çıkarmak için 465 ortaokul öğrencisi üzerinde yürüttükleri çalışma sonucunda öğretmenlerin duyarlı sevgisi ve saygısının doğrudan ve dolaylı olarak öğrencilerin otoriteye karşı tutumlarıyla bağlantılı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öğrencilerin yasal otoriteye yönelik tutumlarının öğretmenlerle olan duygusal ilişkileriyle bağlantılı olduğunu, okul aidiyetinin ise tam bir arabulucu işlevi gördüğü sonucuna ulaşmışlardır.

2.5. Akran Zorbalığı

Saldırganlık insanın temel dürtülerinden biridir. Hayatın her döneminde görülmesi muhtemeldir. Özünde karşıdakine zarar verme amaçlı olarak yapılan davranışların tümünü kapsamaktadır. Zorbalık, bir saldırganlık türü olmasına karşın bazı yönlerden ondan ayrılır. Zorba davranışın yapısında; kavga (Lessne, Sayali ve Harmallar, 2013), tehdit (Jill ve Chiristina, 2011’den akt. Şahin ve Akbaba 2017: 27), saldırganlık (Dilmaç, 2009) gibi birtakım davranışlar bulunmaktadır. Zorbalık alanında ilk çalışmaları yapan kişi Norveçli bilim insanı Dan Olweus’ tur. Kendisi zorbalık ile saldırgan davranışlar arasındaki ayrımın şu şekilde olduğunu söylemiştir (Olweus, 1999):

- Saldırganlık dürtüseldir, zorbalıkta ise davranış yapılırken eğlenmek ya da kazanç sağlamak amaçlanmaktadır.
- Birkaç kez görülen incitici davranış zorbalık olarak değerlendirilmez. Bunun için sürekli bir eylem olması gerekir.
- Zorba kişi kendini güçlü olarak algılar.

Olweus (2010) saldırganlık, şiddet ve zorbalık arasındaki ilişkinin Şekil 2.1’deki gibi olduğunu belirtmiştir.

Şekil 2.1: Akran Zorbalığının Şiddet ve Saldırganlıkla İlişkisi

Olweus, zorbalığı bireyin belirli bir zaman içerisinde başkalarını rahatsız eden kasıtlı ve olumsuz davranışlarının tümü olarak tarif etmiştir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011: 99). Bir olayın zorbalık olabilmesi için taraflar arasında eşit olmayan güç ilişkisi, süreklilik ve kasıt olmalıdır (Olweus, 2010). Güç dengesi bakımından birbirine eşit öğrencilerin yaptığı kavgalar zorbalık olarak değerlendirilmez. Zorbalık güçlerin denk olmaması ile ayırt edilir (Gökler, 2009; 514). Bir davranışın akran zorbalığı olarak görülebilmesi için kendini koruma amaçlı olmaması, karşıdakine zarar vermeyi amaçlaması ve sürekli olması gerekmektedir (Koç, 2006). Bu sebeple ilk kez karşılaşılan birine yönelik yapılan zarar verici davranışlar akran zorbalığı olarak değerlendirilmemektedir (Kağıtçıbaşı, 2004). Akran zorbalığı ile normal akran çatışmaları arasındaki ayrım Tablo 2.1’ de gösterilmektedir (Güvenir, 2004).

Tablo 2.1: Akran Zorbalığı ile Normal Akran Çatışması Arasındaki Farklar

Akran Zorbalığı	Normal Akran Çatışması
Ciddidir	Ciddi değildir
Güç ve kontrol arayışındadır	Güç ve kontrol arayışı yoktur
Problemi çözmeye çalışmaz	Problemi çözmeye çalışır
Pişmanlık duymaz, sorumluluk almaz	Sorumluluk alır, pişmanlık duyar
Arkadaşlık yok, güç dengesizliği var	Arkadaşlık var, güçler eşit
Süreklilik var	Ara sıra olur
Para ya da eşya almayı dener, güç kazanmayı amaçlar	Kazanç arayışında değildir
Olumsuz duygusal tepki yalnızca mağdura yöneliktir	Duygusal tepki eşittir

İlk olarak çocukluk dönemlerinde ortaya çıkıp lise ve sonrası döneme kadar devam eden akran zorbalığını Pişkin (2002) bir veya birkaç öğrencinin, görece daha güçsüz öğrencileri, bilerek ve devamlı olarak rahatsız etmeleri ile sonuçlanan, mağdur öğrencinin kendini koruyamayacak vaziyette olduğu bir tür saldırganlık şekli olarak tanımlamaktadır.

Kapsamlı bir tanımlamaya göre zorbalık; tahrik unsuru olmadan aralarında güç eşitsizliği bulunan benzer yaşta kişilerin kendini savunamayan bireylere karşı belirli bir zamanda tekrarlı şekilde, karşıdakini korkutma ve zarar verme amacıyla yaptıkları fiziksel, psikolojik ya da sözel şiddet içeren saldırgan davranışların tümüdür (Özdiç, 2019).

Olweus (1993)'a göre zorbalar liderlik özelliğine sahip değildir. Akranlarını fiziksel güç ve saldırganlıkla baskırlar. Kurban öğrenciler öz güveni düşük, depresyon ve panik atak riski fazla, kendini devamlı hatalı gören, okula gitmeme ve diğerleriyle oynamama davranışlarıyla karakterize edilirler. Bu sebeple akran zorbalığı kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Akran zorbalığını kuramsal çerçevede açıklamaya yönelik çalışmalar da bulunmaktadır. Bunlardan 'Ekolojik Sistemler Kuramı', birey gelişimini etkileyen beş unsurdan bahseder. Özet olarak zorba davranışları hem yakın çevreyi hem de okul ve diğer çevre alanlarını dikkate alarak açıklar. Bu yaklaşım zorba davranışın önlenmesinde hem bireysel hem de çevresel sorunların dikkate alınması gerektiğini vurgular (Şahin ve Akbaba, 2017: 12-14).

Zorbalık fiziksel şiddetin haricinde sözle, hareketle veya dışlama şeklinde başkalarının özgüven ve saygılarını sarsan davranışları da içerebilir (Tatlıoğlu, 2016; 211). Genellikle dört tür zorbalıktan bahsedilir. Bunlar; fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama-yalnızlaştırma zorbalığı ile dedikodu ve eşyaya zarar verme zorbalığıdır (Ayas ve Pişkin, 2015).

Sullivan ve ark. (2004) ise zorbalığı üç tür olarak tanımlamıştır. Bunlar; akıllı zorba, akıllı olmayan zorba ve mağdur zorbadır. Akıllı zorba içerisine düştüğü durumdan kendini kurtarabilen, sinsi ayrıca kendini sevdirmesini de bilen bir yapıdadır. Bu tip sosyal yönden başarılı, toplumla problem yaşamayan yapıdadır. Akademik başarıları da iyidir. Akıllı olmayan zorba, hayata olumsuz pencereden bakmaktadır. Zarar verme güdüsüyle hareket eder. Davranışlarının sonucu ile ilgili kâr zarar hesabı

yapamaz. Mağdur zorba ise hem zorba hem de mağdur rolündedir. Zorba davranış sonrası kendini bu durumdan kurtarabilecek yetenekleri yoktur. Bu sebeple mağdur olabilmektedir (Sullivan, Cleary ve Sullivan, 2004).

Zorbalık toplumda ortaya çıkar ve diğerlerinin katılımıyla devamlılık gösterir. Temelde zorba ve kurban rollerinden oluşsa da paylaşılan başka rollerinde olması toplumsal desteğin önemini vurgulamaktadır. Zorba asistanı, zorba destekçisi, kurban savunucusu gibi roller zorbalığın toplumsal devamlılığının oluşmasına neden olmaktadır (Yıldırım, 2012).

2.6. Akran Zorbalığı Türleri

Zorbalığın birçok boyutu bulunmakla birlikte genel olarak üç çeşit zorbalık üzerinde durulmaktadır. Bunlar; itme, vurma gibi davranışları içeren fiziksel zorbalık, oyunlara almama ve dedikodu çıkarma gibi davranışlardan oluşan psikolojik ve duygusal zorbalık, tehdit etme, isim takma gibi ifadeleri içeren sözel zorbalıktır (Karataş ve Ünalı, 2019).

Akran zorbalığı konusundaki ilk tanımlamaları yapan Olweus ise akran zorbalığını doğrudan ve dolaylı zorbalık olarak iki ana başlık altında toplamıştır. Doğrudan zorbalığı da fiziksel ve sözel zorbalık olarak iki alt başlığa ayırmıştır. Doğrudan fiziksel zorbalık vurma, tokat ya da tekme atma gibi doğrudan fiziksel müdahale şeklindeki türdür. Doğrudan sözlü zorbalık ise dedikodu, aşağılama gibi karşı tarafı yıpratma amaçlı davranışları içermektedir (Korkmaz, Erkin ve Atbaşı, 2021). Bu türlerden etkisi en uzun süren sözel zorbalıktır (Collins ve ark., 2004). Bu durumun nedeni sözel zorbalıkta duygusal incinmenin etkisinin daha güçlü olmasıdır. Sözel zorbalık aynı zamanda tespiti en zor, etkisi ve yıkıcılığı en fazla olan zorbalık türüdür (Gökler, 2009: 519). Dolaylı zorbalığın ise kanıtlanmasının daha zor olduğu belirtilmekle beraber “sosyal dışlama” bu kapsamda değerlendirilmektedir (Olweus, 1995). Mynard ve Joseph (2000) bu türlere kişisel eşyalara saldırıyı da ilave etmiştir. Bu zorbalık türü, başkalarının eşyalarını çalma, izinsiz alma veya zarar verme gibi davranışları ihtiva etmektedir. Elliot (1992) ise cinsel zorbalık boyutunu eklemiştir. Bu zorbalık türünde kurban sözel ya da fiziksel cinsel tacizde bulunmaktadır.

Alan yazında zorbalığa ait birçok tür tanımlanmıştır. Bunlardan en çok üzerinde durulanları aşağıda Tablo 2.2’ de gösterilmektedir (Şahin ve Akbaba, 2017):

Tablo 2.2: Akran Zorbalığı Türleri

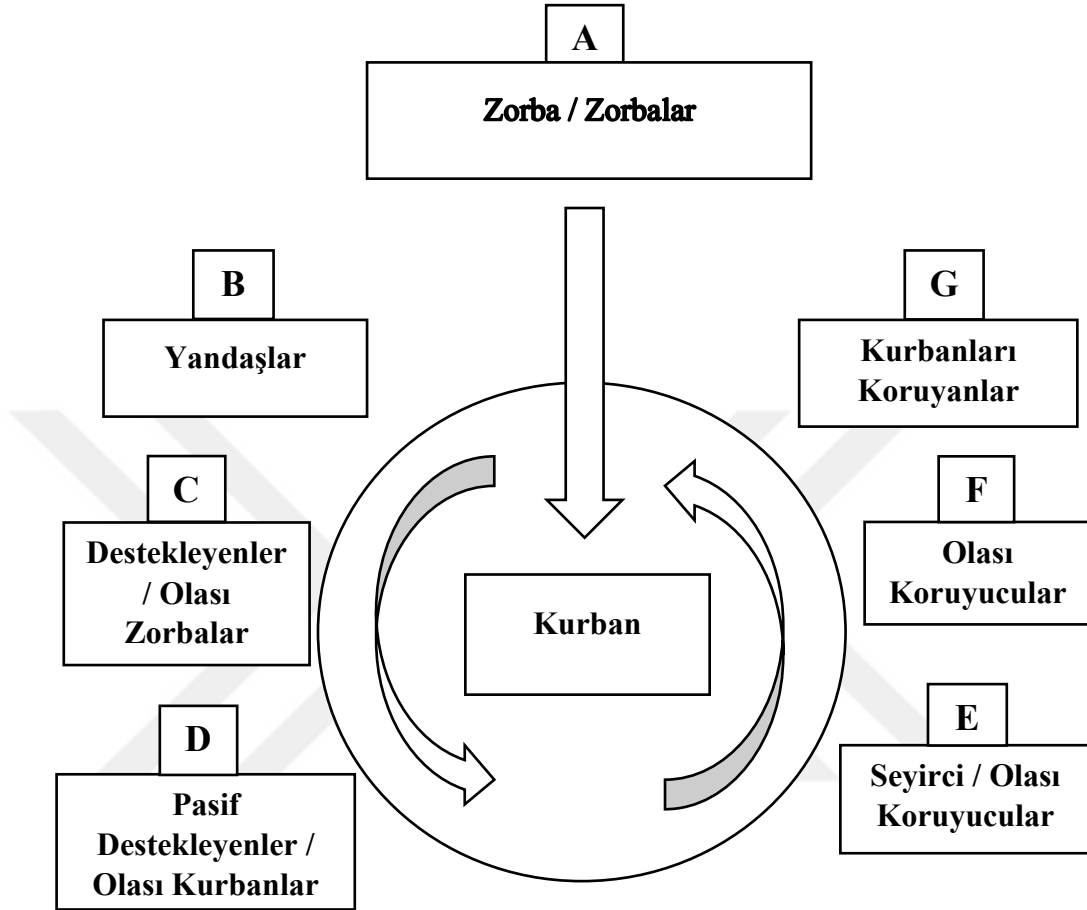
Türler	İçerik
Sözel Zorbalık	Dedikodu yapma, alay etme, isim takma
Fiziksel Zorbalık	Tokat, yumruk, tekme atma, silah kullanma
Duygusal Zorbalık	Alay konusu yapma, dışlama
Başkasına Ait Bir şeyi Alma Zorbalığı	Başkasının eşyasına zarar verme
Saklama Zorbalığı	Başkalarının değerli eşyalarının zorbaca saklanması
İrkçi Zorbalık	Kişilerin şivesi, etnik kökeni, elbisesi, beden şekli ile dalga geçme veya hakarete bulunma
Davranış Zorbalık	Birini rahatsız etmek için yapılan davranışlar, yüz buruşturma, yumruk gösterme
Bozucu Zorbalık	Oynanan oyunu bozmak, yapılan ödevin üzerinin karalamak
Cinsel Zorbalık	Cinsel içerikli fiziksel temas veya müstehcen içerikli hakaret ve sözler

Pişkin (2005) ise zorbalar üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda zorbalığı beş türde incelemiştir. Bunlar; fiziksel, sözel, dışlama-yalnızlaştırma, söylenti çıkarıp yayma ve eşyalarına zarar verme zorbalığıdır.

2.7. Akran Zorbalığı Roller

Zorba davranışların öznesi ve nesnesi olan kişilerin karakter özelliklerinin neler olduğu kişiliğin farklı yönleri açısından araştırılmıştır. Bu bağlamda akran zorbalığı olaylarında zorba davranışı yapan “zorba” ve buna maruz kalan “kurban” olmak üzere temelde iki rolden bahsedilmektedir (Dilmaç, 2014: 29). Olweus’ un sınıflandırmasında ise zorba ve kurban rollerinin dışında beş tip daha tanımlanmıştır. Bunlar hem zorbalık yapan hem de kurban olan “zorba-kurban”, zorbalık karşısında hiçbir müdahale de bulunmayan “izleyici”, seyirci rolünde olup zorbaları kışkırtan “pekiştiriciler”, zorbaya fiili olarak yardımcı olan “asistanlar” ve son olarak kurbanlara yardım etmeye çalışan “savunucular” dan oluşmaktadır (McKinnon,

2001). Olweus zorbalık sırasında ortaya çıkan rolleri Şekil 2.2’ deki gibi göstermektedir (Sarı, 2019: 19).

Şekil 2.2: Zorbalık Sürecinde Ortaya Çıkan Roller

2.7.1. Zorba

Zorbaların en belirgin özelliği akranlarına yönelik gösterdikleri saldırgan davranışlardır. Fakat sadece akranlarına değil, öğretmenleri ya da ebeveynleri gibi diğer yetişkinlere de saldırgan davranışlar gösterebilmektedirler. Zorbaların şiddete karşı olumlu bir yaklaşımları vardır. Çoğunlukla tepkisel davranırlar, empati düzeyleri ve öz kontrolleri düşüktür. Çabuk öfkelenen bir kişiliğe sahiptirler. Kurbanlardan genellikle fiziksel olarak daha güçlüdürler. Etraflarında popülerdirler ve takipçileri vardır (Gökler, 2009: 520).

Zorbalar kurbanlara zarar vermekten ve onlara acı çektirmekten zevk almakta, kendilerini bu davranışlara kurbanların kışkırttığını söylemektedirler. Kişilik

özelliklerine bakıldığında ise sosyal açıdan yalnız olma, uyumsuzluk, düşük sosyal destek algısı ve madde kullanımı gibi davranışlar gösterdikleri belirlenmiştir. Sıklıkla anti sosyal davranışlar sergilemekte ve okul kurallarına uymama temayülündedirler. Sosyal zekâ düzeyleri düşük, empati ve sempati yeteneğinden yoksundurlar (Şahin ve Akbaba, 2017: 27).

Zorbaların problem çözme becerilerinin saldırgan yöntemler kullanma üzerine odaklandığı belirlenmiştir. Ayrıca duygularını gizleyemedikleri ve davranışlarının sonuçlarından memnuniyet duydukları tespit edilmiştir (Warden ve Mackinnon, 2003). Zorbalar bir çetenin mensubu veya lideri olduklarında etkileyici, yönlendirici ve güçlü olurken yalnız kaldıklarında sönük ve etkisiz olabilmektedirler (Besag, 1995). Akranlarını saldırgan davranışlarıyla baskı altına alabilirken esasında liderlik vasıflarına sahip değildirler (Olweus, 1993). Okul ortamında hareketli olmaktan hoşnut olurlar, kendi grupları içerisinde kabul görürler ve diğer öğrencilere saygı duymazlar (Koç, 2006).

Pellegrini (1998) ergenlik öncesinde zorbaların saldırgan davranış gösterenler arasında oldukça popüler olduğunu söylemektedir. Ergenlik dönemiyle birlikte bu tersine dönmektedir. Ergenler zorba akranlarından hoşlanmamaktadır. Farmer ve arkadaşları (2002) gibi araştırmacılar ise zorbaları “popüler saldırgan” ve “popüler olmayan saldırgan” olarak alt tiplere ayırmaktadır.

Zorba öğrenciler okul ortamında mutsuz, düşük akademik başarılı ve kederlidirler. Az sayıda arkadaşları vardır ve ilişkileri zayıftır. Sınıf düzeyleri arttıkça popülariteleri de azalmaktadır (Gökler, 2009: 520). Buna rağmen akranlarına nazaran daha kolay arkadaş edindikleri, sigara kullanma ve alkol alma gibi davranış problemleri olduğu tespit edilmiştir (Olweus, 2010).

Pişkin ve Ayas (2005) yaptıkları araştırmada lise düzeyindeki zorbaların dışadönük ve özsaygıları yüksek olduğu halde utangaçlık düzeylerinin düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Andreou (2000) zorbaların sorun çözme yeteneklerinin olmadığını ve kişisel sorunlarını dışsallaştırma meylinde olduklarını söylemektedir. Çoğunlukla saldırganlık düzeylerinin farkında değildirler. Aile içinde fiziksel disiplin yöntemleri kullanılan sorunlu ailelerde büyümüşlerdir. Yetişkinlikte suç işleme olasılıkları yüksektir (Gökler, 2009: 522).

Daka, Price ve Telljohann (2003) literatürü incelemiş ve akran zorbalarının özelliklerini aşağıdaki şekilde listelemişlerdir:

- Okuldan kaçma, kopya çekme gibi davranışları vardır.
- Akademik başarıları düşüktür.
- Otoriter anne babalara sahiptirler.
- Suça karışma eğilimindedirler.
- Yetişkin rol modelleri yoktur.
- Madde kullanımı görülebilir.
- Psikiyatrik bozukluklar görülebilir.
- Kavgacıdırlar.
- Depresyon görülebilir.
- İntihar düşünceleri olabilir.
- Partnerlerine karşı saldırgan davranışlar sergilerler.
- Zorba arkadaşlara sahiptir.
- İstismar problemleri yaşarlar.

2.7.2. Kurban

Akran zorbalığı davranışına maruz kalan kişilere kurban adı verilir. Kurbanlar, zorbalık davranışının mağdur olan tarafıdır. Genellikle sessiz, hassas, kaygılı ve güvensizdirler. Öz güvenleri düşüktür, kendilerini utangaç, başarısız ve aptal olarak algırlar. Kurbanlar, etkinlik ya da boş zaman faaliyetleri de dahil olmak üzere genellikle yalnızdırlar ve yakın arkadaşları yoktur. Akranlarıyla iletişimi başlatmakta güçlük çekerler, kendisini ispatlama becerisinden mahrumdurlar. Kurbanların çoğu diğerleri tarafından dışlanmış, popüler olmayan öğrencilerdir (Korkmaz, Erkin ve Atbaşı, 2021).

Fiziksel olarak diğer öğrencilerden zayıftırlar. Zayıflıklarının yanında itaatli ve kaygılı davranış örüntüleri ile ayırt edilirler. Kurbanların musallat olma ya da saldırganlık gibi davranışları yoktur. Şiddet davranışlarına karşı olumsuz tutuma sahiptirler (Beaty ve Alexeyev, 2008). Brockenbrough ve arkadaşları (2002) kurbanların büyük çoğunluğunun itaatkâr ya da pasif, az bir kısmının ise saldırgan olduğunu tespit etmişlerdir. Büyük çoğunluğu temsil eden tipe “pasif ya da itaatkâr kurbanlar” deniyor iken saldırgan tutuma sahip kurbanlara “kışkırtıcı kurbanlar” adı

verilmektedir. “Pasif ya da itaatkâr kurbanlar” davranışlarıyla karşı tarafa değersiz oldukları ve saldırıya uğrasalar bile karşılık veremeyecekleri mesajını verirler. “Kışkırtıcı kurbanlar” ise kaygılı ve saldırgan bir davranış örüntüsüne sahiptirler. Sınıf ortamında zaman zaman gerginliğe sebep olabilmektedirler. Dolayısıyla okul ortamında görülen akran zorbalığının sebeplerinin belirlenmesinde kurban tiplerinden hangilerinin görüldüğü neden sonuç ilişkisini etkileyebilir.

Kurbanlar diğerlerine göre daha duyarlıdır. İletişim becerileri zayıf ve alıngandır. Akranları arasında ön plana çıkmakta zorluk yaşarlar. Devamlı olarak akran tacizine maruz kalan kurbanların güvensizlik duyguları ve kaygı düzeyleri artmaktadır. Bu da kendilerine yönlendirdikleri olumsuz nitelermelerin derinleşmesine sebep olmaktadır (Salmon ve ark., 1998).

Dake, Price ve Telljohann (2003) literatürü incelemiş ve kurbanların özelliklerini aşağıdaki şekilde listelemişlerdir:

- Acımasız ve olumsuz ev ortamları vardır.
- Özsaygıları düşüktür.
- Kaygı düzeyleri yüksektir.
- Popüler değillerdir.
- Çoğunlukla yalnızdırlar.
- İstismar problemleri yaşarlar.
- Okula devam etme problemi yaşarlar.
- Sağlık problemleri yaşarlar.
- Sosyal uyumları düşüktür.
- Depresyon yaşarlar ve intihar düşünceleri olabilir.
- Psikiyatrik sorunlar yaşarlar.
- Sosyal yönden destekleyici ebeveynleri yoktur.
- Okulla ilişkileri zayıftır.

2.7.3. Zorba-Kurban

Bu tip bazen zorbalık davranışının uygulayıcısı olurken bazen de zorbalık davranışına maruz kalan kurban olabilmektedir (Olweus, 1994). Genellikle kendilerinden daha güçlüler onlara saldırırken onlar da kendilerinden daha güçsüz

olanlara zorbalık yaparlar. Bu sebeple belirlenmeleri oldukça zordur (Dölek, 2002). Çabuk sinirlenen, tez canlı ve öfkeli olarak tanımlanırlar. Aşırı hareketlidirler ve dikkat problemleri yaşarlar. Duygusal çalkantıları vardır (İrfaner, 2009). Kolaylıkla tahrik olurlar ve diğerlerini de kolayca tahrik ederler. Bu durumları akranları arasında sevilmemelerine ve dışlanmalarına neden olur (Gökler, 2007). Zorbalar ve kurbanlar ayrı ayrı bireyler olma eğiliminde olsalar da kurbanların yaklaşık %20'si aynı zamanda zorba (zorba/kurban) olarak da hareket etmektedir (Salmon ve West, 2000).

2.7.4. İzleyiciler

Zorbalık olaylarında sık görülen rollerden biri de izleyici rolüdür. Bu rol ilk defa Salmivalli ve arkadaşları (1996) tarafından tanımlanmıştır. Akran zorbalığına doğrudan müdahil olmayan birçok çocuk bu davranışlarıyla yalnızca zorbaları ödüllendirmekle kalmayıp aynı zamanda örneğin aşağılandıklarında gülmek gibi kurbanlar için son derece cesaret kırıcı tepkiler de verebilmektedir. Bu gibi eylemlerle zorbalarından çok daha fazla sayıda çocuk mağdura verilen zarara katkıda bulunmaktadır (Salmivalli ve ark., 1996).

İzleyicilerin zorbalığın okul tarafından kabul edildiği yönünde düşünceleri vardır. Zorbalığı engellemediklerini ya da engelleyemediklerini düşünürler. Esasında zorbalığın önlenmesinde önemli bir yerleri vardır (Salmivalli ve ark., 1996: 1-15).

Salmivalli (1999) izleyicileri iki gruba ayırır. Bunlar zorbalığı durdurmaya uğraşan ve zorbalığın sonlanması için bir şey yapmayanlardır. Müdahale etmeyen izleyici rolündekiler kurbanla kendilerini özdeşleştirerek sonraki kurbanın kendileri olabileceğini düşünerek kurbanı korumaya çalışmazlar. Zorbalığı durdurmaya çalışan izleyici rolündekiler ise zorbalık davranışının sonlanması için risk alarak arkadaşlarını korumak amacıyla tehlikeyi göze alıp zorbalığın durması için müdahil olurlar (Salmivalli ve ark., 1999: 453-459).

2.8. Akran Zorbalığının Nedenleri

Olweus (1993) zorba davranışların nedenlerini dört başlıkta özetlemektedir. Bunlar;

- Sosyal sebepler
- Yetiştigi ortam

- Arkadaş çevresi
- Okul ortamı

Bu başlıklardan sosyal sebepler kişinin yetiştiği yerin özelliklerini dikkate alarak zorbalık davranışını açıklamaktadır. İçinde yetişilen çevredeki gelir düzeyi, suç oranları, kültürel normlar gibi etkenlerin zorba davranışların ortaya çıkışında etkili olduğu belirtilmektedir (Olweus, 1993). Diğer bir neden olan yetiştiği ortam ise bireyin içinde büyüdüğü aile ve aile içindeki ilişki düzeyidir. Çocuklukta aile ortamında yaşanan şiddet, boşanma, ölüm gibi durumlar bireyde zorba davranışın görülme olasılığını artırmaktadır (Andreou, 2000).

Zorbalığın nedenlerinden olan diğer bir başlık arkadaş çevresidir. Bireyin sosyalleşmesinde arkadaş çevresinin çok önemli bir yeri vardır. Yanlış davranış ve alışkanlıkların birçoğunun kötü arkadaş çevresi sebebiyle kazanıldığı belirlenmiştir. Suça karışma, çete üyesi olma gibi arkadaş çevresi sebebiyle oluşan durumların zorbalık davranışını artırdığı ortaya konmuştur (Yeşil, 2011).

Zorba davranışların oluşmasında etkili olan son unsur okul ortamıdır. Okul esasında istendik davranışların oluşturulması gereken bir kurum iken bazen öğrenciler üzerinde olumsuz etkileri de olabilmektedir. Akran zorbalığının en çok yaşandığı yerlerin okullar olması bu olumsuz durumların başında gelmektedir (Şahin ve Akbaba, 2017: 33). Okul idaresi ve öğretmenlerin denetim eksiklikleri okullarda akran zorbalığı davranışlarının görülme olasılığını artırmaktadır (Güvenir, 2004). Özellikle okul yolu, okul bahçesi, oyun alanı gibi denetimin daha zor ve yetersiz olduğu yerlerde zorbalık davranışlarının oluşması için ortam hazırlamaktadır (Sipahi, 2019).

Ayrıca akran zorbalığı konusunda araştırma yapan araştırmacılar (Ayas, 2008; İrfaner, 2009; Yeşil, 2011; Şahin ve Akbaba, 2017) zorba davranışların ortaya çıkmasının nedenleri hakkında aşağıda listelenen bulguları elde etmişlerdir:

- Düşük benlik algısına sahip çocuklar ilgi görmek için zorbalık yapabilir.
- Diğer çocukların daha başarılı ya da daha fazla imkana sahip olmalarını kıskanmaları zorbalığı doğurabilir.
- Okul ortamında akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler güçsüzlük ve çaresizlik hislerini kendilerinden güçsüz olanlara zorbalık yaparak gidermeye çalışabilirler.

- Kendini güvende hissettiği aile ortamından bilmediği bir grup içerisine konan çocuk çaresizlik duygusunu zorba davranışlarla gidermeye çalışabilir.
- Akademik başarısızlık korkusu öğrenciyi bazı anti-sosyal davranışlara itebilir.
- Evde şiddet davranışlarını gören çocuk bunları örnek almakta ve akranları ile bir iletişim biçimi olarak zorba davranışlar uygulama yoluna gidebilmektedir.
- Çocuğun aile ortamında kabul görmemesi ve reddedilmesi çocuğun diğer çocuklara olumsuz davranışlar göstermesine sebep olabilir.
- Aileye yeni birinin katılması ile oluşan çocuklar arasındaki yeni ilişki biçimi zorbalığın ortaya çıkmasına neden olabilir.

2.9. Akran Zorbalığının Sonuçları

Akran zorbalığı hem zorba hem kurban hem de diğer rollerde zorbalığa dahil olanlarda olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Akademik başarının düşmesi, sosyal ilişkilerin bozulması, ruhsal problemler gibi sorunlara yol açabilmektedir. Bu sorunlar sadece okul zamanları ile sınırlı olmayıp yetişkinlikte de olumsuz etkileri devam edebilmektedir (Şahin ve Akbaba, 2017).

Akran zorbalığı davranışına okullarda maruz kalındığından okula karşı olumsuz duygular geliştirilmesi sürpriz olmayacaktır. Okuldan kaçma, devamsızlık yapma, okulu sevmeme gibi tepkiler ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca buna maruz kalan öğrenciler okullarda dışlanmakta ve yalnızlaştırılmaktadır (Pişkin, 2002).

Salmon ve West'e (2000) göre zorba davranışlar sergileyen zorbalarda da bu durum olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Madde kullanımı, depresyon, akademik başarısızlık, dikkat eksikliği, suç işleme, kural bozucu davranışlar ile ilerleyen yıllarda aile içi şiddet gibi davranışların ortaya çıktığını tespit etmişlerdir. Ayrıca yetişkinliklerinde anti-sosyal davranışlar sergileyebilmekte ve suçluluk duygusu yaşayabilmektedirler (Sipahi, 2019: 61).

Akran zorbalığına maruz kalan kurbanlar ise bu durumdan en fazla zarar gören tarafı teşkil etmektedir. Anksiyete, korku, huzursuzluk, panik, gerginlik, yeme bozuklukları, uyku sorunları, alt ıslatma, okul fobisi, güvensizlik, psikosomatik rahatsızlıklar ile intihar düşüncesi ve teşebbüsü yaygın olarak görülen etkilerdendir. Ayrıca okulda kendini güvensiz hissetme, odaklanma problemleri, kendine

güvenmeme, içe kapanıklık ve düşük benlik saygısı gibi sorunlar akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin sıklıkla baş etmesi gereken problemler olduğu tespit edilmiştir (Korkmaz, Erkin ve Atbaşı, 2021; Güvenir, 2004).

2.10. Akran Zorbalığı ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Akran zorbalığı konusunda Türkiye’de yapılan çalışmalar özellikle 2000’li yıllardan sonra artış göstermiştir. Akran zorbalığı kavramı Türkiye’de birçok tez çalışmasında ele alınmış ve araştırılmıştır. Özada (2018) okul yaşamının akran zorbalığına etkisini aile ve arkadaşlık ilişkileri bağlamında incelediği doktora tezinde 836 genç üzerinde yaptığı araştırmaya göre ebeveyn ilişkilerini kötü olarak tanımlayanların daha fazla zorbalığa maruz kaldığını, meslek liselerine giden ve sınıf tekrarı yapanların daha çok zorba ve kurban olduklarını, en az bir defa disiplin cezası alanların hiç almayanlara göre zorba ve kurban olma oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca okulu sevmeyenlerin kurban ve zorba olma oranı okulu sevenlere göre daha yüksektir.

Sipahi (2019) akran zorbalığı ve siber zorbalık eğilimlerini örgütsel yabancılaşma ve örgütsel güven algılarına etkilerini incelediği doktora tezinde 383 ortaokul öğrencisi üzerinde yürüttüğü araştırma sonucuna göre akran zorbalığı eğilimi ile siber zorbalık eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur.

Sarı (2019) akran zorbalığını çeşitli değişkenler açısından incelediği yüksek lisans tezinde 10 ve 11. sınıfa giden 441 öğrenci üzerinde yaptığı araştırma sonucunda akran zorbalığına maruz kalanların oranını %14,1, uygulayanların oranını ise %8,6 olarak tespit etmiştir. Ayrıca kızların erkeklere göre daha çok zorbalık yaptığı bulunmuştur.

Pinar (2020) akran zorbalığına maruz kalan ergenlerin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği yüksek lisans tezinde ortaokula devam eden 273 öğrenci üzerinde yaptığı araştırma sonucunda zorbalığa maruz kalan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin yalnızlık düzeylerini anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmıştır.

Düzgün (2020) akran zorbalığı ile ortaokula giden çocukların sosyodemografik özelliklerini incelediği yüksek lisans tezinde 6, 7 ve 8. sınıfa giden 937 öğrenci üzerinde yaptığı araştırma sonucuna göre yaş arttıkça zorba ve kurban olma

sıklığında azalma olduğunu, düzenli sosyal aktivitede bulunmayan çocukların zorba ve kurban olma sıklığının fazla olduğunu, zorba ve kurban olma arasında yüksek düzeyde pozitif ilişki olduğunu, akran zorbalığına maruz kalma oranı arttıkça zorbalık gösterme sıklığının da arttığını bulmuştur.

Namlı (2020) ortaokul grubunda sosyal anksiyete ile akran zorbalığı ilişkisini incelediği yüksek lisans tezinde 1368 ortaokul öğrencisi üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırma sonucuna göre erkek öğrencilerde okulu sevmeyen, sorunlarını aileleriyle paylaşmayan ve akranlarının birbirlerine şiddet uyguladığını görenlerde hem zorba hem de kurban olma puanları yüksek bulunmuştur. Ayrıca sosyal anksiyetenin kurban öğrencilerde yüksek olduğu görülmüştür.

Bilgiç (2021) lise öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kalmalarının bilişsel esneklik ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerini nasıl etkilediğini incelediği yüksek lisans tezinde 400 lise öğrencisi üzerinde araştırma yapmıştır. Sonuç olarak erkeklerin, meslek liselerinde okuyanların, okul başarısı düşük olanların ve arkadaşlık ilişkileri kötü olanların akran zorbalığına daha çok maruz kaldıklarını tespit etmiştir.

İlgül (2022) akran zorbalığı ile empatik eğilim, olumlu sosyal davranışlar ve saldırgan davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi başlıklı yüksek lisans tezinde 328 ortaokul sekizinci sınıf öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda empatik eğilim ve olumlu sosyal ve saldırgan davranışlar alt boyutlarının zorbalık eğilimini yordadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Arslan (2022) ortaokul öğrencilerinde kardeş kıskançlığının akran zorbalığı eğilimlerini yordama gücü başlıklı yüksek lisans tezinde 485 ortaokul öğrencisi üzerinde yürüttüğü çalışma sonucunda kardeş kıskançlığı ve akran zorbalığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Demirel (2022) teknoloji bağımlılığı, problem çözme becerileri, sosyal kaygı düzeyi ve akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelediği yüksek lisans tezinde 252 ilkokul öğrencisi üzerinde yürüttüğü araştırma neticesinde teknoloji bağımlılığı ile zorbalık eğilimi arasında orta derecede ve pozitif yönlü, problem çözme becerisi ve zorbalık eğilimi arasında ise orta derecede ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.11. Akran Zorbalığı ile İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Akran zorbalığı konusunda yurtdışında yapılan çalışmalar kavramın ilk olarak yurtdışında araştırılmasının da etkisiyle Türkiye'ye göre bir hayli fazladır. Bunlardan Dulmus, Theriot ve Sowers (2004) tarafından yapılan çalışma şehir okulları ve kırsal bölgelerdeki okullarda akran zorbalığı davranışının mukayese edilmesi konusuna değinmesi açısından özel bir çalışmadır. ABD' de üç kırsal okuldaki çocuklar arasında akran zorbalığının yaygınlığını araştırdıkları çalışmalarında örneklemelerini oluşturan 3 ile 8. sınıfa devam eden 192 öğrencinin 158'inin (%82,3) son üç ay içerisinde en az bir kez bir zorbalık türünü yaşadığı sonucunu elde etmişlerdir. Buradan hareketle akran zorbalığının kırsal topluluklarda kentsel alanlara göre daha büyük bir sorun olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Tippett ve Wolke (2015) tarafından yapılan çalışmada ise akran zorbalığını, kardeş zorbalığı (Sibling Bullying) açısından incelemesi bakımından önemlidir. Kardeşler arası saldırganlık ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada 4237 ergen üzerinde araştırma yapmış ve kardeş saldırganlığının akran zorbalığı ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Kardeş tarafından mağduriyet akran zorbalığı kurbanı olma olasılığını önemli ölçüde artırırken kardeş saldırganlığının faili olma hem zorba hem de kurban olma olasılığını artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Hananı (2018) tarafından yapılan çalışma ise yaklaşık elli yıldır şiddetin içerisinde yaşamak zorunda bırakılan bir öğrenci grubunun akran zorbalığı davranışlarının ortaya konulması açısından önemli hale gelmektedir. Filistin'de lise öğrencilerinde akran zorbalığını incelediği doktora tezinde 11 ve 12. sınıfa giden 827 öğrenci üzerinde araştırma yapmış ve şu sonuçlara ulaşmıştır: erkeklerin kızlara göre zorba davranışları daha sık yaptıkları ve maruz kaldıkları, köyde yaşayanların şehirdekilere göre zorbalık puanlarının yüksek olduğu, zorbalık puan ortalaması en yüksek olanların akademik başarıları düşük olan öğrenciler olduğu, zorbalık puanı en düşük öğrencilerin ise akademik başarıları yüksek olan öğrenciler olduğudur.

Kennedy, Font, Hagg ve Noll (2021) çocuklukta cinsel istismar ve akran zorbalığı mağduriyetine maruz kalma konulu çalışmalarında çocukluk çağında cinsel istismara uğramış 422 kadın üzerinde iki yıl süreli olarak yaptıkları boylamsal araştırma sonuçlarına göre çocukluk cinsel istismarına maruz kalan kadınların ergenlik

döneminde daha fazla akran zorbalığı mağduriyeti yaşama riski altında oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Arango, Clark ve King (2022) Amerika Birleşik Devletleri'nde akran zorbalığı yapan ya da mağduru olan 12-15 yaş arası 218 genç üzerinde yaptıkları altı ay süreli takip araştırmalarının sonucunda zorbada da kurbanda da başlangıç depresyonu görüldüğünü bildirmiştir. Ayrıca zorbalarda temel davranış sorunları olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Ahmed, Metwaly, Elbeh, Galal ve Shaaban (2022) okul zorbalığının risk faktörleri ve psikiyatrik komorbiditelerle ilişkisi isimli literatür taraması şeklinde gerçekleştirdikleri çalışmalarının sonucunda okul yıllarında zorbalığa maruz kalan yetişkinlerin psikiyatrik bozukluklar geliştirmeye karşı daha savunmasız olduğunu tespit etmişlerdir.

Matsani (2022) lise öğrencilerinde zorbalığın cinsiyete ve okul türüne göre incelenmesi konulu araştırmasında 301 öğrenci üzerinde yaptığı çalışma sonucuna göre lise öğrencilerinin akran zorbalığı mağduriyet alt boyutu okul türüne göre anlamlı farklılık gösterirken zorbalık ve mağduriyet alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Nickerson, Jenkins, Bellavia, Manges, Livingston ve Feeley (2022) zorbalık ve cinsel tacizin işlenmesinde kişisel ve algılanan akran normlarının rolü konulu çalışmalarında 233 lise öğrencisi üzerinde yürüttükleri araştırma sonucunda öğrencilerin okullarındaki tipik bir öğrencinin sahip olduklarını düşündüklerinden daha fazla toplum yanlısı yani, zorbalık karşıtı, cinsel taciz karşıtı kişisel normatif tutumlara sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ele alınmaktadır. Araştırmanın modeli, araştırma evreni, araştırma örnekleme, veri toplama araçları, araştırmada kullanılan ölçek ve veri çözümleme teknikleriyle ilgili ayrıntılı bilgiler bu bölümde anlatılmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlandığından araştırma betimsel araştırma türlerinden ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelenmesidir (Büyüköztürk ve ark., 2012).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Kağıthane ilçesinde farklı lise türlerinde öğrenim gören tüm öğrencilerdir. Araştırmada küme örnekleme yöntemi ile Anadolu Lisesi ve Meslek lisesi olmak üzere iki farklı lise türü tesadüfi olarak seçilmiştir. Daha sonra bu okulların 9, 10 ve 11. sınıflarına devam eden ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 560 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Lise son sınıfların (12. sınıflar) ulusal düzeyde sınavları olması nedeniyle yeterli sayıda öğrenci bulunmadığı için bu öğrenciler araştırma kapsamı dışında tutulmuşlardır. Örneklem grubundaki öğrencilerin demografik bilgilerine Tablo 3.1’de yer verilmiştir.

Tablo 3.1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Dağılımı (N=560)

		N	%
Cinsiyet	Kız	369	65.9
	Erkek	191	34.1
Okul Türü	Anadolu Lisesi	463	82.6
	Meslek Lisesi	97	17.4
Sınıf	9	305	54.5
	10	158	28.2
	11	97	17.3
Algılanan Akademik Başarı Düzeyi	Düşük	34	6.1
	Orta	277	49.4
	İyi	206	36.8
	Çok İyi	43	7.7
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	44	7.9
	İki Kardeş	249	44.4
	Üç Kardeş	174	31.1
	Dört ve Üzeri	93	16.6
Kardeşler Arasında Konumu	İlk Çocuk	243	43.4
	Ortanca Çocuk	107	19.1
	Son Çocuk	210	37.5
Algılanan Aile Gelir Düzeyi	Düşük	62	11.0
	Orta	288	51.4
	Yüksek	210	37.6
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	264	47.2
	Ortaokul	127	22.6
	Lise ve üstü	169	30.2
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	206	36.8
	Ortaokul	140	25.0
	Lise ve üstü	214	38.2

Araştırmada kişisel bilgi formu ve anket sorularını yanıtlayan 560 öğrencinin 369'u kız (%65.9), 191'i (%34.1) erkek olup, 463'ü (%82.6) Anadolu Lisesi, 97'si (%17.4) meslek lisesine devam etmektedir. Bunlardan 305'i (%54.5) 9.sınıfta, 158'i (%28.2) 10.sınıfta, 97'si (%17.3) 11.sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 44'ü (%7.9) tek çocuk, 249'u (%44.4) iki kardeş, 174'ü (%31.1) üç kardeş, 93'ü (%16.6) dört ve üstü kardeş sahip, 243'ü (%43.4) ilk çocuk, 107'si (%19.1) ortanca çocuk, 210'u (%37.5) son çocuk, 62'si (%11.0) aile gelir düzeyini yetersiz, 288' i (%51.4) orta, 210'u (%37.6) yüksek olarak algılamaktadır. Örneklemdeki öğrencilerin annelerinin 264'ü (%47.2) ilkokul, 127'si (%22.6) ortaokul, 169'u (%30.2) lise ve üstü,

babalarının ise 206'sı (%36.8) ilkokul, 140'ı (%25.0) ortaokul, 214'ü (%38.2) ise lise ve üstü eğitime sahiptir. Öğrencilerin, 34'ü (%6.1) akademik başarı düzeyini düşük, 277'si (%49.4) orta, 206'sı (%36.8) iyi, 43'ü (%7.7) çok iyi olarak algılamaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin demografik özelliklerini ortaya koymak amacıyla araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu hazırlanmış, bununla birlikte araştırmanın amacı dahilinde mevcut çalışmada “Duyarlı Sevgi Ölçeği” ile “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

“*Kişisel Bilgi Formu*” lise öğrencilerinin demografik bilgilerini almak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Form oluşturulurken lise öğrencileriyle yapılan benzer araştırmalar incelenmiş, araştırmamızda ele alınan iki kavram ile ilişkili olabileceği düşünülen değişkenlere yer verilmiştir. Öğrencilere cinsiyet, sınıf, okul türü, kardeş sayısı, kardeşler arasında konum, aile gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve algılanan akademik başarı durumu şeklinde toplam 9 soru yöneltilmiştir.

3.3.2. Duyarlı Sevgi Ölçeği

Sprecher ve Fehr (2005) tarafından geliştirilen “*Duyarlı Sevgi Ölçeği*” (*Compassionate Love Scale*) bireylerin duyarlı sevgi düzeylerini kendisi hakkında bilgi vermesi esasına dayalı olarak ölçen, 7’li likert tipi 21 maddeden oluşan bir ölçektir. Akın ve Eker (2012) tarafından Türkçe’ye uyarlanmış, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçekteki maddeler 1 (benim için hiç doğru değil), 2 (benim için doğru değil), 3 (benim için biraz doğru değil), 4 (kararsızım), 5 (benim için biraz doğru), 6 (benim için doğru) ve 7 (benim için tamamen doğru) şeklinde 7’li likert derecelendirmeye göre puanlanmaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınabilecek olası puanların ranjı 21 ile 147 arasında değişmektedir. Alınan puanın yüksekliği

duyarlı sevgi düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin açımlayıcı faktör analizi sonrasında faktör yükleri .28 ile .70 arasında ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen uyum indekslerinin kabul edilir düzeyde olduğu gözlenmiştir ($\chi^2 = 577.16$, $N=356$, $sd=181$, $p=0.0000$, $RMSEA= 0.079$, $NFI= 0.94$, $CFI= 0.96$, $RFI= 0.93$, $SRMR= 0.063$). Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik değerleri .89 olarak ölçülmüştür.

Ölçeğin bu araştırma için iç tutarlılık güvenirlik katsayısı yeniden hesaplanmış ve elde edilen değer .94 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu

Ayas ve Pişkin (2015) tarafından geliştirilen “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” (*Peer Bullying Scale Adolescent Form*) 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin arasındaki zorbalık olaylarını yapan “zorba” ve bu tarz olaylara maruz kalan “kurban” öğrencileri belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesinde kurulan model Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. DFA neticesinde 53 madde ve 6 faktörden oluşan model istatistiksel ve kuramsal olarak uygun bulunmuştur. Maddelerin faktörlere göre dağılımı ise şu şekildedir; 1-15. maddeler fiziksel, 16-22. maddeler sözel, 23-28. maddeler izolasyon, 29-33. maddeler söylenti yayma, 34-43. maddeler eşyalara zarar verme ile ilgili olarak zorba ve kurbanı. 44-53. maddeler ise cinsel zorba ve kurban belirtmektedir. Araştırmada cinsel zorba ve kurban faktörü dışındaki 5 faktörün duyarlı sevgi düzeyi ile ilişkisi incelenmiştir.

“Zorba Ölçeği” ve “Kurban Ölçeği” şeklinde isimlendirilen ve aynı maddelerin farklı şekilde sorulmasından müteşekkil paralel iki ölçekten oluşmaktadır. Öğrencilerden zorba ölçeğinde bulunan söz ve davranışları ne sıklıkla yaptıklarını, kurban ölçeğinde ise bu söz ve davranışlara ne sıklıkla uğradıklarını belirtmeleri beklenmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 53, en yüksek puan ise 256’dır. Ölçekten alınan puan yükseldikçe zorba ve kurban olma düzeyi artmaktadır. Ölçeğin geçerlilik çalışması için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve elde edilen uyum indekslerinin kabul edilir düzeyde olduğu gözlenmiştir ($\chi^2 = 7298.38$ ($sd=1316$, $p= .00$), $\chi^2 / sd= 5.954$ $RMSEA= 0.049$, $GFI= 0.87$, $AGFI= 0.86$, $CFI= 0.96$, $NFI=0.95$ ve $NNFI= 0.96$). Ölçeğin

güvenirlilik hesaplamaları için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmış, kurban boyutu için iç tutarlık katsayısı .93, zorba boyutu için ise iç tutarlık katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bu araştırma için Cronbach Alpha değerleri yeniden hesaplanmış ve “zorba ölçeği” için .92, “kurban ölçeği” için .90 olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanması öncesinde Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ile Duyarlı Sevgi Ölçeğinin uygulanması için gerekli izinler alınmış (EK-2 ve 3) sonrasında araştırmanın yapılması için İstanbul Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğüne müracaat edilmiş (EK-1) ve verilerin toplanması amacıyla okullara gidilmiştir. Ölçeklerin uygulanmasında gönüllülük esası dikkate alınmış, katılım sağlayan her öğrenciye “Gönüllü Katılım Onam Formu” imzalatılmış, öğrencilerin içten ve samimi cevaplar vermeleri sağlanmıştır. Bunun için örneklem grubuna araştırmaya katılımda gönüllülük esasının olduğu, istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri, ölçek sonuçlarının gizli kalacağı ve kimse ile paylaşılmayacağı bilgisi verilmiştir. Bununla birlikte araştırmanın bilimsel bir çalışma için yapıldığı anlatılıp hiçbir kâğıdın üzerine isim ve soy isim yazmamaları söylenmiş, sorulara içten ve rahat bir şekilde cevap vermeleri istenmiştir. Ayrıca örneklem grubu on sekiz yaşın altında olduğu için ebeveynlerine de izin belgeleri gönderilerek imzalatılmıştır. Araştırmaya 619 öğrenci katılmış, uygulama yüz yüze yapılmış ancak ölçeklere gelişigüzel yanıtlar verildiği gözlenen ve uç değerlerde olan 59 ölçeğe aracı analize alınmamıştır.

Verilerin analizine geçmeden önce ölçeklerden elde edilen puanların normallik testleri yapılmış Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği’ nin alt boyutlarından olan kurban ölçeğinin çarpıklık değerleri 1.35 ile 0.14. basıklık değerleri 1.07 ile 0.27, zorba ölçeğinin çarpıklık değerleri 1.31 ile 0.14. basıklık değerleri 1.06 ile 0.27’ dir. Duyarlı Sevgi Ölçeğinin ise çarpıklık değerleri 0.48 ile 0.14, basıklık değerleri 0.06 ile 0.27 arasında değiştiği gözlenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri ± 2.00 olduğu durumlarda dağılım normal olarak kabul edildiği için analizlerde parametrik testler kullanılmıştır (George ve Mallery, 2010). Bu amaçla iki ilişkisiz grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını

test etmek için bağımsız gruplar t testi, ikiden fazla grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için çok yönlü varyans analizi (ANOVA), iki değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini test etmek için de regresyon analizi kullanılmıştır. Tüm analizlerde $p<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaç kısmındaki soruların sıralanışına göre yapılan analiz sonrasında elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular: Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistik Puanları Ne Düzeydedir?

Duyarlı Sevgi Ölçeği puanlarıyla akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanlarının betimsel istatistik puanlarına Tablo 4.1’de yer verilmiştir.

Tablo 4.1: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

	Ölçekler	Madde Sayısı	$\bar{X}$	S	Min.	Maks.
Zorba	Fiziksel	15	20.71	7.09	15.00	75.00
	Sözel	7	10.05	4.28	7.00	34.00
	Dışlama	6	7.90	3.81	6.00	30.00
	Söylenti Ç.Y.	5	6.11	2.86	5.00	25.00
	Eşyalara Zar.	10	11.35	3.27	10.00	50.00
	Zorba Top.	43	55.44	16.95	43.00	213.00
Kurban	Fiziksel	15	17.65	4.75	15.00	58.00
	Sözel	7	8.29	2.54	7.00	29.00
	Dışlama	6	6.58	1.91	6.00	28.00
	Söylenti Ç.Y.	5	5.15	0.98	5.00	20.00
	Eşyalara Zar.	10	10.47	1.90	10.00	30.00
	Kurban Top.	43	47.37	7.95	43.00	142.00
Duyarlı Sevgi		21	98.89	22.94	21.00	144.00

4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular: Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Arasında Öğrencilerin; Cinsiyet, Okul Türü, Sınıf, Algılanan Akademik Başarı, Kardeş Sayısı, Kardeşler Arasında Konum, Algılanan Aile Gelir Düzeyi, Anne Eğitim ve Baba Eğitim Durumlarına Göre Anlamlı Farklılıklar Var mıdır?

4.2.1. Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Cinsiyete Göre Anlamlı Farklılıklar Göstermekte midir?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanlarının cinsiyete göre t testi sonuçlarına Tablo 4.2.1’de yer verilmiştir.

Tablo 4.2.1: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları (N=560)

	Ölçekler	Cinsiyet	N	$\bar{X} \pm S$	sd	t	p
Zorba	Fiziksel	Kız	369	20.20±6.34	437	2.27	.020*
		Erkek	191	21.85±6.12			
	Sözel	Kız	369	9.82±5.90	437	1.71	.090
		Erkek	191	10.57±5.23			
	Dışlama	Kız	369	7.89±4.23	437	0.90	.930
		Erkek	191	7.92±3.56			
	Söylenti Ç. Yayma	Kız	369	6.09±5.09	437	0.25	.900
		Erkek	191	6.16±4.99			
	Eşyalarına Zarar V.	Kız	369	11.08±3.23	437	2.64	.000*
		Erkek	191	11.97±2.45			
Kurban	Zorba	Kız	369	54.25±12.33	383	2.14	.040*
	Toplam	Erkek	191	58.29±22.32			
	Fiziksel	Kız	369	17.23±7.79	429	2.70	.000*
		Erkek	191	18.60±9.00			
	Sözel	Kız	369	7.96±5.14	429	4.00	.000*
		Erkek	191	9.00±6.34			
	Dışlama	Kız	369	6.49±6.22	429	1.11	.270
		Erkek	191	6.71±4.12			
	Söylenti Ç. Yayma	Kız	369	5.09±2.13	429	1.92	.070
		Erkek	191	5.28±1.56			
Duyarlı Sevgi	Eşyalarına Zarar V.	Kız	369	10.25±7.09	429	3.60	.000*
		Erkek	191	10.96±6.16			
Kurban	Kurban	Kız	369	46.37±5.78	356	3.66	.000*
	Toplam	Erkek	191	49.66±11.43			
Duyarlı Sevgi		Kız	369	101.86±22.67	521	4.32	.000*
		Erkek	191	92.78±23.03			

*p<.05

Tablo 4.2.1’de görüldüğü gibi akran zorbalığı ölçeği zorba alt ölçeklerinden fiziksel zorbalık [$t(437)=2.27, p<05$], eşyalarına zarar verme zorbalığı [$t(437)=2.64, p<00$] ve zorbalık toplam puanları [$t(383)=2.14, p<05$] cinsiyete göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Elde edilen verilere göre *fiziksel zorbalık*, *eşyalarına zarar verme zorbalığı* ve *zorbalık toplam* puanlarında erkeklerin puan ortalamaları kızlardan anlamlı şekilde yüksektir. Diğer alt ölçeklerde gruplar arasında gözlenen farklar anlamlı değildir.

Kurban alt ölçeklerinden fiziksel zorbalık kurbanı [$t(429)=2.70, p<00$], sözel zorbalık kurbanı [$t(429)=4.00, p<00$], eşyalarına zarar verme zorbalığı kurbanı [$t(429)=3.60, p<00$] ve kurban toplam puanları [$t(356)=3.66, p<00$], cinsiyete göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Elde edilen verilere göre *fiziksel zorbalık kurbanı*, *sözel zorbalık kurbanı*, *eşyalarına zarar verme zorbalığı kurbanı* ve *kurban toplam* puanlarında erkeklerin puan ortalamaları kızlardan anlamlı şekilde yüksektir. Diğer alt ölçeklerde gruplar arasında gözlenen farklar anlamlı değildir.

Duyarlı sevgi ölçeği puanları cinsiyete göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$t(521)=4.32, p<00$]. Kızların duyarlı sevgi ölçeği puanları anlamlı şekilde erkeklerden yüksektir.

4.2.2. Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Okul Türüne Göre Anlamlı Farklılıklar Göstermekte midir?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanlarının okul türüne göre t testi sonuçlarına Tablo 4.2.2’de yer verilmiştir.

Tablo 4.2.2: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Okul Türüne Göre t Testi Sonuçları (N=560)

	Ölçekler	Okul Türü	N	$\bar{X} \pm S$	sd	t	p
Zorba	Fiziksel	Ana. L.	463	20.73±7.34	427	.211	.833
		Meslek	97	20.53±5.98			
	Sözel	Ana. L.	463	10.03±4.32	437	.246	.806
		Meslek	97	10.17±4.22			
	Dışlama	Ana. L.	463	7.87±3.81	445	.400	.689
		Meslek	97	8.07±3.84			
	Söylenti Ç. Yayma	Ana. L.	463	6.05±2.64	437	1.098	.273
		Meslek	97	6.43±2.81			
Kurban	Eşyalarına Zarar V.	Ana. L.	463	11.27±3.18	434	1.15	.249
		Meslek	97	11.77±3.73			
	Zorba Toplam	Ana. L.	463	55.43±17.45	434	1.03	.303
		Meslek	97	55.45±14.32			
	Fiziksel	Ana. L.	463	17.67±4.88	434	.196	.845
		Meslek	97	17.54±3.93			
	Sözel	Ana. L.	463	8.27±2.51	429	.448	.654
		Meslek	97	8.42±2.74			
	Dışlama	Ana. L.	463	6.53±1.98	431	.667	.505
		Meslek	97	6.70±1.47			
	Söylenti Ç. Yayma	Ana. L.	463	5.16±1.03	437	.629	.806
		Meslek	97	5.13±0.95			
	Eşyalarına Zarar V.	Ana. L.	463	10.42±1.85	429	1.38	.168
		Meslek	97	10.76±2.15			
	Kurban Toplam	Ana. L.	463	47.38±8.00	356	.029	.977
		Meslek	97	47.34±7.70			
	Duyarlı Sevgi	Ana. L.	463	98.69±22.73	521	.570	.569
		Meslek	97	100.21±23.92			

Zorba alt ölçek puanları ve toplam puanları ile kurban alt ölçek puanları ve toplam puanları okul türüne göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Bununla birlikte duyarlı sevgi ölçeği puanları arasında okul türüne göre gözlenen farklarda anlamlı bulunmamıştır.

4.2.3. Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanlarının sınıf düzeyine göre ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4.2.3' de yer verilmiştir.

Tablo 4.2.3: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Testi Sonuçları (N=560)

Ölçekler	Sınıf	N	$\bar{X} \pm S$	V.K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Fiziksel Zorba	9	305	19.72±6.15	G.A.	499.1	2	249.5	5.04	.007*
	10	158	21.77±6.55	G.İ.	21072.6	426	49.4		
	11	97	22.10±9.89	Top.	21571.8	428			
Sözel Zorba	9	305	9.37±3.39	G.A.	253.3	2	126.6	7.04	.001*
	10	158	10.75±4.25	G.İ.	7842.2	436	17.9		
	11	97	11.06±6.16	Top.	8095.5	438			
Dışlama Zorba	9	305	7.65±3.22	G.A.	53.9	2	26.9	1.85	.157
	10	158	7.96±3.52	G.İ.	6440.9	444	14.5		
	11	97	8.63±5.28	Top.	6494.8	446			
Söylenti Ç. Yayma Zorba	9	305	5.89±2.33	G.A.	28.9	2	14.4	2.04	.131
	10	158	6.26±2.11	G.İ.	3183.8	449	7.0		
	11	97	6.53±4.10	Top.	3212.7	451			
Eşyalarına Zarar V. Zorba	9	305	11.06±2.58	G.A.	77.6	2	38.8	3.65	.027*
	10	158	11.39±2.53	G.İ.	4598.5	433	10.6		
	11	97	12.22±5.35	Top.	4676.1	435			
Zorba Toplam	9	305	53.36±13.07	G.A.	2282.3	2	1141.1	4.03	.019*
	10	158	56.86±13.97	G.İ.	108158.5	382	283.1		
	11	97	59.53±27.62	Top.	110440.9	384			
Fiziksel Kurban	9	305	18.21±3.84	G.A.	124.1	2	62.0	2.87	.056
	10	158	19.49±6.11	G.İ.	8532.0	398	21.4		
	11	97	18.83±4.13	Top.	8656.2	400			
Sözel Kurban	9	305	6.45±1.45	G.A.	8.698	2	4.3	1.18	.308
	10	158	6.59±1.61	G.İ.	1581.9	430	3.6		
	11	97	6.84±3.11	Top.	1590.6	432			
Dışlama Kurban	9	305	7.65±3.38	G.A.	53.9	2	26.9	1.85	.157
	10	158	7.96±3.52	G.İ.	6440.9	444	14.5		
	11	97	8.63±5.29	Top.	6494.8	446			
Söylenti Ç. Yayma Kurban	9	305	5.06±0.39	G.A.	4.7	2	2.3	2.44	.088
	10	158	5.23±1.03	G.İ.	419.4	436	.96		
	11	97	5.31±1.86	Top.	424.1	438			
Eşyalarına Zarar V. Kurban	9	305	10.30±1.31	G.A.	16.8	2	8.4	2.33	.098
	10	158	10.68±2.33	G.İ.	1542.6	428	3.6		
	11	97	10.73±2.72	Top.	1559.5	430			
Kurban Toplam	9	305	46.29±6.26	G.A.	106.3	2	53.1	.90	.405
	10	158	47.51±10.28	G.İ.	21299.5	363	58.6		
	11	97	47.03±5.23	Top.	21405.8	365			
Duyarlı Sevgi	9	305	98.92±22.82	G.A.	2466.5	2	1233.2	2.35	.096
	10	158	96.40±21.40	G.İ.	272163.0	520	523.3		
	11	97	103.06±24.98	Top.	274629.6	522			

*p<.05

Tablo 4.2.3’de görüldüğü gibi zorba alt ölçek puanlarından fiziksel zorbalık sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-426)=5.04$, $p<.01$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş, sırasıyla 11. sınıflar ($\bar{x}=22.10$) ile 10. sınıfların ($\bar{x}=21.77$) fiziksel zorbalığı 9. sınıflardan ($\bar{x}=19.72$) anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifade ile sınıf düzeyi yükseldikçe fiziksel zorbalık artmıştır.

Sözel zorba alt ölçek puanları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-436)=7.04$, $p<.01$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş, sırasıyla 11. sınıflar ($\bar{x}=11.06$) ile 10. sınıfların ($\bar{x}=10.75$) sözel zorbalığı 9. sınıflardan ($\bar{x}=9.37$) anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifade ile sınıf düzeyi yükseldikçe sözel zorbalık artmıştır.

Eşyalarına zarar verme zorbalığı alt ölçek puanları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-433)=3.65$, $p<.015$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş, sırasıyla 11. sınıflar ($\bar{x}=12.22$) ile 10. sınıfların ($\bar{x}=11.39$) sözel zorbalığı 9. sınıflardan ($\bar{x}=11.06$) anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifade ile sınıf düzeyi yükseldikçe eşyalara zarar verme zorbalığı artmıştır.

Akran zorbalığı ölçeği toplam puanları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-382)=4.03$, $p<.015$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş, sırasıyla 11. sınıflar ($\bar{x}=59.53$) ile 10. sınıfların ($\bar{x}=56.86$) sözel zorbalığı 9. sınıflardan ($\bar{x}=53.36$) anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifade ile sınıf düzeyi yükseldikçe akran zorbalığı ölçeği toplam puanları artmıştır.

Diğer alt ölçek puanları ile duyarlı sevgi ölçek puanları sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

4.2.4. Akran Zorbalığı, Zorba Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Algılanan Akademik Başarıya Göre Anlamlı Farklılıklar Göstermekte midir?

Akran zorbalığı, zorba alt ölçek puanları ve toplam puanlarının algılanan akademik başarıya göre ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4.2.4’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.2.4: Akran Zorbalığı, Zorba Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Algılanan Akademik Başarıya Göre ANOVA Testi Sonuçları (N=560)

Ölçekler	Başarı	N	$\bar{X} \pm S$	V.K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Fiziksel Zorba	Düşük	34	21.28±6.23	G.A.	402.6	3	134.21	2.99	.040*
	Orta	277	21.60±8.04	G.İ.	21127.6	423	49.94		
	İyi	206	19.65±6.05	Top.	21530.3	426			
	Çok iyi	43	19.53±5.15						
Sözel Zorba	Düşük	34	11.90±6.30	G.A.	102.29	3	34.09	1.85	.137
	Orta	277	10.22±4.44	G.İ.	7948.6	432	18.40		
	İyi	206	9.67±3.73	Top.	8050.8	435			
	Çok iyi	43	9.67±4.49						
Dışlama Zorba	Düşük	34	9.85±6.96	G.A.	95.86	3	31.95	2.20	.087
	Orta	277	7.97±3.84	G.İ.	6390.5	440	14.52		
	İyi	206	7.64±3.36	Top.	6486.3	443			
	Çok iyi	43	7.55±2.69						
Söylenti Ç. Yayma Zorba	Düşük	34	7.04±4.94	G.A.	27.02	3	9.00	1.26	.286
	Orta	277	6.19±2.77	G.İ.	3176.1	446	7.12		
	İyi	206	5.93±2.07	Top.	3203.2	449			
	Çok iyi	43	5.90±2.71						
Eşyalarına Zarar V. Zorba	Düşük	34	11.76±2.66	G.A.	43.20	3	14.40	1.33	.262
	Orta	277	11.63±4.06	G.İ.	4629.2	430	10.76		
	İyi	206	11.00±2.16	Top.	4672.4	433			
	Çok iyi	43	11.10±2.07						
Zorba Toplam	Düşük	34	61.64±25.65	G.A.	2099.00	3	699.66	2.75	.043*
	Orta	277	56.96±19.58	G.İ.	108069.9	379	285.14		
	İyi	206	52.93±11.42	Top.	110168.9	382			
	Çok iyi	43	53.95±14.14						

*p<.05

Tablo 4.2.4’de görüldüğü gibi fiziksel zorbalık alt ölçek puanları algılanan akademik başarıya göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(3-423)=2.99$, $p<.05$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş akademik başarısını düşük ($\bar{x}=21.28$) ve orta ($\bar{x}=21.60$) algılayanların akademik başarısını çok iyi algılayanlara göre ($\bar{x}=19.53$) fiziksel zorbalık ölçek puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Zorbalık toplam alt ölçek puanları algılanan akademik başarıya göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(3-379)=2.75$, $p<.05$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş sadece notlarını düşük olarak algılayanların ($\bar{x}=61.64$) notlarını iyi ($\bar{x}=52.93$) ve çok iyi ($\bar{x}=53.95$) algılayanlardan zorbalık toplam ölçek puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Diğer alt ölçek puanları arasında algılanan akademik başarıya göre gözlenen farklar anlamlı değildir.

4.2.5. Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı, Kurban Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Algılanan Akademik Başarıya Göre Anlamlı Farklılıklar Göstermekte midir?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı, kurban alt ölçek puanları ve toplam puanlarının algılanan akademik başarıya göre ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4.2.5’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.2.5: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı, Kurban Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Algılanan Akademik Başarıya Göre ANOVA Testi Sonuçları (N=560)

Ölçekler	Başarı	N	$\bar{X} \pm S$	V.K	K.T.	sd	K.O.	F	p
Fiziksel Kurban	Düşük	34	19.00±5.67	G.A.	97.5	3	32.52	1.43	.231
	Orta	277	17.97±4.83	G.İ.	9065.4	401	22.60		
	İyi	206	17.21±4.58	Top.	9162.9	404			
	Çok iyi	43	17.00±4.45						
Sözel Kurban	Düşük	34	9.36±3.65	G.A.	38.9	3	12.98	2.00	.113
	Orta	277	8.40±2.65	G.İ.	2746.3	424	6.47		
	İyi	206	8.12±2.31	Top.	2785.2	427			
	Çok iyi	43	7.81±1.86						
Dışlama Kurban	Düşük	34	8.15±4.63	G.A.	51.5	3	17.19	4.76	.003*
	Orta	277	6.54±1.88	G.İ.	1538.0	426	3.61		
	İyi	206	6.43±1.49	Top.	1589.6	429			
	Çok iyi	43	6.41±0.76						
Söylenti Ç. Yayma Kurban	Düşük	34	5.31±1.08	G.A.	1.7	3	0.59	.615	.606
	Orta	277	5.19±1.15	G.İ.	422.3	433	0.97		
	İyi	206	5.10±0.80	Top.	424.1	436			
	Çok iyi	43	5.03±0.17						
Eşyalarına Zarar V. Kurban	Düşük	34	10.23±0.53	G.A.	7.5	3	2.51	.688	.560
	Orta	277	10.59±2.14	G.İ.	1551.5	425	3.65		
	İyi	206	10.40±1.86	Top.	1559.0	428			
	Çok iyi	43	10.19±0.40						
Kurban Toplam	Düşük	34	51.06±12.66	G.A.	258.3	3	86.11	1.360	.255
	Orta	277	47.51±6.12	G.İ.	22296.8	352	63.34		
	İyi	206	46.97±9.31	Top.	22555.1	355			
	Çok iyi	43	46.54±6.82						
Duyarlı Sevgi	Düşük	34	93.96±26.50	G.A.	2908.99	3	969.66	1.85	.136
	Orta	277	99.24±23.62	G.İ.	270414.14	517	523.04		
	İyi	206	100.33±21.20	Top.	273323.13	520			
	Çok iyi	43	92.10±22.92						

*p<.05

Tablo 4.2.5’ de görüldüğü gibi dışlama zorbalığı kurbanı alt ölçek puanları algılanan akademik başarıya göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(3-426)=4.76$, $p<.01$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş akademik başarısını düşük olarak algılayanların ($\bar{x}=8.15$) orta ($\bar{x}=6.54$), iyi ($\bar{x}=6.43$) ve çok iyi ($\bar{x}=6.41$), algılayanlara göre daha çok dışlama zorbalığı kurbanı olduğu görülmüştür.

Diğer alt ölçek puanları ve duyarlı sevgi ölçeği puanları arasında algılanan akademik başarıya göre gözlenen farklar anlamlı değildir.

4.2.6. Akran Zorbalığı, Zorba Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Kardeş Sayısına Göre Anlamlı Farklılıklar Göstermekte midir?

Akran zorbalığı, zorba alt ölçek puanları ve toplam puanları kardeş sayısına göre ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4.2.6’da yer verilmiştir.

Tablo 4.2.6: Akran Zorbalığı, Zorba Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre ANOVA Testi Sonuçları (N=560)

Ölçekler	Kardeş	N	$\bar{X} \pm S$	V.K	K.T.	sd	K.O.	F	p
Fiziksel Zorba	Tek	44	20.50±5.68	G.A.	407.0	3	135.67	2.92	.034*
	İki	249	19.79±5.52	G.İ.	21164.7	425	49.79		
	Üç	174	21.10±7.89	Top.	21571.8	428			
	Dört+	93	22.44±9.29						
Sözel Zorba	Tek	44	9.65±3.99	G.A.	40.9	3	13.65	.738	.530
	İki	249	9.94±3.87	G.İ.	8054.6	435	18.51		
	Üç	174	9.96±4.65	Top.	8095.5	438			
	Dört+	93	10.72±4.87						
Dışlama Zorba	Tek	44	7.78±4.18	G.A.	12.9	3	4.30	.294	.830
	İki	249	7.89±3.56	G.İ.	6481.9	443	14.63		
	Üç	174	7.74±3.90	Top.	6494.8	446			
	Dört+	93	8.24±4.15						
Söylenti Ç. Yayma Zorba	Tek	44	6.10±2.91	G.A.	34.4	3	11.49	2.62	.044*
	İki	249	5.86±1.74	G.İ.	3178.2	448	7.09		
	Üç	174	6.19±3.14	Top.	3212.7	451			
	Dört+	93	6.93±3.46						
Eşyalarına Zarar V. Zorba	Tek	44	10.94±1.82	G.A.	36.3	3	12.12	1.12	.337
	İki	249	11.12±2.23	G.İ.	4639.7	432	10.74		
	Üç	174	11.72±4.37	Top.	4676.1	435			
	Dört+	93	11.53±3.87						
Zorba Toplam	Tek	44	54.73±17.06	G.A.	688.6	3	229.56	.797	.496
	İki	249	54.18±12.59	G.İ.	109752.2	381	288.06		
	Üç	174	56.41±21.26	Top.	110440.9	384			
	Dört+	93	57.55±18.98						

* $p<.05$

Tablo 4.2.6’da görüldüğü gibi fiziksel zorbalık alt ölçek puanları kardeş sayısına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(3-425)=2.92$, $p<.05$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş sadece 4 ve üstünde kardeşi olanların ($\bar{x}=22.44$), tek çocuk ($\bar{x}=20.50$), iki kardeş ($\bar{x}=19.79$) ya da üç kardeşi olanlara göre ($\bar{x}=21.10$) fiziksel zorbalık ölçek puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı alt ölçek puanları kardeş sayısına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(3-448)=2.62$, $p<.05$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş sadece 4 ve üstünde kardeşi olanların ($\bar{x}=6.93$), tek çocuk olan ($\bar{x}=6.10$), iki kardeş ($\bar{x}=5.86$) ve 3 kardeş olanlara göre ($\bar{x}=6.19$) söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ölçek puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Diğer alt ölçek puanları arasında kardeş sayısına göre gözlenen farklar anlamlı değildir.

4.2.7. Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı, Kurban Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Kardeş Sayısına Göre Anlamlı Farklılıklar Göstermekte midir?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı, kurban alt ölçek puanları ve toplam puanlarının kardeş sayısına göre ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4.2.7’de yer verilmiştir.

Tablo 4.2.7: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı, Kurban Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre ANOVA Testi Sonuçları (N=560)

Ölçekler	Kardeş	N	$\bar{X} \pm S$	V.K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Fiziksel Kurban	Tek	44	16.60±2.25	G.A.	253.3	3	84.44	3.81	.010*
	İki	249	17.24±3.52	G.İ.	8917.1	403	22.12		
	Üç	174	17.63±4.42	Top.	9170.7	406			
	Dört+	93	19.27±7.77						
Sözel Kurban	Tek	44	7.73531.38	G.A.	22.50	3	7.50	1.15	.326
	İki	249	8.30±2.22	G.İ.	2767.8	427	6.48		
	Üç	174	8.21±2.49	Top.	2790.3	430			
	Dört+	93	8.69±3.65						
Dışlama Kurban	Tek	44	6.36±0.72	G.A.	17.7	3	5.92	1.61	.185
	İki	249	6.47±1.32	G.İ.	1572.8	429	3.66		
	Üç	174	6.51±2.95	Top.	1590.6	432			
	Dört+	93	7.01±3.09						

Söylenti Ç.	Tek	44	5.11±0.39	G.A.	5.01	3	1.67	1.73	.159
Yayma	İki	249	5.08±0.36	G.İ.	419.1	435	.964		
Kurban	Üç	174	5.16±0.77	Top.	424.1	438			
	Dört+	93	5.38±2.09						
Eşyalarına	Tek	44	10.08±0.27	G.A.	19.70	3	6.56	1.82	.143
Zarar V.	İki	249	10.38±1.32	G.İ.	1539.8	427	3.60		
Kurban	Üç	174	10.51±1.65	Top.	1559.5	430			
	Dört+	93	10.87±3.44						
Kurban	Tek	44	45.84±3.61	G.A.	195.72	3	65.24	1.03	.379
Toplam	İki	249	47.27±5.75	G.İ.	22384.3	354	63.23		
	Üç	174	47.21±7.99	Top.	22580.0	357			
	Dört+	93	48.77±13.21						
Duyarlı	Tek	44	97.21±23.71	G.A.	1069.27	3	356.42	.676	.567
	İki	249	98.89±22.37	G.İ.	273560.3	519	527.09		
Sevgi	Üç	174	97.78±23.54	Top.	274629.6	522			
	Dört+	93	101.82±22.98						

*p<.05

Tablo 4.2.7’de görüldüğü gibi fiziksel zorbalık kurbanı alt ölçek puanları kardeş sayısına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(3-403)=3.81$, $p<.05$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş sadece 4 ve üstünde kardeşi olanların ($\bar{x}=19.27$) tek kardeşe sahip olanlara göre ($\bar{x}=16.60$) fiziksel zorbalık kurbanı ölçek puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Diğer alt ölçek puanları ile duyarlı sevgi ölçek puanları kardeş sayısına göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

4.2.8. Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Kardeşler Arasındaki Konuma Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanlarının kardeşler arasındaki konuma göre ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4.2.8’de yer verilmiştir.

Tablo 4.2.8: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Kardeşler Arasındaki Konuma Göre ANOVA Testi Sonuçları (N=560)

Ölçekler	Kar.	N	$\bar{X} \pm S$	V.K	K.T.	sd	K.O.	F	p
Fiziksel Zorba	İlk	243	19.93±5.79	G.A.	233.8	2	116.91	2.30	.101
	Ort.	107	21.52±9.38	G.İ.	21184.9	417	50.80		
	Son	210	21.36±7.19	Top.	21418.7	419			
Sözel Zorba	İlk	243	9.74±3.92	G.A.	40.9	2	20.49	1.09	.335
	Ort.	107	10.44±5.41	G.İ.	8000.3	428	18.69		
	Son	210	10.30±4.10	Top.	8041.3	430			
Dışlama Zorba	İlk	243	7.76±3.77	G.A.	5.9	2	2.97	.202	.817
	Ort.	107	8.03±4.67	G.İ.	6417.9	435	14.75		
	Son	210	7.97±3.35	Top.	6423.9	437			
Söylenti Ç. Yayma Zorba	İlk	243	6.02±2.85	G.A.	22.0	2	11.04	1.52	.218
	Ort.	107	6.56±3.87	G.İ.	3177.3	440	7.22		
	Son	210	5.99±2.16	Top.	3199.4	442			
Eşyalarına Zarar V. Zorba	İlk	243	11.05±2.02	G.A.	67.9	2	33.98	3.13	.045*
	Ort.	107	12.11±5.67	G.İ.	4598.0	424	10.84		
	Son	210	11.35±2.61	Top.	4666.0	426			
Zorba Toplam	İlk	243	54.26±14.12	G.A.	1186.9	2	593.49	2.04	.131
	Ort.	107	58.89±27.02	G.İ.	108708.4	374	290.66		
	Son	210	55.19±11.83	Top.	109895.4	376			
Fiziksel Kurban	İlk	243	17.83±2.60	G.A.	253.7	2	126.86	5.92	.003*
	Ort.	107	18.95±4.98	G.İ.	8352.8	390	21.41		
	Son	210	19.62±6.18	Top.	8606.5	392			
Sözel Kurban	İlk	243	6.37±1.22	G.A.	18.0	2	9.04	2.43	.089
	Ort.	107	6.91±3.28	G.İ.	1566.5	422	3.71		
	Son	210	6.60±1.57	Top.	1584.5	424			
Dışlama Kurban	İlk	243	7.76±3.77	G.A.	5.9	2	2.97	.20	.817
	Ort.	107	8.03±4.67	G.İ.	6417.9	435	14.75		
	Son	210	7.97±3.35	Top.	6423.9	437			
Söylenti Ç. Yayma Kurban	İlk	243	5.08±0.31	G.A.	3.1	2	1.58	1.60	.202
	Ort.	107	5.31±1.76	G.İ.	420.7	428	.98		
	Son	210	5.17±0.94	Top.	423.9	430			
Eşyalarına Zarar V. Kurban	İlk	243	10.31±1.19	G.A.	10.18	2	5.07	1.37	.254
	Ort.	107	10.69±2.66	G.İ.	1547.2	419	3.69		
	Son	210	10.51± 2.22	Top.	1557.3	421			
Kurban Toplam	İlk	243	45.82±4.22	G.A.	309.0	2	154.5	2.61	.074
	Ort.	107	46.91±7.34	G.İ.	21012.7	356	59.02		
	Son	210	47.90±10.37	Top.	21321.8	358			
Duyarlı Sevgi	İlk	243	99.24±21.12	G.A.	568.1	2	284.09	.53	.585
	Ort.	107	100.39±22.1	G.İ.	269744.9	509	529.95		
	Son	210	97.58±24.43	Top.	270313.1	511			

*p<.05

Tablo 4.2.8’de görüldüğü gibi eşyalarına zarar verme zorbalığı alt ölçek puanları kardeşler arası konuma göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-424)=3.13$, $p<.05$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş ve ortanca çocukların ($\bar{x}=12.11$) eşyalarına zarar verme zorbalığı ilk çocuk ($\bar{x}=11.05$) ve son çocuk olanlara göre ($\bar{x}=11.35$) anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Fiziksel zorbalık kurbanı alt ölçek puanları kardeşler arası konuma göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-390)=5.92$, $p<.01$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş, sırasıyla son çocukların ($\bar{x}=19.62$) ortanca ($\bar{x}=18.95$) ve ilk çocuklara göre ($\bar{x}=17.83$) daha çok fiziksel zorbalık kurbanı oldukları görülmüştür. Diğer alt ölçek puanları ile duyarlı sevgi ölçeği puanları kardeşler arası konuma göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

4.2.9. Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Algılanan Aile Gelir Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanlarının algılanan aile gelir düzeyine göre ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4.2.9’ da yer verilmiştir.

Tablo 4.2.9: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Algılanan Aile Gelir Düzeyine Göre ANOVA Testi Sonuçları (N=560)

Ölçekler	Gelir	N	$\bar{X} \pm S$	V.K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Fiziksel Zorba	Düşük	62	21.91±6.54	G.A.	157.8	2	78.90	1.56	.210
	Orta	288	20.96±7.42	G.İ.	21381.4	425	50.30		
	Yüksek	210	20.00±6.69	Top.	21539.2	427			
Sözel Zorba	Düşük	62	11.68±5.36	G.A.	246.7	2	123.35	6.84	.001*
	Orta	288	10.29±4.56	G.İ.	7840.1	435	18.02		
	Yüksek	210	9.22±3.30	Top.	8086.8	437			
Dışlama Zorba	Düşük	62	8.27±3.13	G.A.	18.1	2	9.06	.62	.538
	Orta	288	8.00±4.08	G.İ.	6476.7	443	14.62		
	Yüksek	210	7.66±3.58	Top.	6494.8	445			
Söylenti Ç. Yayma Zorba	Düşük	62	6.46±2.56	G.A.	37.1	2	18.57	2.62	.074
	Orta	288	6.30±3.06	G.İ.	3175.6	448	7.08		
	Yüksek	210	5.75±1.99	Top.	3212.7	450			
Eşyalarına Zarar V. Zorba	Düşük	62	11.32±2.24	G.A.	8.4	2	4.23	.39	.675
	Orta	288	11.48±3.83	G.İ.	4667.7	433	10.78		
	Yüksek	210	11.18±2.49	Top.	4676.1	435			

Zorba	Düşük	62	58.77±15.05	G.A.	1932.6	2	966.34	3.40	.034*
Toplam	Orta	288	56.74±19.94	G.İ.	108508.2	382	284.05		
	Yüksek	210	52.58±11.52	Top.	110440.9	384			
Fiziksel	Düşük	62	20.11±5.81	G.A.	107.2	2	53.63	2.49	.084
Kurban	Orta	288	18.39±4.46	G.İ.	8541.7	397	21.51		
	Yüksek	210	18.65±4.48	Top.	8649.0	399			
Sözel	Düşük	62	6.77±2.07	G.A.	3.1	2	1.55	.41	.658
Kurban	Orta	288	6.57±2.26	G.İ.	1587.2	429	3.70		
	Yüksek	210	6.48±1.23	Top.	1590.3	431			
Dışlama	Düşük	62	8.27±3.13	G.A.	18.1	2	9.06	.62	.538
Kurban	Orta	288	8.00±4.08	G.İ.	6476.7	443	14.62		
	Yüksek	210	7.66±3.58	Top.	6494.8	445			
Söylenti	Düşük	62	5.23±1.02	G.A.	.556	2	.27	.28	.751
Ç. Yayma	Orta	288	5.16±1.20	G.İ.	423.5	436	.97		
Kurban	Yüksek	210	5.11±0.54	Top.	424.1	438			
Eşyalarına	Düşük	62	10.65±1.91	G.A.	1.63	2	.81	.22	.799
Zarar V.	Orta	288	10.46±2.15	G.İ.	1557.9	428	3.64		
Kurban	Yüksek	210	10.44±1.48	Top.	1559.5	430			
Kurban	Düşük	62	47.65±7.15	G.A.	39.6	2	19.81	.33	.714
Toplam	Orta	288	46.75±8.86	G.İ.	21366.2	363	58.86		
	Yüksek	210	46.50±5.77	Top.	21405.8	365			
Duyarlı	Düşük	62	100.71±25.05	G.A.	1491.4	2	745.74	1.42	.243
Sevgi	Orta	288	100.07±22.73	G.İ.	273138.1	520	525.26		
	Yüksek	210	96.70±22.53	Top.	274629.6	522			

*p<.05

Tablo 4.2.9’da görüldüğü gibi sözel zorbalık alt ölçek puanları algılanan aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-435)=6.84$, $p<.01$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının sözel zorbalık ölçeği puanları ($\bar{x}=11.68$) gelir düzeyini orta ($\bar{x}=10.29$) ve yüksek algılayanlardan ($\bar{x}=9.22$) anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifade ile algılanan gelir düzeyi arttıkça öğrencilerde sözel zorbalık eğilimi düşmektedir.

Zorbalık toplam ölçek puanları algılanan aile gelir düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-382)=3.40$, $p<.05$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının zorbalık toplam ölçek puanları ($\bar{x}=58.77$) gelir düzeyini orta ($\bar{x}=56.74$) ve yüksek algılayanlardan ($\bar{x}=52.58$) anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifade ile algılanan aile gelir düzeyi arttıkça öğrencilerde zorbalık eğilimi düşmektedir.

Diğer akran zorbalığı alt ölçek puanları ile duyarlı sevgi ölçeği puanları algılanan aile gelir düzeylerine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

4.2.10. Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Anne Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanlarının anne eğitim düzeyine göre ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4.2.10'da yer verilmiştir.

Tablo 4.2.10: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Testi Sonuçları (N=560)

Ölçekler	Eğitim	N	$\bar{X} \pm S$	V.K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Fiziksel Zorba	İlkokul	264	21.30±7.60	G.A.	153.4	2	76.70	1.52	.219
	Orta	127	20.22±7.33	G.İ.	21418.4	426	50.27		
	Lise +	169	20.01±5.73	Top.	21571.8	428			
Sözel Zorba	İlkokul	264	10.25±4.63	G.A.	16.7	2	8.37	.45	.637
	Orta	127	9.84±3.90	G.İ.	8078.8	436	18.52		
	Lise +	169	9.88±3.99	Top.	8095.5	438			
Dışlama Zorba	İlkokul	264	8.21±4.32	G.A.	41.4	2	20.70	1.42	.242
	Orta	127	7.66±3.55	G.İ.	6453.4	444	14.53		
	Lise +	169	7.57±3.04	Top.	6494.8	446			
Söylenti Ç. Yayma Zorba	İlkokul	264	6.24±3.03	G.A.	15.0	2	7.54	1.05	.348
	Orta	127	6.20±2.62	G.İ.	3197.6	449	7.12		
	Lise +	169	5.83±1.90	Top.	3212.7	451			
Eşyalarına Zarar V. Zorba	İlkokul	264	11.77±4.21	G.A.	77.5	2	38.79	3.65	.027*
	Orta	127	11.17±2.16	G.İ.	4598.5	433	10.62		
	Lise +	169	10.80±1.79	Top.	4676.1	435			
Zorba Toplam	İlkokul	264	57.08±19.89	G.A.	1033.2	2	516.63	1.80	.166
	Orta	127	53.98±14.31	G.İ.	109407.6	382	286.40		
	Lise +	169	53.68±12.23	Top.	110440.9	384			
Fiziksel Kurban	İlkokul	264	19.26±5.70	G.A.	155.5	2	77.76	3.64	.027*
	Orta	127	17.76±2.47	G.İ.	8500.6	398	21.35		
	Lise +	169	18.35±3.73	Top.	8656.2	400			
Sözel Kurban	İlkokul	264	6.73±2.43	G.A.	13.2	2	6.60	1.80	.166
	Orta	127	6.33±1.01	G.İ.	1577.4	430	3.66		
	Lise +	169	6.44±1.43	Top.	1590.6	432			
Dışlama Kurban	İlkokul	264	8.21±4.41	G.A.	41.4	2	20.70	1.42	.242
	Orta	127	7.66±3.55	G.İ.	6453.4	444	14.53		
	Lise +	169	7.57±3.04	Top.	6494.8	446			
Söylenti Ç. Yayma Kurban	İlkokul	264	5.23±1.35	G.A.	2.2	2	1.11	1.14	.318
	Orta	127	5.06±0.39	G.İ.	421.9	436	0.96		
	Lise +	169	5.10±0.51	Top.	424.1	438			

Eşyalarına Zarar V. Kurban	İlkokul	264	10.63±2.41	G.A.	8.9	2	4.47	1.23	.292
	Orta	127	10.33±1.17	G.İ.	1550.6	428	3.62		
	Lise +	169	10.34±1.35	Top.	1559.5	430			
Kurban Toplam	İlkokul	264	47.33±9.39	G.A.	133.8	2	66.90	1.14	.320
	Orta	127	45.84±3.92	G.İ.	21272.0	363	58.60		
	Lise +	169	46.53±6.68	Top	21405.8	365			
Duyarlı Sevgi	İlkokul	264	99.24±22.68	G.A.	390.9	2	195.45	.37	.690
	Orta	127	99.83±21.95	G.İ.	274238.7	520	527.38		
	Lise +	169	97.62±24.14	Top.	274629.6	522			

*p<.05

Tablo 4.2.10’da görüldüğü gibi eşyalarına zarar verme zorbalığı alt ölçek puanları anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-433)=3.65$, $p<.05$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş anne eğitim düzeyi ilkokul olan çocukların eşyalarına zarar verme zorbalığı ölçek puanları ($\bar{x}=11.77$) eğitim düzeyi ortaokul ($\bar{x}=11.17$) ile lise ve üstü eğitime sahip ($\bar{x}=10.80$) olanlara göre anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifade ile annenin eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerde eşyalara zarar verme zorbalık eğilimi düşmektedir.

Fiziksel zorbalık kurbanı alt ölçek puanları anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir [$f(2-398)=3.64$, $p<.05$]. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı Scheffe testi ile test edilmiş anne eğitim düzeyi ilkokul olan çocukların fiziksel zorbalık kurbanı ölçeği puanları ($\bar{x}=19.26$) lise ve üstü eğitime sahip ($\bar{x}=18.35$) ile eğitim düzeyi ortaokul ($\bar{x}=17.76$) olanlara göre anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Diğer bir ifade ile anne eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin fiziksel zorbalık kurbanı olma ihtimalleri daha yüksek olarak bulunmuştur.

Diğer akran zorbalığı alt ölçek puanları ile duyarlı sevgi ölçeği puanları anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

4.2.11. Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Baba Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Farklılıklar Göstermekte midir?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanlarının baba eğitim düzeyine göre ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4.2.11’de yer verilmiştir.

Tablo 4.2.11: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Testi Sonuçları (N=560)

Ölçekler	Eğitim	N	$\bar{X} \pm S$	V.K.	K.T.	sd	K.O.	F	p
Fiziksel Zorba	İlkokul	206	21.08±6.51	G.A.	83.2	2	41.60	.821	.440
	Orta	140	19.95±6.56	G.İ.	21470.4	424	50.63		
	Lise +	214	20.79±7.97	Top.	21553.6	426			
Sözel Zorba	İlkokul	206	10.23±4.18	G.A.	10.4	2	5.23	.282	.753
	Orta	140	9.85±4.22	G.İ.	8012.4	434	18.46		
	Lise +	214	9.98±4.31	Top.	8023.0	436			
Dışlama Zorba	İlkokul	206	7.90±3.65	G.A.	6.2	2	3.10	.212	.809
	Orta	140	8.10±4.49	G.İ.	6481.3	442	14.66		
	Lise +	214	7.79±3.51	Top.	6487.5	444			
Söylenti Ç. Yayma Zorba	İlkokul	206	6.24±2.72	G.A.	6.6	2	3.34	.467	.627
	Orta	140	6.18±2.84	G.İ.	3203.5	447	7.16		
	Lise +	214	5.97±2.51	Top.	3210.2	449			
Eşyalarına Zarar V. Zorba	İlkokul	206	11.46±3.06	G.A.	3.4	2	1.72	.159	.853
	Orta	140	11.36±2.91	G.İ.	4669.0	431	10.83		
	Lise +	214	11.26±3.67	Top.	4672.4	433			
Zorba Toplam	İlkokul	206	55.98±14.92	G.A.	134.3	2	67.17	.232	.793
	Orta	140	55.76±18.67	G.İ.	110160.2	380	289.89		
	Lise +	214	54.68±17.66	Top.	110294.6	382			
Fiziksel Kurban	İlkokul	206	19.14±5.76	G.A.	57.8	2	28.94	1.34	.261
	Orta	140	18.46±4.39	G.İ.	8508.3	396	21.48		
	Lise +	214	18.30±3.35	Top.	8566.2	398			
Sözel Kurban	İlkokul	206	6.68±2.11	G.A.	4.9	2	2.48	.672	.511
	Orta	140	6.58±2.27	G.İ.	1585.0	428	3.70		
	Lise +	214	6.43±1.41	Top.	1589.9	430			
Dışlama Kurban	İlkokul	206	7.90±3.65	G.A.	6.2	2	3.10	.212	.809
	Orta	140	8.10±4.49	G.İ.	6481.3	442	14.66		
	Lise +	214	7.79±3.51	Top.	6487.5	444			
Söylenti Ç. Yayma Kurban	İlkokul	206	5.13±0.91	G.A.	2.8	2	1.40	1.47	.236
	Orta	140	5.29±1.54	G.İ.	421.2	434	.971		
	Lise +	214	5.08±0.44	Top.	424.1	436			
Eşyalarına Zarar V. Kurban	İlkokul	206	10.55±2.15	G.A.	4.4	2	2.2	.604	.547
	Orta	140	10.56±2.41	G.İ.	1554.6	426	3.649		
	Lise +	214	10.35±1.28	Top.	1559.082	428			
Kurban Toplam	İlkokul	206	47.11±10.22	G.A.	41.579	2	20.78	.353	.703
	Orta	140	46.23±4.23	G.İ.	21288.6	361	58.97		
	Lise +	214	46.71±6.54	Top.	21330.2	363			
Duyarlı Sevgi	İlkokul	206	100.52±22.82	G.A.	1759.5	2	879.77	1.69	.190
	Orta	140	99.91±21.24	G.İ.	272583.0	517	527.24		
	Lise +	214	96.48±24.23	Top.	274342.6	519			

Tablo 4.2.11’de görüldüğü gibi duyarlı sevgi ölçeği puanları ile zorba, kurban alt ölçek puanları ve toplam ölçek puanlarının baba eğitim düzeyine göre farklılaşma durumları istatistiksel olarak anlamlı değildir.

4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular: Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Arasında Anlamlı İlişkiler Var mıdır ?

Duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı, zorba ve kurban alt ölçek puanları ve toplam puanları arasındaki korelasyonlara Tablo 4.3’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.3: Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları ile Akran Zorbalığı, Zorba-Kurban Alt Ölçek Puanları ve Toplam Puanları Arasındaki İlişki Durumu (N=560)

Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.Fiziksel Z	---												
2.Sözel Z	.72**	---											
3.Dışlama Z	.57**	.63**	---										
4.Söylenti Z	.61**	.64**	.69**	---									
5. Eşya. Z	.63**	.56**	.54**	.59**	---								
6. Toplam Z	.89**	.87**	.80**	.79**	.78**	---							
7.Fiziksel K	.70**	.42**	.31**	.35**	.32**	.57**	---						
8.Sözel K	.56**	.62**	.42**	.49**	.54**	.67**	.64**	---					
9.DışlamaK	.41**	.36**	.48**	.51**	.42**	.52**	.52**	.66**	---				
10.Söylenti K	.27**	.34**	.37**	.44**	.45**	.46**	.61**	.57**	.63**	---			
11. Eşya. K	.37**	.32**	.29**	.44**	.75**	.45**	.53**	.63**	.58**	.76**	---		
12. Toplam K	.62**	.53**	.39**	.54**	.53**	.69**	.91**	.81**	.71**	.69**	.75**	---	
13. Duyarlı Sevgi	.02	-.01	-.02	.01	-.05	-.05	-.15*	-.14*	-.19*	-.11	-.14*	-.20*	---

**p< .01 *p< .05

Akran zorbalığı, zorba alt ölçekleri ile akran zorbalığı kurbanı alt ölçekleri arasındaki ilişkiler 0.27 ile 0.91 arasında değişmektedir. Bu araştırmanın temel değişkenleri olan duyarlı sevgi ile akran zorbalığı ölçeği puanları arasındaki ilişkiler -.01 ile -.05 arasında değişmekte olup elde edilen korelasyon değerleri anlamlı değildir. Bununla birlikte Duyarlı Sevgi Ölçeği puanları ile fiziksel

zorbalık kurbanı ($r = -0.15, p < .05$), sözel zorbalık kurbanı ($r = -0.14, p < .05$), dışlama ve yalnızlaştırma zorbalığı ($r = -.19, p < .05$), eşyalarına zarar verme zorbalığı ($r = -0.14, p < .05$) ve akran zorbalığı kurbanı toplam ($r = -0.20, p < .05$) ölçek puanları ile negatif yönde ve düşük ilişkiler mevcuttur. Diğer bir ifade ile duyarlı sevgi eğilimleri yükseldikçe akran zorbalığı kurbanı olma eğilimleri düşmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular: Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Ölçeği Puanları Akran Zorbalığı, Zorba ve Kurban Ölçeği Puanlarını Yordamakta mıdır ?

Duyarlı sevgi ölçeği puanlarının akran zorbalığı ölçeği puanlarını yordama durumuna yönelik bulgulara Tablo 4.4’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.4: Akran Zorbalığı, Zorba ve Kurban Ölçeği Puanlarının Yordanmasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	55.339	3.306		16.737	.000		
Akran Zorbalık	-.008	.032	-.014	-.258	.796	-.014	-.014
Sabit	52.81	1.595		33.115	.000		
Akran Kurban	-.064	.015	-.216	-4.129	.000	-.216	-.216

Duyarlı sevgi ölçeği puanlarının akran zorbalığı üzerindeki regresyon analizi anlamlı olmakla birlikte duyarlı sevgi ile akran zorbalığı alt ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Bununla birlikte duyarlı sevgi ölçeği puanlarının akran zorbalığı kurban ölçeği puanları ile elde edilen regresyon analizi anlamlıdır ($R=0.22, R^2=0.04, p<0.01$). Duyarlı sevgi ölçeği puanları akran zorbalığı kurban alt ölçek puanları üzerindeki varyansın %4’ünü açıklamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde duyarlı sevgi ile akran zorbalığı arasındaki ilişki ve bu ilişkinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan bulgulara yönelik sonuç, tartışma ve öneriler yer almaktadır.

5.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Amacına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt amacı olan “lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanlarının betimsel istatistik puanları ne düzeydedir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgulara göre lise öğrencilerinin fiziksel zorbalık yapma ve fiziksel zorbalık kurbanı olma puan ortalamalarının en yüksek puanlar olduğu görülmüştür. En düşük akran zorbalığı alt ölçek puanları ise söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ile söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı kurbanı türünde elde edilmiştir. Toplam puanlara bakıldığında ise akran zorbalığı yapma toplam puanı akran zorbalığı kurbanı olma toplam puanından yüksek çıkmıştır. Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları ise görece yüksek çıkmıştır.

Dünyada okullaşmanın başlaması kadar eski bir geçmişe sahip olan akran zorbalığı kavramı her ülkede alan çalışanlarının en çok araştırdığı ve çözüm bulmaya çalıştığı konuların başında gelmektedir. Öğrencilerin akademik başarıları başta olmak üzere aile ve arkadaş ilişkilerinin bozulmasına, sosyal ve duygusal yönden çeşitli travmalara sebep olan akran zorbalığı, alınan eğitimin kalitesini ve sosyal yaşamı da önemli ölçüde etkilemektedir (Yıldırım, 2012).

Zorbalık yıllarca olağan gelişimin bir ögesi olarak görülmüştür (Alikashiöğlu, 2011: 31). Ancak sorun okullarda çok belirgin hale geldiğinde ciddiye alındığı vurgulanmaktadır. Okullarda her kademedeki akran zorbalığını görmek mümkündür. Dikkat edilmeyen birçok zorbalık olayı öğrencilerin başarılarını etkilemekte ve toplumun insan sermayesinin niteliğinin düşürülmesine sebep olmaktadır (Yıldırım,

2012; 48). Topluma uyum sağlama deneyiminin edinildiği okul yaşamında birey, nelere değer vereceğini, kim olduğunu ve kime inanacağını sorgular (Yavuzer, 1998). İşte tam bu yıllarda görülen akran zorbalığı, okul yıllarında çocukların kişilik gelişimini ve başarılarını olumsuz şekilde etkilemektedir (Korkmaz, Erkin ve Atbaşı, 2021).

Farklı çalışmalarda kullanılan farklı ölçme araçları nedeniyle zorbalığın yaygınlığını tahmin etmenin zor olmasına rağmen, araştırmacılar genellikle zorbalığın günümüz okullarında yaygın ve önemli bir sorun olduğu konusunda hemfikirdirler (Zych, Ortega-Ruiz ve Marin-Lopez 2016). Bu çalışmada akran zorbalığı yapma puanları akran zorbalığı kurbanı olma puanlarından yüksek bulunmuştur. Zorba ve kurban oranları hususunda yapılan araştırmalar neticesinde dünya genelinde zorba öğrencilerin oranı şu şekildedir: İtalya %15-20, Kanada %12, Norveç %7, İngiltere %20, Yunanistan %6, ABD %13 ve Türkiye %11-50 arasındadır. Kurban öğrencilerin oranı ise İtalya %28-40, Yunanistan %15-30, Kanada %21, Norveç %10, Avustralya %30-50, İngiltere %4-36, Portekiz %20-22 ve ABD %10' dur. Arap ülkelerinde ise zorbalığın sıklığını belirlemek için az sayıda çalışma yapılmıştır. Küresel Okul Temelli Öğrenci Sağlığı Anketine göre, 19 düşük ve orta gelirli ülkedeki ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı için ortalama oranı yüzde 34,2'dir. Bazı ülkelerdeki akran zorbalığı oranları ise Ürdün'de yüzde 44,2, Lübnan'da yüzde 33,6, Fas'ta yüzde 31,9, Umman'da yüzde 39,1 ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde yüzde 20,9' dur (Fleming ve Jacobsen 2010). Literatüre bakıldığında ise çoğunlukla bu çalışmanın sonuçlarından farklı bulgular elde edilmiştir. Sarı (2019) lise öğrencilerinin akran zorbalığı davranışını incelediği araştırmasında çalışmayı yaptığı örneklem grubunda zorba oranını %8.6, kurban oranını ise %14.1 olarak bulmuştur. Adalar (2018) yaptığı çalışmada toplam zorbalık oranını %6.9, kurban oranını ise %10.5 olarak tespit etmiştir. Siyez ve Kaya (2011) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda zorba oranını %3.7, kurban oranını ise %26.9 olarak bulmuşlardır. Bulgurcu (2011) yaptığı araştırma da ise zorba oranını %4, kurban oranını ise %39.7 olarak tespit etmiştir. Sipahi (2019) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda akran zorbalığı kurbanı olma puan ortalamasının akran zorbalığı yapma puan ortalamasından yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmada zorbalık türleri içerisinde fiziksel zorbalık yapma ve fiziksel zorbalık kurbanı olma puanları en yüksek puanlar olarak tespit edilmiştir. Bu sonucun

ıkmasında araştırmanın yapıldığı çevrenin kültürel özellikleri, öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile aile ve öğretmenlerin zorbalık davranışına karşı tutumlarının etkisinin olabileceği düşünülmektedir. elenk ve Yıldızlar (2019) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada en fazla uygulanan zorbalık türünün fiziksel zorbalık, mağduriyet türünün ise fiziksel zorbalık kurbanı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullardaki şiddet olaylarına yönelik yapılan bir araştırma sonucunda fiziksel zorbalık olaylarının %32.8 oranında görüldüğü tespit edilmiştir (Gürhan, 2017). Adalar (2018) lise ğrencilerinde akran zorbalığı ve mağduriyetini incelediği çalışmasında zorbalık türleri içerisinde en fazla görülenin %51.6 ile fiziksel zorbalık, %46 ile de fiziksel zorbalık kurbanı olduğu bulgusunu elde etmiştir. Başaran (2014) yürüttüğü araştırmada en fazla görülen zorbalık türünün fiziksel zorbalık ve fiziksel zorbalık kurbanı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmada en düşük ölçek puanı alan zorbalık türü, söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ile söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı kurbanı olarak bulunmuştur. elenk ve Yıldızlar (2019) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda en az görülen zorbalık türünü söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ile söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı kurbanı olarak tespit etmiştir. Gürhan (2017) araştırmasında söylenti çıkarma ve yayma zorbalığının diğerk zorbalık türleri içerisinde en az görülen zorbalık türü olduğu bilgisini elde etmiştir. Adalar (2018) lise ğrencilerinde akran zorbalığı ve mağduriyetini incelediği çalışmasında zorbalık türleri içerisinde en az görülen zorbalık türünün %3.8 ile söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı, mağduriyet türleri arasında ise en az görülen mağduriyetin %7.2 ile söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı kurbanı olduğunu tespit etmiştir.

Diğerk bir veri olan lise ğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları ise görece yüksek çıkmıştır. İnsanların duyarlı sevgiye hiç sahip olmamaları gibi bir durumun olup olmadığı hakkında bir bilgimiz yok (Arango, Clark ve King, 2022: 9). Türkiye’de ve bilhassa yurtdışında yapılan araştırmalar az ya da çok herkesin bu sevgiyi deneyimlediğini söylemektedir (Fehr ve Sprecher, 2009). Bu araştırmada da örneklem grubumuzdaki her ğrenci düşük ya da yüksek bir duyarlı sevgi puanı elde etmiştir. Kaya (2021) yetişkin bireylerde romantik ilişki doyumunu duyarlı sevgi ve yaşamın anlamı değışkenlerine göre incelediği çalışmada yetişkin bireylerde duyarlı sevgi düzeylerini anlamlı derecede yüksek olarak tespit etmiştir. Karakaya (2021)

üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluşu ana babaya bağlanma ve duyarlı sevgi bağlamında incelediği çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerini görece yüksek olarak bulmuştur. Karahan (2016) üniversite öğrencilerinde yaşamdaki amaç, duygusal iyi oluş, kişisel ölüm korkusu ve duyarlı sevginin ontolojik iyi oluş üzerindeki etkisi konulu araştırmasında üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğunu tespit etmiştir.

5.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Amacına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın ikinci alt amacı olan “lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanları arasında öğrencilerin; cinsiyet, okul türü, sınıf, algılanan akademik başarı, kardeş sayısı, kardeşler arasında konum, algılanan aile gelir düzeyi, anne eğitim ve baba eğitim durumlarına göre anlamlı farklılıklar var mıdır?” sorusuna yönelik elde edilen bulgulara önce cinsiyet değişkeni ele alınmış ve erkek öğrencilerin, fiziksel zorbalık, eşyalara zarar verme zorbalığı ve zorbalık toplam puanlarıyla, fiziksel zorbalık kurbanı olma, sözel zorbalık kurbanı olma, eşyalara zarar verme zorbalığı kurbanı olma ve akran zorbalığı kurbanı toplam puanlarının kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Nitekim alan yazında da araştırmamızla aynı doğrultuda birçok sonuç bulunmaktadır. Craig ve arkadaşları (2009) 40 ülkede zorbalık davranışını yaş ve cinsiyete göre incelemiş ve tamamında zorba oranı kızlara kıyasla erkeklerde daha yüksek bulunmuştur. Ülkelerin çoğunda ise bu çalışmanın aksine mağdur olma oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır. Gökkaya ve Sütçü (2020) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda tüm zorbalık türlerini erkeklerin daha çok uyguladıkları bilgisine ulaşmıştır. Birçok çalışmada erkeklerin zorbalık düzeyi kızlardan yüksek çıkarken (Ayas ve Piskin, 2015; Ergün, 2015; Açıkgöz, 2017; Önder ve Sarı, 2012; Kartal ve Bilgin, 2008; Hilooğlu, 2009; Malkoç ve Ceylan, 2010; Whitney ve Smith, 1993; Akduman, 2010; Özkan ve Çiftçi, 2010; Pereira ve ark. 2004; Yurtal ve Cenkseven, 2007; Alkan, 2019; Gökkaya ve Sütçü, 2020), bazı çalışmalarda kızların zorbalık oranı erkeklerden yüksek çıkmış (Sarı, 2019), kurban olma oranları bazı çalışmalarda erkeklerde yüksek çıkarken (Ayas ve Piskin, 2011; Gök, 2017; Açıkgöz 2017; Bilgiç, 2021) bazı çalışmalarda ise kız ve erkek öğrencilerin akran zorbalığı kurbanı olma oranları arasında fark bulunamamıştır.

(Ergün, 2015; Burnukara ve Uçanok, 2012). Bu araştırmada zorba ve kurban olma oranlarının erkek öğrencilerde kız öğrencilerden daha yüksek çıkmasının sosyal ve kültürel nedenleri olabilir. Erkek çocukların daha fazla zorba davranışlarda bulunmaları, bazı saldırgan davranışların sorun çözme aracı olarak kullanılması ve bunun toplumda destek bulabilmesi erkeklerin zorba davranışlara daha meyilli olmalarını açıklayabilir (Alkan, 2019; Önder ve Sarı, 2012). Anne babalar çocuklarının okul ortamında ezilmemesi için çocuklarının zorbaca davranışlarını destekleyebilmektedirler. Mağdur olma erkekler için daha utanç verici, bir yetişkinden yardım istemek ise arkadaş grupları arasında acizlik olarak nitelenebilmektedir. Tüm bu bilgiler erkeklerin daha fazla akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığı mağduru olma nedenlerini anlama hususunda yardımcı olabilir (İlgül, 2022).

Bu araştırmada kız öğrencilerin zorba ve kurban ölçeği puanları daha düşük çıkmasına rağmen kız öğrenciler ister zorba ister kurban olsun yine de bu tür durumlara karşı önlem alınmalıdır. Dolaylı ve gizli yollarla zorbalığa uğramak da daha açık ve doğrudan yollarla zorbalığa uğramak kadar incitici ve zarar verici olabilir (Olweus, 2010).

Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri cinsiyet değişkeni açısından ele alındığında bu çalışmada kız öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri erkek öğrencilerin duyarlı sevgi düzeylerinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Demirel (2019) lise son sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada da benzer bir sonuç elde etmiş, kız öğrencilerin duyarlı sevgi düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Fehr ve Sprecher (2013) de yaptıkları incelemede kadınların erkeklerden daha yüksek duyarlı sevgi puanı aldıklarını bulmuşlardır. Bir başka araştırmada ise cinsiyete göre eşe duyulan sevgi ve arkadaşaya duyulan sevgi oranları karşılaştırılmış ve her iki değişkende de kadınların daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür (Özen ve Gülaçtı, 2010). Öner (2017) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda kız öğrencilerin duyarlı sevgi düzeylerinin erkek öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alan yazında duyarlı sevgi kavramıyla ilgili araştırmaların kısıtlı olması sebebiyle duyarlı sevgi kavramına yakın olduğu düşünülen empatik eğilim kavramıyla cinsiyet ilişkisi araştırılmıştır. İlgül (2022) yaptığı çalışmada kız öğrencilerin empatik eğilimlerinin

erkek öğrencilerden yüksek olduğunu tespit etmiştir. Sezgin (2020) lise öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda kız öğrencilerin empatik eğilimlerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Duyarlı sevgi ile akran zorbalığı kavramlarının okul türü değişkeni ile ilişkisi açısından ölçeklerden elde edilen verilere göre lise öğrencilerinin akran zorbalığı davranışlarında okul türleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark görülmemiştir. Ancak alan yazında bu bulguyu destekleyen çalışmalar olduğu gibi farklı sonuçlar elde edilen çalışmalar da mevcuttur. Alkan (2019) tez çalışmasında lise öğrencilerinin akran zorbalığı düzeylerinin okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirlemiştir. Cheraghi ve Pişkin (2011) Türk ve İranlı lise öğrencileriyle yaptıkları araştırmada Genel Lise ve Meslek Lisesi öğrencilerinin akran zorbalığı davranışları arasında anlamlı bir sonuç elde edememişlerdir. Ayas ve Pişkin (2011) ise lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarını inceledikleri çalışmalarında meslek lisesi ve genel lise arasındaki karşılaştırmada anlamlı bir sonuç elde edememiştir. Buna karşın Özel Lise öğrencilerinin en fazla zorbalık yapan grup olduğunu, en az zorbalık yapan grubun ise Anadolu Lisesi öğrencileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Telci (2019) tez çalışmasında Anadolu Lisesi, Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Liselerine devam eden öğrencilerin sözel ve duygusal zorbalığa, Meslek Lisesi öğrencilerinin ise daha çok fiziksel zorbalığa maruz kaldığı bilgisine ulaşmıştır. Satan (2006) yaptığı araştırmada Özel Lise öğrencilerinin fiziksel ve duygusal zorbalık puanlarının Devlet Lisesi öğrencilerinden yüksek olduğunu tespit etmiştir. Çelenk ve Yıldızlar (2019) fen lisesi ve meslek lisesini karşılaştırdığı çalışmasında söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı puan ortalamasının fen lisesi öğrencilerinde meslek lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu, diğer tüm zorbalık türlerinde ise fen lisesi ve meslek lisesi öğrencilerinin zorbalık puanlarının eşit olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tüm bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, akran zorbalığı davranışının görülme sıklığının okul türüne göre önemli bir farklılık göstermediği, Özel Liselerde, Devlet Liselerine göre nispeten daha fazla fiziksel zorbalık görüldüğü ancak diğer lise türlerinde hemen hemen aynı seviyede olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark görülmemiştir. Alan yazına bakıldığında duyarlı sevgi kavramının okul türlerine göre farklılaşmasını

inceleyen bir araştırma olmadığı görülmüştür. Bu sebeple duyarlı sevgi kavramına yakın olduğu düşünülen empatik eğilim kavramıyla ilgili yapılan çalışmalar araştırılmıştır. Topçu (2019) lise öğrencilerinde empatik eğilim ve iletişim becerilerini incelediği çalışmasında sınavla öğrenci alan liselerde öğrenim gören öğrencilerin empatik eğilim puanlarının genel lise, meslek lisesi ve spor lisesinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özbalta (2018) ortaöğretim öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda okul türünün öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri üzerinde etkisi olduğu bilgisini elde etmiştir.

Duyarlı sevgi ile akran zorbalığı arasındaki ilişki sınıf düzeyi değişkeni açısından incelendiğinde ölçeklerden elde edilen verilere göre fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eşyalara zarar verme zorbalığı ve akran zorbalığı toplam puanları sınıf seviyesi arttıkça yükselmiştir. Nitekim Olweus' ta (2005) yaptığı çalışmada sınıf seviyesi arttıkça zorbalığında arttığı sonucuna ulaşmıştır. Ayas ve Pişkin (2011) yaptıkları çalışmada bu çalışmaya benzer bir sonuçla 11. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerinden daha çok zorbalık yaptığını, diğer sınıf seviyelerinde bir farklılık görülmediğini bildirmişlerdir. Sınıf seviyesi arttıkça zorbalığın azaldığı yönünde bulguların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur (Totan ve Kabakçı, 2010; Çelenk ve Yıldızlar, 2019). Adalar (2018) yaptığı çalışmada 9. sınıfların 10, 11 ve 12. sınıflardan daha yüksek oranda zorbalık uyguladığı sonucuna ulaşmıştır. Sipahi (2019) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışma sonucunda, akran zorbalığına uğrama düzeylerinin 6. sınıfa devam eden öğrencilerde en düşük iken 5. sınıfa devam eden öğrencilerde en yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Düzgün (2020) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda 6. sınıfa devam eden öğrencilerin akran zorbalığı yapma ve maruz kalma sıklığının 7 ve 8. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca fiziksel ve sözel zorbalık görülme sıklığı 6. sınıfa devam eden öğrencilerde 7 ve 8. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Eşyalarına zarar verme zorbalığı ise 7 ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerde 6. sınıfa göre yüksek bulunmuştur. Fiziksel, sözel ve eşyalarına zarar verme zorbalığına maruz kalma açısından ise 6. sınıfa devam eden öğrencilerin ölçek puanları 7 ve 8. sınıfa giden öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanında zorbalık davranışının sınıf seviyesine göre farklılaşmadığını söyleyen araştırmalar da (Alkan, 2019; Malkoç ve Ceylan, 2010; Gümüş, 2000; Sarıtaş, 2006) mevcuttur. Bu sonuçların tümü beraber

değerlendirildiğinde akran zorbalığı davranışının görülme durumunun sınıf seviyesine göre farklılaşmasında seçilen örneklem grubunun sosyal, kültürel, coğrafi farklılığı ile araştırmanın yapıldığı okul türünün de sonuç üzerinde etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

Duyarlı sevgi düzeyleri sınıf düzeyi değişkeni açısından ele alındığında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark görülmemiştir. Bu konuda alan yazında tek araştırmaya rastlanılmıştır. Özbey (2016) üstün yetenekli çocuklarla yaptığı çalışma sonucunda 6, 7 ve 8. sınıfa devam eden üstün yetenekli çocukların duyarlı sevgi düzeylerinin sınıf seviyelerine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma dışında araştırma olmaması sebebiyle duyarlı sevgi kavramına yakın olduğu düşünülen özgecilik, diğerkamlik ve empatik eğilim kavramıyla ilgili yapılan çalışmalar araştırılmıştır. Topçu (2019) lise öğrencilerinde empatik eğilim ve iletişim becerilerini incelediği araştırmasında öğrencilerin empatik eğilim puanlarıyla sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucunu elde etmiştir. Çakır (2017) ortaokul öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma çözme davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında 8. sınıf öğrencilerinin eğilim puanlarının 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Baykal (2021) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda öğrencilerin diğerkamlik puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bilgisini elde etmiştir. Az (2020) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışma sonucunda sınıf seviyesi yükseldikçe özgecilik ölçeği puanlarının düştüğü bilgisine ulaşmıştır. Duman (2021) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonucunda 4. sınıf öğrencilerinin özgecilik düzeylerinin 1. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Duyarlı sevgi ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi algılayan akademik başarı değişkeni açısından ele aldığımızda elde edilen sonuçlara göre; algılayan akademik başarısını düşük ve orta olarak algılayan öğrencilerin fiziksel zorbalık ve akran zorbalığı toplam puanlarının akademik başarılarını çok iyi algılayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yine literatürde bu konuda farklı sonuçlar elde eden çalışmalar mevcuttur. Alkan (2019) lise öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmada akran zorbalığı ile algılayan başarı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Baş (2021) ortaokul öğrencileriyle yaptığı araştırma sonucunda öğrencilerin başarı düzeyleri ile zorbalık ve mağdurluk toplam puanları

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Aynı şekilde öğrencilerin başarı düzeyleriyle fiziksel zorbalık ve fiziksel zorbalık kurbanı alt boyutları arasında da anlamlı bir ilişki olmadığını tespit etmiştir. Düzgün (2020) orta okula devam eden öğrenciler üzerinde yaptığı çalışma sonucunda algılanan başarı düzeyi çok iyi olan öğrencilerin akran zorbalığı gösterme sıklığı algılanan başarı düzeyi iyi ve orta olarak algılayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Algılanan başarı düzeyi çok iyi olan öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma sıklığı algılanan başarı düzeyini orta olarak algılayanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Algılanan başarı düzeyi çok iyi olan öğrencilerin fiziksel zorbalık gösterme sıklığı, başarı düzeyini iyi ve orta olarak algılayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca bu araştırmada algılanan akademik başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin dışlama ve yalnızlaştırma zorbalığı kurbanı olma puanlarının algılanan akademik başarı düzeyi orta, iyi ve çok iyi olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Baş (2021) ortaokul öğrencileriyle yaptığı araştırma sonucunda öğrencilerin başarı düzeyleri ile dışlama ve yalnızlaştırma zorbalığı ve dışlama ve yalnızlaştırma zorbalığı kurbanı alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Düzgün (2020) orta okula devam eden öğrenciler üzerinde yaptığı çalışma sonucunda dışlama ve yalnızlaştırma zorbalığı ile algılanan başarı düzeyi arasında anlamlı bir olmadığı sonucunu elde etmiştir. Sipahi (2019) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında, not ortalaması 85 ve üzeri olan öğrencilerin akran zorbalığına uğrama düzeyleri en düşük iken, not ortalaması 50-69 aralığında olanların akran zorbalığına uğrama düzeylerinin en yüksek olduğu bilgisini elde etmiştir.

Bu çalışmada lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile algılanan akademik başarıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucu elde edilmiştir. Literatürde duyarlı sevgi ile algılanan akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple duyarlı sevgi kavramına yakın olduğu düşünülen empatik eğilim, olumlu sosyal davranış, diğerkamalık ve özgecilik gibi kavramlarında algılanan akademik başarı ile ilişkisini inceleyen araştırmalar taranmış ve bu konuda da herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Mevcut çalışmada ise Demirel (2019) lise son sınıf öğrencilerinin duyarlı sevgi puanlarıyla

akademik başarı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Duyarlı sevgi ile akran zorbalığı kavramının kardeş sayısı değişkeni bakımından ölçeklerden elde edilen verilere göre; dört ve üzeri kardeşi olanların fiziksel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ile fiziksel zorbalık kurbanı olma puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Gürbüz (2021) yabancı uyruklu öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada kardeş sayısı arttıkça akran zorbalığı kurbanı olma eğiliminin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Sipahi (2019) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda, akran zorbalığına uğrama düzeyinin kardeşi olmayanlarda en düşük iken, 3 kardeşi olanlarda en yüksek olduğu bilgisini elde etmiştir. Özbey (2009) tarafından yapılan çalışmada dört ve üzeri kardeşe sahip olanların daha az problemli davranış gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. Namli (2020) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonucunda kardeşi olmayan öğrencilerin akran zorbalığı puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Düzgün (2020) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda akran zorbalığı yapma ve maruz kalma sıklığı ile öğrencilerin kardeş sayıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Coşkun (2018) yaptığı çalışmada öğrencilerin zorba ve kurban olma durumları ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı neticesine ulaşmıştır. Akran zorbalığı davranışının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini söyleyen çalışmalar da mevcuttur (Çelik, 2021; Sarı, 2019).

Duyarlı sevgi düzeyleri açısından bakıldığında ise kardeş sayısı ile anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Özbey (2016) doktora çalışmada lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanlarında kardeş sayıları bakımından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı sonucuna ulaşması bizim sonuçlarımızı desteklemektedir. Eker (2011) de duyarlı sevgi düzeyi ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını tespit etmiştir. Aksi yönde sonuç veren bir çalışma da ise dört ve üzeri kardeşi olan bireylerin iki kardeşi olanlara göre daha yüksek duyarlı sevgi puanı aldığını söylemektedir (Karakaya, 2021). Aynı şekilde Demirel (2019)' de dört ve üzeri kardeşi olanların daha az kardeşi olanlara göre daha yüksek duyarlı sevgi puanına sahip olduğunu tespit etmiştir.

Duyarlı sevgi ile akran zorbalığı davranışı arasındaki ilişkiyi kardeşler arasındaki konum değişkeni açısından ele aldığımızda elde edilen sonuçlara göre; eşyalara zarar

verme zorbalığı puanlarının ortanca çocuk olanlarda ilk ve son çocuk olanlara göre daha yüksek olduğu, son çocuk olanların ise fiziksel zorbalık kurbanı olma puanlarının ilk ve ortanca çocuk olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Alan yazında akran zorbalığı ile kardeşler arasındaki konum ilişkisini inceleyen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Arslan (2022) ortaokul öğrencilerinde kardeş kıskançlığı ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında akran zorbalığı ile kardeş konumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucunu elde etmiştir. Sipahi (2019) ortaokul öğrencileriyle yürüttüğü araştırma sonucunda kardeşi olmayanların akran zorbalığına uğrama düzeyini en düşük bulurken üç kardeşi olanların akran zorbalığına uğrama düzeyinin en yüksek olduğunu tespit etmiştir. Özdiç (2019) akran zorbalığı ve kardeş zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelediği doktora çalışmasında kardeş zorbalığı ile akran zorbalığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Duyarlı sevgi ölçeği puanlarının kardeşler arasındaki konum ile ilişkisine bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eker (2011) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonucunda duyarlı sevgi düzeyi ile kardeşler arasındaki konum arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bilgisine ulaşmıştır. Demirel (2019) lise son sınıf öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmada ortanca çocuk olanların duyarlı sevgi düzeylerinin ilk ve son çocuk olanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğunu tespit etmiştir. Karakaya (2021) yaptığı araştırmasında ilk ve son çocuk olanların duyarlı sevgi puanlarının ortanca çocuk olanlardan anlamlı derecede düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Duyarlı sevgi ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi algılanan aile gelir düzeyi değişkeni açısından ele aldığımızda elde edilen sonuçlara göre lise öğrencilerinin aile gelir düzeyi düşük olanların, aile gelir düzeyi orta ve yüksek olanlara göre sözel zorbalık puanları ile akran zorbalığı toplam puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Alan yazında ise farklı sonuçlar mevcuttur. Namli (2020) yaptığı çalışmada akran zorbalığı davranışı ile aile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Sipahi (2019) aylık ortalama hane geliri yüksek olanların akran zorbalığı yapma düzeyi en düşük iken aylık ortalama hane geliri düşük olanların akran zorbalığı yapma düzeyi en yüksek olduğu bulunmuştur. Aylık ortalama hane geliri orta olanlarla yüksek olanlar arasında ise akran zorbalığı yapma açısından anlamlı bir ilişki olmadığı bilgisi elde edilmiştir.

Alkan (2019) lise öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonuçlarına göre algılanan aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin akran zorbalığı ölçeği puanlarının algılanan aile gelir düzeyi orta olan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Demirel (2022) ilkokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışma sonucuna göre sosyoekonomik düzeyi düşük ve orta olan öğrencilerin zorbalık gösterme eğilimlerinin sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerden daha az olduğu bulgusunu elde etmiştir. Baş (2021) ortaokul öğrencileriyle yaptığı araştırma sonucunda aile gelir düzeyi ile zorbalık ve mağdurluk arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucunu elde etmiştir. Arslan (2022) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmasında akran zorbalığıyla algılanan aile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmada duyarlı sevgi ölçeği puanlarının algılanan aile gelir düzeyi ile ilişkisine bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında ise bu çalışma ile benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Demirel (2019) lise son sınıf öğrencilerinde duyarlı sevgi ve olumlu sosyal davranış eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında duyarlı sevgi düzeyi ile aile gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı bilgisini elde etmiştir. Eker (2011) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada algılanan aile gelir düzeyi ile duyarlı sevgi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Özbey (2016) üstün zekalı öğrenciler üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda duyarlı sevgi puanlarının aile gelir düzeyi ile anlamlı bir ilişkinin olmadığını tespit etmiştir. Karakaya (2021) üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluş, anne-babaya bağlanma ve duyarlı sevgi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışma sonucunda algılanan aile gelir düzeyi ile duyarlı sevgi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak farklı sonuçlar elde edilen çalışmalar da mevcuttur. Kaya (2021) yetişkin bireylerde duyarlı sevgi ve yaşam doyumunu incelediği araştırmasında sosyoekonomik seviyesi düşük ve ortanın altında olanların duyarlı sevgi puanlarının sosyoekonomik seviyesi orta üstü ve yüksek olanlara göre daha düşük olduğunu tespit etmiştir.

Duyarlı sevgi ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi anne eğitim düzeyi değişkeni açısından ele aldığımızda elde edilen sonuçlara göre; anne eğitim düzeyi düşüktüğü eşyalara zarar verme zorbalığı ve fiziksel zorbalık kurbanı olma puanlarının yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile annenin eğitim düzeyi arttıkça

öğrencilerde eşyalara zarar verme zorbalık eğilimi düşmektedir. Diğer bulguya göre ise anne eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin fiziksel zorbalık kurbanı olma ihtimalleri daha yüksek olarak bulunmuştur. Demirel (2022) ilkököl öğrencileriyle yürüttüğü çalışma sonucunda anne eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin genel zorbalık eğilimi düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sipahi (2019) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışma sonucunda annesi lisans mezunu olanların akran zorbalığı yapma düzeyi en düşük iken, annesi lisansüstü mezunu olanların akran zorbalığı yapma düzeyi en yüksek olduğu tespit edilmiştir. Namli (2020) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma neticesinde annesi okur yazar olmayan öğrencilerin akran zorbalığı yapma puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Arslan (2022) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmada akran zorbalığıyla anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Şahin (2021) ergenlerle yaptığı çalışmada anne öğrenim durumu ile akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur. Akran zorbalığı ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşan başka çalışmalar da mevcuttur (Sarı, 2019; Düzgün, 2020).

Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ise anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Özbey (2016) üstün zekalı öğrencilerde insani değerler, sosyal güven, memnuniyet ve duyarlı sevgi ilişkisini incelediği çalışmada öğrencilerin duyarlı sevgi puanlarının anne eğitim seviyesine göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Demirel (2019) lise son sınıf öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışma neticesinde anne eğitim düzeyi ile öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki elde edilmediği sonucuna ulaşmıştır. Karakaya (2021) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma neticesinde öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri ile anne eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır.

Bu çalışmada lise öğrencilerinin akran zorbalığı davranışları ve duyarlı sevgi düzeyleri baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Arslan (2022) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında akran zorbalığıyla baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Düzgün (2020) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışma neticesinde akran zorbalığı davranışının baba eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Namli (2020) ortaokul

öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonucunda babası okur yazar olmayan öğrencilerin akran zorbalığı yapma ve akran zorbalığı kurbanı olma puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Sipahi (2019) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma sonucunda babası lisans mezunu olan öğrencilerin akran zorbalığı yapma düzeyi en düşük iken babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin akran zorbalığı yapma düzeyi en yüksek olarak tespit etmiştir. Demirel (2022) ilkokul öğrencileriyle yürüttüğü çalışma sonucunda baba eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin genel zorbalık eğilimi düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Şahin (2021) ergenlerle yaptığı araştırmada baba öğrenim durumu ile akran zorbalığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur.

Baba eğitim düzeyi ile duyarlı sevgi arasındaki ilişki bağlamında ise bu çalışmaya benzer olarak istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilemediği alan yazın incelendiğinde görülmektedir. Özbey (2016) üstün zekalı öğrenciler üzerinde yaptığı çalışma neticesinde baba eğitim düzeyinin öğrencilerin duyarlı sevgi puanları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Demirel (2019) lise son sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında baba eğitim düzeyi ile öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Karakaya (2021) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmada öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri ile baba eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmada lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile okul türü, sınıf düzeyi, kardeşler arasındaki konum, algılanan aile gelir düzeyi, kardeş sayısı, algılanan akademik başarı, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunamaması, çalışmanın yapıldığı örneklem grubunun özelliklerinden kaynaklanabileceği gibi duyarlı sevginin tanımında yer alan, her ortamda deneyimlenebilen evrensel bir sevgi türü olmasından da kaynaklanabilir. Yapılan çalışmalar her insanın az ya da çok duyarlı sevgiyi deneyimlediğini göstermektedir (Fehr ve Sprecher, 2009). Bu çalışmada da her öğrenci düşük ya da yüksek bir duyarlı sevgi puanı elde etmiştir. Ancak çalışmada incelenen birçok değişkenle aralarında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum duyarlı sevginin çevresel faktörlerden etkilenmeyen bir yapısı olabileceğini düşündürmektedir.

5.1.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Amacına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın üçüncü alt amacı olan “lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı alt ölçek puanları ve toplam puanları arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?” sorusuna yönelik elde edilen bulgulara göre; Duyarlı Sevgi Ölçeği puanları ile fiziksel zorbalık kurbanı, sözel zorbalık kurbanı, dışlama ve yalnızlaştırma zorbalığı, eşyalara zarar verme zorbalığı ve akran zorbalığı kurbanı toplam ölçek puanları ile negatif yönde düşük bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifade ile lise öğrencilerinin duyarlı sevgi eğilimleri yükseldikçe akran zorbalığı kurbanı olma eğilimleri düşmektedir.

Literatüre bakıldığında duyarlı sevgi kavramının genellikle romantik ilişkiler (Kaya, 2021; Berscheid, 2010; Fehr, Harasymchuk ve Sprecher 2014; Neto ve Wilks, 2017) ve pozitif psikoloji kavramları (Özbey, 2016; Demirel, 2019; Karahan, 2016; Çetin, 2019; Eker, 2011; Karakaya, 2021; Orhan, 2021) bağlamında incelendiği görülmektedir. Saldırganlık, şiddet, zorbalık gibi kavramlarla ilişkisine dair bir çalışma bulunmamaktadır. Bu sebeple yakın olduğu düşünülen kavramlarla ilişkisini inceleyen çalışmalar araştırılmıştır. Sinclair, Fehr, Wang ve Regehr (2016) duyarlı sevgi ile önyargı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve duyarlı sevgi düzeyi yüksek olan insanların göçmenler gibi farklı gruplara yönelik ayrımcılık yapma olasılıklarının daha düşük, onlara yardım etmeye gönüllü olma olasılıklarının ise daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Böylelikle duyarlı sevginin ön yargıyı azaltmanın olumlu bir yolu olabileceği sonucunu elde etmişlerdir. Brody, Wright, Aron ve McLaughlin-Volpe (2009) farklı sosyal gruplara mensup insanların birbirlerine olan duyarlı sevgileri ve bunun gruplar arasındaki ilişkiye etkileri konulu araştırmasında duyarlı sevginin birlikte yaşama kültürü ve çatışmaların azaltılması konusunda umut vadettiği bulgusunu elde etmişlerdir. İlgül (2022) akran zorbalığı, saldırgan davranışlar ile empatik eğilim, olumlu sosyal davranışlar arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında akran zorbalığı ile empatik eğilim arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler olduğunu bulmuştur. Çoban (2019) lise öğrencilerinde affedicilik tutumları ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında affetme ile akran zorbalığının alt boyutları olan eşyalara zarar verme zorbalığı, sözel zorbalık, dışlama ve yalnızlaştırma zorbalığı kurbanı ve eşyalara zarar verme zorbalığı kurbanı olma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Naami, Asgari ve Roshani (2014) üniversite öğrencilerinde saldırganlık ile affetme arasındaki ilişkiyi

incelediği çalışma sonucunda aralarında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kılınç (2016) empatik eğilim ile saldırgan davranış ilişkisini incelediği araştırmasında ikisi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bilgisine ulaşmıştır. Salı (2016) empatik eğilim düzeyi ile saldırganlık arasındaki ilişki üzerine yaptığı araştırma sonucunda saldırganlık ile empati arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Siyez ve Kaya (2011) akran zorbalığı ile empatik eğilim arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında empatik eğilim ile akran zorbalığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yalın (2018) saldırganlık ile empatik eğilim arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında empatik eğilim ile fiziksel ve sözel saldırganlık arasında negatif yönlü ve düşük bir ilişki olduğu bilgisini elde etmiştir.

5.1.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Amacına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın dördüncü alt amacı olan “lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları akran zorbalığı, zorba ve kurban ölçeği puanlarını yordamakta mıdır?” sorusuna yönelik elde edilen bulgulara göre lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeği puanları ile akran zorbalığı kurbanı toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı düzeyde çok zayıf bir ilişki gözlenmiştir. Diğer bir ifadeyle lise öğrencilerinin duyarlı sevgi ölçeğinden aldıkları puan yükseldikçe akran zorbalığı kurbanı olma ihtimalleri düşmektedir.

Duyarlı sevgi ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunluğunu sevgi, romantik ilişkiler, insani değerler, iyi oluş, affedicilik, merhamet gibi pozitif psikoloji kavramları oluşturmaktadır. Türkiye’de yapılan az sayıda çalışmada duyarlı sevginin bu kavramlarla ilişkisi üzerine yapılmıştır. Duyarlı sevginin şiddet davranışıyla ilişkisini inceleyen bir çalışmaya ise literatürde rastlanılmamıştır. Bu sebeple araştırmanın sonuçları, duyarlı sevginin içerisinde yer alan bazı becerilerle ilgili yapılan çalışmalarla değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Çoban (2019) affetme ile akran zorbalığı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Kurt (2019) ise yaptığı çalışmada akran zorbalığına maruz kalan çocukların sosyal beceri puanlarının düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Namli (2020) yüksek lisans çalışmasında akran zorbalığı kurbanı olan çocukların sosyal anksiyete düzeyinin yüksek olduğunu belirlemiştir. Gün (2021) akran zorbalığı davranışıyla sosyal duygusal iyi oluş ve psikolojik sağlamlık arasında negatif yönde

bir ilişki olduğunu söylemektedir. Soydan (2019) lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilimlerini incelediği araştırmasında lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilimleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bilgisini elde etmiştir. Elmacı (2007) duyguları yönetme ve duygusal farkındalık becerilerinin şiddet davranışı ile ilişkisini incelediği çalışmasında aralarında negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. İlgül (2022) akran zorbalığı, empatik eğilim, olumlu sosyal davranışlar ve saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında zorbalık eğiliminin empatik eğilimin alt boyutu olan duygusal empati ve olumlu sosyal ve saldırgan davranış alt ölçeği olan tepkisel olumlu sosyal davranış tarafından yordandığı sonucuna ulaşmıştır. Önder ve Yıldırım (2017) ise ortaöğretim öğrencileriyle yaptıkları çalışmada duygusal zekâ ile akran zorbalığı davranışı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Akran zorbalığı gösteren çocukların duygularını yönetme hususunda sorun yaşadıkları bildirilmektedir (Semiz, 2018). Bu sebeple yapılan birçok araştırma da duygusal zekâ ölçeğinden aldıkları puanlar düşüktür (Sezen, 2018; Balak, 2017; Semiz, 2018; Önder ve Yıldırım, 2017; Denham v.d., 2002; Liao v.d., 2003; Winters v.d., 2004; Tetik v.d., 2014; Baltacı ve Demir, 2012; Kaynak, 2013; Mavroveli v.d., 2009; Santesso v.d., 2006). Tüm bu çalışma sonuçları bu çalışmadan çıkan sonuçları belirli yönlerden destekler niteliktedir. Sonuç olarak duyarlı sevgi ve onunla ilişkili birçok kavram akran zorbalığı davranışını çeşitli açılardan yordamaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırmamız sonucunda elde edilen bulgulara göre bazı önerilerde bulunulmuştur.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Erkek öğrencilerin zorbalık davranışına daha çok başvurduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin daha küçük yaşlardan itibaren çatışma çözme ve kendilerini ifade etme becerileri açısından eğitim almaları bu davranışın azaltılmasında yardımcı olabilir.
- Sınıf seviyesi yükseldikçe akran zorbalığı davranışının arttığı gözlenmiştir. Eğitim çalışanlarının zorbalık konusunda yapılacak faaliyetlerde üst sınıflara öncelik vermesi zorbalığın azaltılmasında yardımcı olabilir.

- Aile gelir düzeyi arttıkça öğrencilerde zorbalık eğiliminin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Düşük gelir grubundaki öğrencilerin akran zorbalığı konusunda dezavantajlı olabilecekleri dikkate alınarak tespit ve eğitim faaliyetleri planlanabilir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Alan yazın incelendiğinde duyarlı sevgi kavramının zorbalık, saldırganlık gibi kavramlarla ilişkisi konusunda yapılan çalışma sayısının kısıtlı olduğu görülmektedir. Duyarlı sevginin farklı çalışma alanlarıyla da çalışılması önerilir.
- Yapılan çalışma lise öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Sonraki çalışmalarda farklı eğitim kademeleriyle tekrarlanması önerilir.
- Duyarlı sevgi Türkiye’de üzerine çok az araştırma yapılmış yeni bir kavramdır. Bu kavram hakkında yapılacak her araştırma alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, T. (2017). *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Okula Karşı Tutum (Kartepe İlçesi Örneği)*. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Adalar, T. E. (2018). *Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Akran Mağduriyeti: Madenli Beldesi Örneği*. Avrasya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ahmed, G. K., Metwaly, N. A., Elbeh, K., Galal, M. S. & Shaaban, I. (2022). Risk Factors of School Bullying and Its Relationship With Psychiatric Comorbidities: A Literature Review. *The Egyptian Journal of Neurology, Psychiatry and Neurosurgery*, 58(16): 1-11.
- Akdeniz, S. ve Deniz, M. E. (2016). Merhamet Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *The Journal Of Happiness & Well-Being*, 4(1): 50-61.
- Akduman, G. G. (2010). 7-14 Yaş Grubu Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendi Çözüm Önerileri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 3(2), 13-26.
- Akın, A. ve Eker, H. (2012). Duyarlı Sevgi Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 75-85.
- Alıkaşifoğlu, M. (2011). Akran İstismarı. *Turkish Archives Of Pediatrics*, 46: 31-34.
- Alkan, H. (2019). *Lise Öğrencilerinin Sosyal Başarı Hedefleri ve Akran Zorbalığı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Andreou, E. (2000). Bully-Victim Problems and Their Association With Psycholical Construct in 8 to 12 Year Old Greek School Children. *Aggressive Behavior*, 26: 49-56.
- Arango, A., Clark, M. & King, C. A. (2022). Predicting The Severity Of Peer Victimization And Bullying Perpetration Among Youth With Interpersonal Problems: A 6-Month Prospective Study. *Journal of Adolescence*, 2022: 1-12.

- Arslan, F. (2022). *Ortaokul Öğrencilerinde Kardeş Kıskançlığının Akran Zorbalığı Eğilimlerini Yordama Gücü*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Ayas, T. (2008). *İlköğretim Okullarına Yönelik Geliştirilen Zorbaca Davranışları Önleme Programının Etkinliğinin Test Edilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2011). Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okul Türü Bakımından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550-568.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2015). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 316-324.
- Az, M. S. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Dindarlık ve Özgecilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Balak, D. (2017). *İlkokul Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri ile Akran Zorbalığı ve Okula Aidiyet Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baltacı, H. Ş. ve Demir, K. (2012). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Duygusal Zekâları ve Öfke İfade Tarzları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(4), 2413-2428.
- Barone, F. J. (1997). Bullying In School: It Doesn't Have To Happen. *The Phi Delta Kappan*, 79(1): 80-82.
- Başaran, A. G. (2014). *Rize İli Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Zorbalığı Önleme Eğitimi Etkisinin Değerlendirilmesi*. Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Batson, C. D. & Oleson K. C. (1991). Current Status Of The Empathy-Altruism Hypothesis. In M. S. Clark (Ed.). *Review Of Personality And Social Psychology*, 12: 62-85.

- Baykal, N. E. (2021). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Diğerkamlik Düzeyleri ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Beaty, L. A. & Alexeyev, E. B. (2008). The Problem of School Bullies: What the Research Tells Us. *Adolescence*, 43(169), 1-12.
- Berscheid, E. (2010). Love in the Fourth Dimension. *Annual Review of Psychology* 61 (1), 1-25.
- Besag, V. (1995). *Bullies and Victims in Schools*. Philadelphia: Open University Press.
- Bilgiç, B. S. (2021). *Akran zorbalığına maruz kalan lise öğrencilerinin bilişsel esneklik ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin incelenmesi*. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Bridge, B. (2010). *Siz Olsaydınız Ne Yapardınız? Zorbalık Mobbing Bilinmeyen Çeşitleri ve Çözümleri*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Brockenbrough, K. K., Cornell, D. G., & Loper, A.B. (2002). Aggressive Attitudes Among Victims of Violence at School. *Education and Treatment of Children*, 25(3), 273-287.
- Brody, S., Wright, S. C., Aron, A. & McLaughlin-Volpe, T. “Compassionate Love For Individuals in Other Social Groups”, *The Science of Compassionate Love: Theory, Research, and Applications*, Der. Beverley Fehr, Susan Sprecher, Lynn G. Underwood. New Jersey: Blackwell Publishing, 2009, 283-308.
- Brouns, T., Externbrink, K. & Aledo, P. S.B. (2020). Leadership beyond narcissism: On the role of compassionate love as individual antecedent of servant leadership. *Administrative Sciences*, 10(20), 1-10. DOI:10.3390/admsci10020020
- Bulgurcu, S. (2011). *İstanbul İlinde Bir İlköğretim Okulunda 6-8. Sınıflarda Akran Zorbalığı Sıklığının Araştırılması*. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Burnukara, P. ve Uçanok, Z. (2012). İlk ve Orta Ergenlikte Akran Zorbalığı: Gerçekleştiği Yerler ve Baş Etme Yolları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(29), 68-82.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cheraghi, A. ve Pişkin, M. (2011). A Comparison of Peer Bullying Among High School Students in Iran and Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15(2011), 2510-2520.
- Collins, K., McAleavy, G. & Adamson, G. (2004). Bullying in Schools: A Northern Ireland Study. *Educational Research*, 46, (1), 55-72.
- Coşkun, A. (2018). *Ortaokula Devam Eden Öğrencilerde Akran Zorbalığına Neden Olan Etkenlerin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Craig, W., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald, H., Dostaler, S., Hetland, J., Simons-Morton, B., Molcho, M., Gaspar de Mato, M., Overpeck, M., Due & P., Pickett, W. (2009). A Cross-National Profile of Bullying and Victimization Among Adolescents in 40 Countries. *International Journal of Public Health*, 54, 216-224.
- Çakır, E. (2017). *Ortaokul Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri Çatışma Çözme Davranışları Arasındaki İlişki*. Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelenk, T. E. A. ve Yıldızlar, O. (2019). Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Mağduriyetinin İncelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(2), 24-31.
- Çelik, M. (2021). *10-15 Yaş Grubundaki Çocuklarda Dijital Oyun Bağımlılığı ile Akran Zorbalığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Çetin, D. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşları ve Duyarlı Sevgileri ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çoban, K. (2019). *Lise Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçlarının ve Affedicilik Tutumlarının Akran Zorbalığını Yordaması*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Dağcı, A. (2021). Yaşlılık Döneminde Manevi Bir Gereksinim Olarak Sevgi: Huzurevi Yaşlıları Üzerinde Bir Alan Araştırması. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 1-25.
- Daka, J. A., Price, J. H. & Telljohann, J. K. (2003). The Nature and Extent of Bullying at School. *Journal of School Health*, 73(5), 173-181.
- Demirel, A. (2019). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Düzeyleri, Olumlu Sosyal Davranış Eğilimleri ile Algılanan Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, S. (2022). *İlkokul Öğrencilerinin Teknoloji Bağımlılığı Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri, Akran Zorbalığı ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Denham, S. A., Caverly, S., Schmidt, M., Blair, K., DeMulder, E., Call, S. & Mason, T. (2002). Preschool Understanding of Emotions: Contributions to Classroom Anger and Aggression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(7), 901-916.
- Dilmaç, B. (2009). Psychological Needs As A Predictor of Cyber Bullying: A Preliminary Report on College Students. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(3), 1307-1325.
- Dilmaç, E. (2014). *Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

- Dovidio, J. F. & Penner, L. A. (2001). *Helping and Altruism*. Brewer, M. & Hewstone, M. (Eds.). *Blackwell international handbook of social psychology: Interpersona processes* içinde (162–195. ss.). Cambridge, MA: Blackwell.
- Dölek, N. (2002). *Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Bir Önleyici Program Modeli*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dulmus, C. N., Theriot, M. T. & Sowers, K. M. (2004). Student Reports of Peer Bullying Victimization In A Rural School. *Stress, Trauma, and Crisis*, 7(1): 1-16.
- Duman, B. (2021). *Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travması ve Özgeciliği Düzeyi ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Düzgün, İ. (2020). *Ortaokula Devam Eden Çocukların Sosyodemografik Özellikleri ile Akran Zorbalığı Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Elmacı, F. (2007). Şiddet Eğilimi Olan Ergenlerin Duygusal Farkındalıklarının ve Duygularını Yönetebilme Becerilerinin İncelenmesi. *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Ankara.
- Eisenberg, N. (2000). Empathy and Sempaty. Lewis, W. & Halvin-Jones, J. M. (Eds.). *Handbook of Emotions* içinde (677-691. ss.). New York: The Guilford Press.
- Eker, H. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Öz-duyarlılık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi*. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Elliot, M. (1992). *Bullying: A Practicical Guide to Coping for Schools*. Wiltshire: Longman.
- Ergün, N. (2015). *Erken Ergenlerde Okul, Aile ve Demografik Değişkenlere Göre Akran Zorbalığının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Farabi, E. N. (1987). *Fusulü'l-medeni (Siyaset Felsefesine Dair Görüşler)*. (Çev. H. Özcan). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Farmer, T. W., Leung, M. C., Pearl, R., Rodkin, P. C., Cadwallader, T. W., Van Acker, R. (2002). Deviant or Diverse Groups? The Peer Affiliation of Aggressive Elementary Students. *Journal of Educational Psychology*, 94, 611-620.
- Fehr, B. & Sprecher, S. (2008). *Compassionate Love: Conceptual, Measurement, And Relational Issues*. In B. Fehr, S. Sprecher, & L. G. Underwood (Eds.), *The Science Of Compassionate Love: Theory, Research, And Applications* (pp. 27-52). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Fehr, B. & Sprecher, S. (2009). Prototype Analysis Of The Concept Of Compassionate Love. *Journal Of The International Association For Relationship Research*, 16(3): 343-364.
- Fehr, B. & Sprecher, S. (2013). *Compassionate Love: What We Know So Far*. In M. Hojjat & D. Cramer (Eds.), *Positive Psychology of Love* (pp. 106-120). New York, Oxford Press.
- Fehr, B., Harasymchuk, C. & Sprecher, S. (2014). Compassionate Love In Romantic Relationships: A Review And Some New Finding. *Sage Journals*, 31(5): 575-600.
- Fehr, B., Sprecher, S. & Underwood, L. G. (2009). *Compassionate Love: Theory, Research, and Applications*. Malden, M.A.: Wiley-Blackwell.
- Fehr, B., Sprecher, S. & Underwood, L. G. (2008). *The Science Of Compassionate Love: Theory, Research, And Applications*. Malden, MA: Blackwell.
- Fingerman, K. L. (2004). *The consequential stranger: Peripheral relationships across the life span*. Lang, F. R. & Fingerman, K. L. (Eds.). *Growing together: Personal relationships across the lifespan* içinde (183–209. ss.). New York: Cambridge University Press.

- Fleming, L. C. & Jacobsen K. H. (2010). Bullying Among Middle-School Students In Low and Middle Income Countries. *Health Promotion International*, 25(1): 73-84.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. & Carlsmith, J.M. (2003). *Introduction to Social Psychology*. (Çev. Ali Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Furniss, C. (2000). Bullying In Schools: It's Not A Crime – Is It. *Education And The Law*, 12(1): 9-29.
- Genç, M. F. (2018). Merhamet Eğitiminin Saldırganlık Davranışını Azaltmadaki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45: 61-82.
- Gene, Y. ve Bulut, S. (2021). Duyarlı Sevgi. *İbn Haldun Çalışmaları Dergisi*, 6(2): 145-156.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. (17.0 Update). Boston: Pearson.
- Gök, N. (2017). *Ortaöğretim Kurumlarında Güvenliği Sağlamada Karşılaşılan Problemlerin İncelenmesi*. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Gökkaya, F. ve Sütçü, S. T. (2020). Akran Zorbalığının Ortaokul Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 40-54.
- Gökler, R. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gökler, R. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2): 511-537.
- Gümüş, T. (2000). *Kendini Kabul Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Saldırganlık Düzeyleri*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gün, R. Ş. (2021). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Psikolojik Sağlık Düzeyleri ile Akran Zorbalığı İlişkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürbüzler, S. (2021). *İlkokullardaki Yabancı Uyruklu Öğrencilerde Akran Zorbalığının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gürhan, N. (2017). Her Yönü ile Akran Zorbalığı. *Türkiye Klinikleri J Psyciatr Nurs-Special Topics*, 3(2): 81-175
- Güvenir, T. (2004). *Okulda Akran İstismarı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Hananı, A. A. K. (2018). *Filistin’de Lise Öğrencileri Arasındaki Akran Zorbalığının İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hendrick, C. & Hendrick, S. (1986). A Theory and Method of Love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(2), 392-402.
- Hendrick, S. S. & Hendrick, C. (1992). *Romantic Love*. Sage Publications Inc.
- Hilooğlu, S. (2009). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbaca Davranışlarını Yordamada Sosyal Beceri ve Yaşam Doyumunun Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Işık, H. (2009). Okul Güvenliğinin Boyutlarına İlişkin Kavramsal Bir Analiz. *İlköğretmen Dergisi*, 1: 26-31.
- İlgül, B. (2022). *Akran Zorbalığı ile Empatik Eğilim, Olumlu Sosyal Davranışlar ve Saldırgan Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Maltepe Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- İrfaner, S. (2009). *Öğrenciler Arasında Gerçekleşen Zorbalık Eylemleri ve Zorbalık Konusunda Öğrencilerin, Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Tutum ve Görüşleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kaba, İ. (2020). Ontolojik İyi-Oluş (Yaşam Projesi). *Psikyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(1), 143-154.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni İnsan ve İnsanları*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kahana, E., Bhatta, T. R., Kahana, B. & Lekhak, N. (2020). Loving Others: The Impact of Compassionate Love on Later-Life Psychological Well-being. *Journals of Gerontology: Social Sciences*, 76(2), 391-402.
- Karahan, B. Y. (2016). *Yaşamdaki Amaç, Duygusal İyi Oluş, Kişisel Ölüm Korkusu ve Duyarlı Sevginin Ontolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkisi*. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakaya, Y. (2021). *Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik İyi Oluş: Ana Babaya Bağlanma ve Duyarlı Sevgi Değişkenlerine Göre Bir İnceleme*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Karataş, M. ve Ünalı, A. (2019). İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Öğrencileri Arasında Yaşanan Akran Zorbalığının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Tokat Örneği). *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 381-396.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2008). Öğrenci, Veli ve Öğretmen Gözüyle İlköğretim Okullarında Yaşanan Zorbalık. *İlköğretim Online*, 7(2), 485-495.
- Kaya, A. (2021). *Yetişkin Bireylerde Romantik İlişki Doyumunun Duyarlı Sevgi ve Yaşamın Anlamı Değişkenlerine Göre İncelenmesi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kaynak, A. (2013). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Kennedy, R. S., Font, S. A., Hagg, A. C. & Noll, J. G. (2021). Childhood Sexual Abuse and Exposure to Peer Bullying Victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, DOI:10.1177/08862605211037420

- Kılınç, M. (2016). *Sağlık Çalışanlarının Empatik Eğilim Düzeyinin Saldırgan Davranış Düzeyleri ile İlişkisi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kocayörük, E., Altıntaş, E., Şimşek, Ö. F., Bozanoğlu, İ. ve Çelik, B. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Zaman Perspektifli İyi Oluş Düzeyleri: Kümeleme Analizi İncelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(3): 550-564.
- Koç, Z. (2006). *Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, T., Erkin, M. ve Atbaşı, Z. (2021). Akran Zorbalığı Kavramının Lisansüstü Tezlerde İncelenmesi. *Turkish Special Education Journal: International*, 3(1): 1-19.
- Kurt, Z. (2019). *İlköğretim 3,4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyal Beceri Arasındaki İlişkiyi Etkileyen ve Bu İlişkiye Eşlik Eden Faktörler ile Birlikte İncelenmesi*. Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lasswell, T. E. & Lasswell, M. E. (1976). I Love You But I'm Not in Love With You. *Journal of Marriage and Family Counseling*, 38, 211–224. DOI:10.1111/j.17520606.1976.tb00413.x
- Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and Adaptation*. New York: Oxford University Press.
- Lee, J. A. (1973). *The Colors of Love: An Exploration of the Ways of Loving*. Don Mills, ON: New Press.
- Lessne, D., Sayalı, D. & Harmallar, S. (2013). *Student Reports of Bullying and Cyber-Bullying: Results From the 2011 School Crime Supplement to the National Crime Victimization Survey*. Web Tables. NCES 2013-329. National Center for Education Statistics.
- Liau, A. K., Liau, A. W., Teoh, G. B. & Liau, M. T. (2003). The Case for Emotional Literacy: The Influence of Emotional Intelligence on Problem Behaviours in

Malaysian Secondary School Students. *Journal of Moral Education*, 32(1), 51-66.

Malkoç, T. ve Ceylan, F. (2010, Kasım). Ortaöğretim 9. ve 10. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalıkla Baş etme Düzeyleri Arasındaki İlişkide Müzik Eğitiminin Önemi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*. Antalya.

Matsani, S. R. (2022). Investigation of Bullying In High School Students By Gender and School Type. *Vision International Scientific Journal*, 7(1), 61-82.

Mavroveli, S., Petrides, K. V., Sangareau, Y., & Furnham, A. (2009). Exploring the Relationships Between Trait Emotional Intelligence and Objective Socio-Emotional Outcomes in Childhood. *British Journal of Educational Psychology*, 79(2), 259-272.

Mersin, S., İbrahimoglu, Ö., Çağlar, M. ve Akyol, E. (2020). Compassionate Love, Burnout and Professional Commitment in Nurses. *Journal of Nursing Management*, 28(1), 72-81. DOI: [10.1111/jonm.12892](https://doi.org/10.1111/jonm.12892)

McKinnon, JE. (2001). *An Examinations of Bullying From a Group-Dynamic Perspective: The Third Party Role of Peers in Bullying Incidents*. University of Waterloo, Canada.

Mynard, H. & Joseph, S. (2000). Development of The Multidimensional Peer-Victimization Scale. *Aggressive Behavior*, 26, 169-178.

Naami, A., Asgari, P. & Roshan, K. (2014). Predicting Collegiate Students Aggression Based on The Amount of Forgiveness and Their Belief in A Just/Unjust World. *Journal of Life Science and Biomedicine*, 4(1), 4-8.

Namlı, G. (2020). *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyal Anksiyetenin İncelenmesi*. İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Neto, F. & Wilks, D. C. (2017). Compassionate Love for a Romantic Partner Across the Adult Life Span. *Europe's Journal of Psychology*, 13(4), 606-617. DOI: [10.5964/ejop.v13i4.1204](https://doi.org/10.5964/ejop.v13i4.1204)

- Nickerson, A. B., Jenkins, L. N., Bellavia, G. M., Manges, M. E., Livingston, J. A. & Feeley, T. H. (2022). The Role of Personel and Perceived Peer Norms in Bullying and Sexual Harassment Perpetration. *School Psychology*, 37(3), 236-247.
- Nickolas, M. A. (2009). *Fostering Social Support and Compassionate Love in the Greek Orthodox Church Through Small Groups*. Unpublished doctoral dissertation. The Boston University.
- Olweus, D. (1991). Bully/Victim Problems Among School Children: Basic Facts And Effects Of A School Based Intervenyion Program.
- Olweus, D. (1993). *Bullying At School: What We Know And What We Can Do*. Cambridge: Blackwell Publishing Ltd.
- Olweus, D. (1994). Annotation: Bullying at School-Basic Facts and Effects of a School Based Intervention Program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7): 1171-1190.
- Olweus, D. (1995). Bullying Or Peer Abuse At School: Facts And Intervention. *Current Directions In Psychological Science*, 4: 196-200.
- Olweus, D. (1999). In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P. Slee (Eds.), *The Nature Of School Bullying: A Cross National Perspective*. London: Routledge.
- Olweus, D. (2005). A Usefull Evoluation Design and Effects of The Olweus Bullying Prevention Program. *Crime & Law*, 11: 389-402.
- Olweus, D. (2010). Bullying In Schools: Facts and Intervention. *Kriminalistik*, 64(6):351-361.
- Ornish, D. (1999). *Love and Survival: The Scientific Basis for the Healing Power of Intimacy*. New York: Perennial Currents.
- Orhan, E. (2021). *Pediatric Ünitelerinde Çalışan Hemşirelerin Duyarlı Sevgi Düzeyleri ile Merhamet Düzeyleri Arasındaki İlişki*. İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Önder, F. C. ve Sarı, M. (2012). İlköğretim Öğrencilerinde Zorbalık ve Okul Yaşam Kalitesi. *İlköğretim Online*, 11(4), 897-914.
- Önder, F. C. ve Yıldırım, S. Y. (2017). Ortaokul Öğrencilerinde Zorbalığı Yordamada Duygusal Zekanın Rolü. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(38), 131-146.
- Öner, Ç. (2017). Spor Bilimleri Fakülteleri Antrenörlük Öğrencilerinin Otantik Liderliklerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ve Duyarlı Sevgi Becerileri Açısından İncelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 1-20.
- Özada, A. (2018). *Gençlerin Demografik Özellikleri, Aile ve Arkadaşlık İlişkileri ile Okul Yaşamının Akran Zorbalığına Etkisi*. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbalta, M. (2018). *Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin İletişim Becerileri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özbey, A. (2016). *Üstün Zekâ/Yetenekli ve Normal Öğrencilerde İnsani Değerler, Duyarlı Sevgi, Sosyal Güven ve Memnuniyet Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Özdiñç, N. K. (2019). *Kardeş Zorbalığı ve Akran Zorbalığının Empati, Ahlaki Çözölme, Problem Çözme ve Ebeveyn Kabul-Reddi ile İlişkisi*. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara.
- Özen, Y. ve Gülaçtı, F. (2010). Duyuşsal Alan Öğrenilerinden Sevgi ve Sevgi Kuramları (Sevgiye Dair Söylenceler). *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 135-149.
- Özkan, Y. ve Çiftçi, E. G. (2010). Düşük Sosyoekonomik Düzeydeki İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586.
- Öztuna, A. (2018). *Dokuzuncu ve Onuncu Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Göstermenin ve Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Psikolojik Belirtilerle İlişkisi*. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

- Peck, M. S. (2009). *Az Seçilen Yol: Sevginin, Geleneksel Değerlerin ve Ruhsal Tekamülün Psikolojisine Yeni Bir Bakış* (Çev. R. Özer). İstanbul: Akasha Yayınları.
- Pellegrini, A. D. (1998). Bullies and Victims in School: A Review and Call for Research. *Journal of Applied Development Psychology*, 19, 165-176.
- Pereira, B., Mendonça, D., Neto, C., Valente, L. & Smith, P. K. (2004). Bullying in Portuguese Schools. *School Psychology International* 25(2), 241-254.
- “PISA 2015 Results Student’ Well-Being Volume III”. OECD iLibrary. <https://www.oecdilibrary.org/docserver/9789264273856en.pdf?expires=1605561127&id=id&accname=guest&checksum=5AFE9771F5A3B5607D11058A26EF4A93> [19.04.2017].
- Pinar, H. (2020). *Akran Zorbalığına Maruz Kalan Ergenlerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Pişkin, M. (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2): 531-562.
- Pişkin, M. ve Ayas, T. (2005, Eylül). Lise Öğrencileri Arasında Yaşanan Akran Zorbalığı Olgusunun Okul Türü Bakımından Karşılaştırılması. 8. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Post, S. G. (2003). *Unlimited Love: Altruism, Compassion, And Service*. Philadelphia And London: Templeton Foundation Press.
- Post, S. G. (2005). Altruism, Happiness, And Health: It’s Good To Be Good. *International Journal Of Behavioral Medicine*, 12: 66-77.
- Reis, H. T., Maniaci, M. R. & Rogge, R. D. (2014). The Expression of Compassionate Love in Everyday Compassionate Acts. *Journal of Social and Personal Relationships*, 31(5), 651-676.

- Salı, G. (2016). An Examination of Violent and Empathic Tendencies in Adolescents by Different Variables. *Cukurova Universty Faculty of Education Journal*, 45(2), 147-180.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., Kaukiainen, A. (1996). Bullying as A Group Process: Participant Roles and Their Relations to Social Status Within the Group. *Affressive Behavior*, 22, 1-15.
- Salmivalli, C. (1999). Participant Role Approach to School Bullying: Implications for Interventions. *Journal of Adolescence*, 22(4), 453-459.
- Salmon, G., Jones, A. & Smith, D. M. (1998). Bullying in School: Self-Reported Anxiety and Self-Esteem in Secondary School Children. *British Medical Journal*, 317(7163), 924-925.
- Salmon, G. & West, A. (2000). Physical And Mental Health Issues Related To Bullying In Schools. *Current Opinion In Psychiatry*, 13(4): 375-380.
- Santesso, L. D., Dana, L. R., Schmidt, L. A. & Segalowitz, S. J. (2006). Frontal Electroencephalogram Activation Asymmetry, Emotional Intelligence, and Externalizing Behaviors in 10 Years Old Children. *Child Psychiatry and Human Development*, 36(3), 311-328.
- Sarı, K. (2019). *Akran Zorbalığının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Üsküdar Üniversitesi, Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarıtaş, M. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Gözlenen Zorba Davranışların Aile Sorunlarına Göre İncelenmesi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Satan, A. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türü ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler ile İlişkisi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sedikides, C., Oliver, M. B. & Campbell, W. K. (1994). Perceived Benefits And Costs Of Romantic Relationships For Women And Men: Implications For Exchange Theory. *Personal Relationships*, 1: 5-21.

- Semiz, S. (2018). *Erken Çocukluk Döneminde Görülen Akran Zorbalığının Duygusal Zekâ ve Aile Değişkenleri Temelinde İncelenmesi*. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Sezen, M. F. (2018). *Ergenlerde Akran Zorbalığı, İnternet Bağımlılığı ve Duygusal Zekâ Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Sezgin, A. (2020). *Ergenlerde Problemlı İnternet Kullanımı ile Empatik Eğilim, Beden Algısı ve Akılcı Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Sinclair, L., Fehr, B., Wang, W. & Regehr, E. (2016). The Relation Between Compassionate Love And Prejudice: The Mediating Role Of Inclusion Of Out-Group Members İn The Self. *Social Psychological And Personality Science*, 7(2): 176-183.
- Sipahi, E. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Akran Zorbalığı Eğilimlerinin Örgütsel Yabancılaşma ve Örgütsel Güven Algılarına Etkilerinin İncelenmesi: Ankara ili örneği*. Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Siyez, D. M. ve Kaya, A. (2011). Empathic Tendency in The Peer Bullying Groups. *Inonu University Journal of The Faculty of Education*, 12(2).
- Soydan, D. (2019). *Lise Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Sprecher, S. & Fehr, B. (2005). Compassionate Love For Close Others And Humanity. *Journal Of Social And Personal Relationships*, 22(5): 629-651.
- Sullivan, K., Cleary, M. & Sullivan G. (2004). *Bullying In Secondary Schools: What It Looks Like and How to Manage It*. California: Paul Chapman Publishing & Corwin Press.

- Şahin, M. ve Akbaba S. (2017). *Okulda ve Sanal Ortamda Zorbalık ve Empati*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Şahin, M. M. (2021). *Ergenlerin Akran Zorbalığı Algıları ile Öğretmenlerin Akran Zorbalığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tatlıoğlu, K. (2016). Okullarda Şiddet ve Zorbalık: Risk Faktörleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri: Konya Örneği. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12): 209-231.
- Telci, H. T. (2019). *Liselerde Akran Zorbalığının Yaygınlığı ve Mağdurların Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi*. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tetik, S., Ökmen, M. ve Bal, V. (2014). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri ile Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 17-29.
- Tippett, N. & Wolke, D. (2015). Aggression Between Siblings: Associations With The Home Environment and Peer Bullying. *Aggressive Behavior*, 41: 14-24.
- Topçu, Y. (2019). *Farklı Statüdeki Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Alışkanlıkları Empatik Eğilim ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi*. Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Totan, T. ve Kabakçı, Ö. F. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerinin Zorbalığı Yordama Gücü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 575-600.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. “Sevgi”, <https://sozluk.gov.tr/> [06.08.2022].
- Underwood, L. G. (2002). *The Human Experience Of Compassionate Love*. In S. G. Post, L. G. Underwood, J. Schloss, & W. B. Hurlbut (Eds.), *Altruism And Altruistic Love* (pp. 72-88) Oxford: Oxford University Press.

- Underwood, L. G. (2008). *Compassionate Love: A Framework For Research*. In B. Fehr, S. Sprecher, & L. G. Underwood (Eds.), *The Science Of Compassionate Love: Theory, Research, And Applications* (pp. 3-25). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Underwood, L. G. (2009). *Compassionate Love: A Framework For Research*. Malden, M. A.: Wiley-Blackwell.
- Virat, M. (2020). Teachers' Compassionate Love For Students: A Possible Determinant of Teacher-Student Relationships With Adolescents and A Mediator Between Teachers' Perceived Support From Coworkers and Teacher-Student Relationships. *Educational Studies*, 46(1), 1-19. DOI:10.1080/03055698.2020.1751083
- Virat, M., Leoni, V. & Archambault, I. (2022). Teachers' Compassionate Love, Teachers' Esteem and Students' Attitudes Towards the Justice System: The Mediating Role of School Belonging. *European Journal of Developmental Psychology*, 1-20.
- Warden, D. & Mackinnon, S. (2003). Prosocial Children, Bullies and Victims: An Investigation of Their Sociometric Status, Emphaty and Social Problem Solving Strategies. *British Journal of Developmental Psychology*, 21: 367-385.
- Whitney, I. & Smith, P.K. (1993). A Survey of the Nature and Extent of Bully/Victim Problems in Junior/Middle and Secondary Schools. *Educational Research*, 35, 3-25.
- Winters, J., Clift, R. J. & Dutton, D. G. (2004). An Exploratory Study of Emotional Intelligence and Domestic Abuse. *Journal of Family Violence*, 19(5), 255-267.
- Yalın, N. (2018). *Narsistik Kişilik, Empatik Eğilimler, Eleştirel Düşünme ve Saldırganlık Arasındaki İlişkiler*. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaman, E., Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). *Başa Çıkma Stratejileri ile Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Yavuzer, H. (1998). *Ana-Baba Okulu*, (Yedinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yeşil, S. (2011). *Okula Giden ve Tutuk Evinde Bulunan Ergenlerin Zorbalık Tanımları ve Zorbalık Davranışlarının Zorbalığın Ahlaki Kabulüyle İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, R. (2012). Akran Zorbalığı. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2): 39-51.

Yurtal, F. ve Cenkseven, F. (2007). İlköğretim Okullarında Zorbalığın Yaygınlığı ve Doğası. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28): 1-13.

Zych, I., Ortega-Ruiz, R. & Marin-Lopez, I. (2016). Cyberbullying: A Systematic Review of Research, Its Prevalence and Assessment Issues In Spanish Studies. *Psicologia Educativa*, 22(1): 5-18.

EKLER

EK-1: İl Millî Eğitim Müdürlüğü Anket ve Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-25676695
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Yıldırım GENE)

28/05/2021

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinin 24.03.2021 tarihli ve 4373 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 26.05.2021 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Düzeyleri İle Akran Zorbalığı Davranışları
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : Kağıthane
Araştırma Kişiler : Lise Öğrencilerine
Araştırmanın Süresi : 2020 - 2021 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmasında ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamımızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
28/05/2021
Levent KILIÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (13 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 32 Bilgi İçin : Ferhan GÖK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : VHKİ
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://ocm.kocim.gov.tr/meb-ebys> adresinden d1e2-0d78-33df-8550-d934 kodu ile teyit edilebilir.

EK-2: Duyarlı Sevgi Ölçeği Kullanım İzni

yıldırım gene

3 Temmuz 2020 12:19

Duyarlı Sevgi Ölçeği

Kime: Yıldırım GENE

Değerli Hocam Merhaba

Bir araştırmam da kullanmak amacıyla Duyarlı Sevgi Ölçeği'nizi kullanmak istiyorum. İzin verirsiniz çok memnun olurum. Eğer izin verirsiniz ölçeğin bir örneğini de gönderebilirsiniz müteşekkirim.

İyi Çalışmalar.

Yıldırım GENE

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik ABD Yüksek Lisans Öğrencisi

AHMET AKIN

3 Temmuz 2020 12:21

AA

Ynt: Duyarlı Sevgi Ölçeği

Kime: yıldırım gene

[yıldırım gene](#) adlı kişiye ait metnin [Daha Fazlasını Gör](#)

Bu ileti e-posta güvenlik sistemi tarafından iletilmiştir. Kaynağından emin olmadığınız e-postalarda bulunan bağlantılara ASLA

22. duyarlı sevgi
ölçeği.doc

EK-3: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu Kullanım İzni

yıldırım gene

3 Temmuz 2020 12:11

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği

Kime:

Değerli Hocam Merhaba

Bir araştırmam da kullanmak amacıyla Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu'nuzu kullanmak istiyorum.İzin verirsiniz çok memnun olurum. Eğer izin verirsiniz ölçeğin bir örneğini de gönderebilirsiniz müteşekkirim olurum.

Yıldırım GENE

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik ABD Yüksek Lisans Öğrencisi

Tuncay Ayas

5 Temmuz 2020 22:03

TA

Ynt: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği

Kime: yıldırım gene

yapacağınız çalışmada kolaylıklar

Prof. Dr. Tuncay AYAS

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD

yıldırım gene < @gmail.com>, 3 Tem 2020 Cum, 12:11 tarihinde şunu yazdı:

yıldırım gene adlı kişiye ait metnin [Daha Fazlasını Gör](#)

AKRAN
ZORBA...06.doc

ZORBALIK
ERGEN...A.docx

EK-4: Kişisel Bilgi Formu

Bu bilgi formu İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tez çalışmasında kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Çalışmanın amacı lise öğrencilerinde duyarlı sevgi düzeyi ile akran zorbalığı davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi için sizlerin görüşlerini almaktır. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Verdiğiniz bilgiler başka kişilerle ya da kurumlarla paylaşılmayacaktır. Araştırmada toplanan verilerle ilgili olarak 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca gerekli önlemler alınacaktır. Çalışma sonuçları sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Size en uygun yanıtları vermeniz araştırmamızda doğru verilere ulaşmamıza yardımcı olacaktır. Bu sebeple lütfen soruları içtenlikle ve doğru olarak yanıtlayınız. Göstermiş olduğunuz ilgi, sabır ve değerli katkılarınız için teşekkür ederim.

Yıldırım GENE
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

- 1) CİNSİYET : Kız () Erkek ()
- 2) SINIF : 9 () 10 () 11 ()
- 3) OKUL TÜRÜ : Anadolu Lisesi ()
Meslek Lisesi ()
- 4) KARDEŞ SAYISI : Tek çocuk () İki kardeş ()
Üç kardeş () Dört ve üzeri ()
- 5) KARDEŞLER ARASINDAKİ KONUM :
İlk çocuk () Ortanca çocuk () Son çocuk ()
- 6) AİLE GELİR DÜZEYİ :
Düşük () Orta () Yüksek ()
- 7) ANNE EĞİTİMİ : İlkokul () Ortaokul () Lise ve üstü ()
- 8) BABA EĞİTİMİ : İlkokul () Ortaokul () Lise ve üstü ()
- 9) AKADEMİK BAŞARI : Kötü () Orta () İyi () Çok İyi ()

EK-5: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Sizi Yıldırım GENE tarafından yürütülen “**Lise Öğrencilerinin Duyarlı Sevgi Düzeyleri İle Akran Zorbalığı Davranışları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi**” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile akran zorbalığı davranışlarını tespit etmek ve hangi değişkenlerle ilişkili olduğunu ortaya çıkarmaktır. Araştırmada sizden tahminen 30 dakika ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**. Araştırmada Kişisel veri toplanacağından **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu** ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya@gmail.com e-posta adresi ve 05..... numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güvence verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-

Soyadı:.....

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin

Adı-

Soyadı:.....

İmzası:

EK-6: Duyarlı Sevgi Ölçeği' nden Örnek Maddeler

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda çeşitli durumlarla ilgili olarak neler hissettiğinizle ilgili cümleler bulunmaktadır. Sizden istenen cümleleri okuyup size ne kadar uyduğunu 1 ile 7 arasında puanlamanızdır. Adınızı ve soyadınızı yazmayınız ve sorulara lütfen **dürüst** cevap veriniz. Vereceğiniz cevaplar **gizli tutulacak** ve hiç kimseye gösterilmeyecektir.

Hepinize şimdiden teşekkürler.

Her sorunun karşısında bulunan; (1) Benim için hiç doğru değil (2) Benim için doğru değil (3) Benim için biraz doğru değil (4) Kararsızım ve (5) Benim için biraz doğru (6) Benim için doğru (7) Benim için tamamen doğru anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederim.								
1	Tanımadığım insanları üzüntülü gördüğümde, onlara elimi uzatma ihtiyacı hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
2	İnsanların kendilerini iyi hissetmeleri için çok zaman harcarım.	1	2	3	4	5	6	7
3	Birisinin (yabancı da olsa) zor günler geçirdiğini duyduğumda, ona çok şefkat duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
4	Başkalarının yaşadığı acıyı (mutluluğu) onları tanımasam bile kolaylıkla hissedebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Yardıma ihtiyacı olan bir yabancı ile karşılaşsam, onun için yapabileceğim her şeyi yaparım.	1	2	3	4	5	6	7
6	Nereli olursa olsun tüm insanlar için oldukça şefkatli bir sevgi hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
7	Başka birinin acı çektiğini görmektense kendim acı çekmeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
8	Fırsat verilse, hedeflerine ulaşma şansı az olan insanlar için kendimi feda etmeye razı olurum.	1	2	3	4	5	6	7
9	Tanımadığım insanlar için bile şefkat hissetme eğilimindeyim.	1	2	3	4	5	6	7
10	Yaşamıma en çok anlam katan işlerden biri, ihtiyacı olduğunda yaşamımdaki herkese yardım etmektir.	1	2	3	4	5	6	7

EK-7: Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu’ undan Örnek Maddeler

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda öğrenciler arasında zaman zaman gözlenen bir takım söz ve eylemler yer almaktadır. Bazı öğrenciler bu söz ve eylemleri bazen tek başlarına bazen de arkadaşlarıyla birlikte yaparak kendilerinden daha güçsüz öğrencileri **rahatsız** ederler. Sizden istenen bu söz ve eylemlere; a) ne sıklıkla **uğradığınızı** ve b) ne sıklıkla **yaptığınızı** ilgili maddenin karşısına işaretlemenizdir.

Adınızı ve soyadınızı yazmayınız ve sorulara lütfen **dürüst** cevap veriniz. Vereceğiniz cevaplar **gizli tutulacak** ve hiç kimseye gösterilmeyecektir.

Hepinize şimdiden teşekkürler.

		BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
		Hemen hemen hergün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman	Hemen hemen hergün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman
1	El-kol şakası yaparak rahatsız etme										
2	Rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak gıdıklama										
3	Saç ve kulak çekme										
4	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici bir cisim koyma										
5	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme										
6	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekanı güç kullanarak terketmeye zorlama										
7	Çimdik atma, ısırma										
8	Kalem, toplu iğne vb. sivri cisimler ile saldıрма										
9	İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme										

ÖZGEÇMİŞ

Yıldırım GENE

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim

Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, 2022, İstanbul

Lisans: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Bölümü, 2007, Bolu

B. MESLEKİ DENEYİM

2018- Halen İstanbul Kağıthane Osmanlı Arşivi Anaokulu Müdürü

2014-2018 İstanbul Bayrampaşa Rıfat Canayakın Anadolu İmam Hatip Lisesi

Müdür Yardımcısı

2008-2014 İstanbul Bayrampaşa Rıfat Canayakın Lisesi Rehber Öğretmeni

2007-2008 Sakarya Hendek Ticaret Meslek Lisesi Rehber Öğretmeni

C. YAYINLARI

1- Gene, Y. ve Bulut, S. (2021). Duyarlı Sevgi. İbn Haldun Çalışmaları Dergisi, 6 (2): 145-156.

2- Gene, Y. ve Bulut, S. (13-15 Haziran 2022), Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Akran Zorbalığı Davranışları ile Duyarlı Sevgi Düzeylerinin İncelenmesi, 23. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.